

VAASAN YLIOPISTO
LASKENTATOIMEN JA RAHOITUKSEN YKSIKKÖ

Viivi Hautala

**RAKENNUSALAN KÄÄNNETYN ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUDEN
VAIKUTUKSET YRITYKSEN TALOUTEEN**

Laskentatoimen ja rahoituksen
pro gradu -tutkielma

Laskentatoimen ja tilintarkastuksen
maisteriohjelma

VAASA 2019

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	7
LYHENTEET	9
TIIVISTELMÄ:	11
1. JOHDANTO	13
1.1. Tutkimuksen tausta	13
1.2. Tutkimuksen tehtävä ja rajaukset	16
1.3. Tutkimuksen rakenne	16
2. ARVONLISÄVEROTUS	18
2.1. Arvonlisäverotus ja arvonlisäverokannat	18
2.2. Verovelvollisuus	20
2.3. Käännetty verovelvollisuus	20
2.4. Vähennysoikeus	21
2.5. Oma-aloitteisten verojen verotusmenettely	22
3. RAKENNUSALAN KÄÄNNETTY ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS	24
3.1. Muutoksen tausta	24
3.2. Soveltaminen muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa	25
3.3. Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus	27
3.3.1. Rakentamispalvelun määritelmä	29
3.3.2. Pää- ja sivusuoritteiden määrittäminen	31
3.3.3. Kiinteistön määritelmä	32
3.3.4. Ostajan aseman määritelmä ja tarkistaminen	34
3.3.5. Myyjän aseman määritelmä	37
3.4. Rakennusalan käännetyn arvonlisävero käytännössä	38
3.4.1. Laskumerkintävaatimukset	38
3.4.2. Raportointi veroilmoituksella ja vaikutukset kirjanpitoon	39
3.5. Vaikutukset kassavirtaan	41
3.5.1. Kassavirtojen merkitys yritykselle	41
3.5.2. Käännetyn verovelvollisuuden vaikutukset kassavirtaan	43

4. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	45
4.1. Selvityksiä lain toimivuudesta Suomessa	45
4.2. Tutkimuksia Euroopasta	47
4.3. Euroopan komission suorittama tutkimus	52
5. EMPIIRINEN TUTKIMUS	54
5.1. Tutkimuskohde ja -aineisto	54
5.1.1. Tutkimuskohde	54
5.1.2. Tutkimusaineisto	54
5.2. Tutkimusmenetelmät	56
5.2.1. Kvalitatiivinen tutkimus	56
5.2.2. Teemahaastattelu	57
6. TUTKIMUSTULOKSET	60
6.1. Käytännön vaikutukset	60
6.1.1. Lain soveltaminen	60
6.1.2. Vaikutukset operatiiviseen toimintaan	62
6.1.3. Lain merkittävimmät vaikutukset	64
6.2. Lain soveltamisessa havaitut haasteet	66
6.2.1. Havaitut puutteet laskumerkinnöissä	66
6.2.2. Haasteet lain tulkinnessa	69
6.2.3. Haasteet arvonlisäveropalautusten kanssa	70
6.3. Vaikutukset talouden eri osa-alueisiin	72
6.3.1. Vaikutukset liikevaihtoon	72
6.3.2. Vaikutukset kulurakenteeseen	73
6.3.3. Vaikutukset tunnuslukuihin ja tilikauden tulokseen	75
6.3.4. Luottotappiotilanteet	77
6.4. Vaikutukset kassavirtaan	79
6.4.1. Kassavirrassa tapahtuneet muutokset	79
6.5. Epärehelliset toimijat	83
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	86
7.1. Tulosten yhteenveto ja vertailu aiempiin tutkimuksiin	86
7.2. Pohdintaa tuloksista ja tutkimuksesta sekä jatkotutkimusehdotuksia	89

LÄHDELUETTELO	92
----------------------	-----------

LIITTEET

LIITE 1. Veroilmoitus oma-aloitteisista veroista	100
LIITE 2. Haastattelurunko	101
LIITE 3. Haastateltavan taustatiedot	103
LIITE 4. Yritysten kokoluokituksen perusteet	104

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Suomen arvonlisäverokannat vuonna 2019	19
Kuvio 2. Rakennusalan käännetty verovelvollisuus yksinkertaistettuna	28
Kuvio 3. Maksettavan veron jakautuminen roolien kesken 1–9/2011	46
Kuvio 4. Kvalitatiivinen analyysi kolmivaiheisena prosessina	58
Kuvio 5. Menetelmän vaikutus yrityksen maksuvalmiuteen	76
Kuvio 6. Menetelmän vaikutusten arviointi alihankkijan kassavirtaongelmiin	80
Kuvio 7. Käännetyn verovelvollisuuden vaikutukset epärehellisiin toimijoihin	83

LYHENTEET

AVL	Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501
ALV	Arvonlisävero
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisö
HaO	Hallinto-oikeus
HE	Hallituksen esitys eduskunnalle
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
LVI	Lämpö, vesi, ilmanvaihto
OVML	Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä 768/2016

VAASAN YLIOPISTO
Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö

Tekijä:	Viivi Hautala
Pro gradu -tutkielma:	Rakennusalan käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden vaikutukset yrityksen talouteen
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri
Oppiaine:	Laskentatoimi ja tilintarkastus
Työn ohjaaja:	Marko Järvenpää
Aloitusvuosi:	2015
Valmistumisvuosi:	2019

Sivumäärä: 104

TIIVISTELMÄ:

Pro gradu -tutkielma käsittelee 1.4.2011 voimaan tullutta rakennusalan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta. Rakennusalan käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden taustalla on rakennuslalle pesityneen talousrikollisuuden vastustaminen ja erityisesti arvonlisäverotuksen kautta tehtävien veropetosten ehkäiseminen. Rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden soveltuessa rakennuspalvelun myyjän sijasta verovelvollinen onkin palvelun ostaja. Rakennusalalla rakentamispalveluiden käännettyä verovelvollisuutta soveltaa vuositasolla noin 60–65 % toimijoista joko myyjänä, ostajana tai molemmissa ominaisuuksissa.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka rakentamispalveluiden käännetty verovelvollisuus on vaikuttanut yrityksen talouteen käytännössä ja millaiset vaikutukset ovat olleet. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella vaikutuksia yrityksen talouteen on ollut havaittavissa esimerkiksi yrityksen kassavirrassa ja täten vaikutukset ovat heijastuneet yritysten maksuvalmiuteen. Rakennusalalla kassavirran merkitys ja hallinta korostuu.

Tässä tutkimuksessa keskitytään havainnoimaan käytännössä havaittuja muutoksia, ja kuinka muutokset ovat vaikuttaneet yritysten talouteen. Tavoitteena on nostaa esille lain tuomia merkittävimpiä muutoksia käytännössä. Tässä empiirisessä tutkimuksessa käytetään haastattelumetodina teemahaastattelua. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina, koska näin saadaan hankittua syvällistä kokemusperäistä tietoa sekä kuvattua ilmiötä ja sen vaikutuksia. Haastatteluita suoritettiin yhteensä seitsemän kappaletta.

Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että rakennusalan käännetyllä arvonlisäverovelvollisuudella on ollut vaikutusta yrityksen talouteen. Tutkimustuloksissa korostui aliurakoitsijan taloudessa tapahtuneet muutokset ja niiden analysointi, koska haastateltavien kokemukset painoutuivat aliurakointia pääsääntöisesti harjoitettaviin yrityksiin. Tutkimustulokset antoivat pääsääntöisesti vahvistusta aikaisemmissa tutkimuksissa tehtyihin havaintoihin. Lain merkittävimpänä muutoksena rakennusalan yritysten talouteen on ollut menetelmän poikkeaminen normaalista arvonlisäveromenettelystä. Muutokset ovat heijastuneet myynti- ja ostolaskuissa, negatiivisina arvonlisäveropalautuksina, kassavirrassa tapahtuneina muutoksina ja positiivisina vaikutuksina luottotappioilanteissa. Tutkimustulosten perusteella lain haasteet ovat ilmenneet tulkintatilanteissa, jotka ovat aiheutuneet rakennuspalvelun ostajan määrittelyn vaikeudesta ja soveltavuuden arvioinnista.

AVAINSANAT: Käännetty arvonlisäverovelvollisuus, arvonlisävero, rakennusala

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta

Nykyinen arvonlisäverolaki (1501/1993) on tullut voimaan 1.6.1994. Suomen liittyessä Euroopan unionin jäseneksi vuoden 1995 alussa arvonlisäverodirektiivistä tuli Suomen valtiota sitova. Kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa sovelletaan arvonlisäverojärjestelmää ja sen yhtenäistämistä säädetään arvonlisädirektiivissä 2006/112/EY. Arvonlisäverotuksessa veropohja ja vähennysoikeus ovat laajoja, jonka vuoksi arvonlisäverojärjestelmä ei sisällä piilevää eikä kertaantuvaa veroa. (Äärilä, Nyrhinen, Hyttinen & Lamppu 2017: 26, 27, 31.)

Aiemmin eräille jäsenvaltioille oli myönnetty veropetosten ja veron kiertämisen estämiseksi poikkeuslupia yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä; muun muassa rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden soveltamisesta. Direktiivillä 2006/69 EY poikkeukset saatiin kaikkien jäsenvaltioiden käyttöön ja täten käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta säätelee direktiivin 2006/69/ EY artikla 199. Direktiivin artiklan 199 mukaan petosherkillä aloilla jäsenvaltiot voivat säätää myyjän sijasta tavarain tai palvelun ostajan verovelvolliseksi. (HE 41/2010: 4.) Periaatteeltaan käännetty verovelvollisuus on jäsenvaltioissa pitkälti samansisältöistä (Tannila & Auranen 2011: 17).

Suomessa rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus tuli voimaan 1.4.2011. Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltuessa rakennuspalvelun myyjän sijasta verovelvollinen onkin palvelun ostaja. Käännetty verovelvollisuus soveltuu tiettyjen rakennuspalveluiksi katsottavien palvelujen myyntiin tai työvoiman vuokraukseen rakennuspalveluita varten sellaisille palvelun ostajille, jotka harjoittavat muutoin kuin satunnaisesti rakentamispalveluiden myyntiä. (Tannila & Auranen 2011: 20-21.)

Rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden taustalla on rakennusosalalle pesiytyneen talousrikollisuuden vastustaminen ja erityisesti arvonlisäverotuksen kautta tehtävien veropetosten ehkäiseminen. Rakennusalan käännetyllä verovelvollisuudella pyritään

estämään veropetokset, joissa palvelun myyjä laskuttaa ostajaa arvonlisäverolla, jolloin palvelun ostajalle syntyy vähennysoikeus, mutta myyjä jättää veron tarkoituksellisesti tilittämättä. (Kallio, Lindholm, Nielsen, Ojala, Sääskilahti & Takatalo 2017: 87-88.) Suomessa talousrikollisuuden ja harmaan talouden aiheuttamat vahingot ovat huomattavia. Rakennusalan talousrikokset ovat suuri ja resursseja kuluttava haaste Verohallinnolle, poliisille ja tuomioistuimelle (HE 41/2010: 3). Rakennusosalalla rakentamispalveluiden käännettyä verovelvollisuutta soveltaa vuositasolla noin 60–65 % toimijoista joko myyjänä, ostajana tai molemmissa ominaisuuksissa (Karvonen & Muinonen 2014: 73). Näiden perusteella voidaan todeta käännetyn verovelvollisuuden olevan alalla laajasti käytössä ja muutoksena ollut alalle merkittävä.

Grasgruber, Otavová ja Semerád (2013) totesivat tutkimuksessaan, että käänteisellä verovelvollisuudella on suuret mahdollisuudet torjua veropetoksia. Euroopan komission (2014: 69) teettämässä tutkimuksessa todettiin, ettei soveltamisessa voida erottaa epärehellisiä yrityksiä rehellisistä, jonka mukaan keino ei ole pitkällä aikavälillä tehokas harmaan talouden torjunnassa. Tutkimuksessa huomattiin myös, ettei jäsenvaltioilla ole yhdenmukaista luokittelua siitä, mitkä ovat käännetyn verovelvollisuuden alaisia palveluita ja tavaroita. Tämän koettiin vaikeuttavan säännösten täytäntöönpanoa sekä aiheuttavan sekaannusta ja lisätyötä soveltamisessa.

Grasgruber ym. (2013) ovat tutkimuksessaan esittäneet, että rakennusalan käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisessa haasteita ovat aiheuttaneet rakennuspalvelun määrittely, ostajan soveltuvuuden arviointi sekä negatiiviset vaikutukset yritysten kassavirtaan. Arvonlisäveron suorittamis- ja vähentämisajankohdalla on todettu olevan vaikutusta yrityksen kassavirtaan. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että pääurakoitsijan kassavirralla muutos on positiivinen, kun taas aliurakoitsijan näkökulmasta muutos vaikuttaa negatiivisesti yrityksen kassavirtaan. (Huhtala & Sorvanto 2011: 183.) Cheng ja Royn (2011: 56) tutkimuksissa oli myös saatu vastaavia tuloksia. He korostivat kassavirran merkitystä rakennusosalalla sekä sen hallinnan merkitystä, joka korostuu erityisesti rakennusosalalla. Tutkimuksessa kassavirroilla todettiin olevan suora vaikutus projektinjohtoon sekä projektin onnistumiseen. Zayed ja Liun (2014) tutkimus osoitti, että hankkeiden heikko varainhoito voi johtaa konkurssiin; siksi kassavirta on olennaisen tärkeä asia

rakennusalan yrityksille. Strataface (2018) puolestaan havainnollisti tutkimuksessa yrityksen sijainnin vaikutusta urakointiketjussa. Havaintona oli, että pienemmillä urakoitsijoilla kassanhallinta voi kaatua esimerkiksi kirjanpidon ja sisäisen raportoinnin puutteeseen. Pienemmillä urakoitsijoilla ei havaittu olevan vastaavia resursseja hallita taloutta kuin suuremmilla yrityksillä. Milošević ja Kovačević (2016) ovat todenneet käännetyin verovelvollisuuden vaikuttaneen toimitusketjun maksuvalmiuteen ja vahvistaneen arvonlisäverolain merkitystä harmaan talouden torjunnassa. Barnes (2018) on puolestaan havainnut käännetyin verovelvollisuuden pahentavan yritysten hallinnollista taakkaa, koska yritysten tulee itse osata määrittää asemansa rakennuspalvelun ostajana ja myyjänä.

Tutkimuksen aihe on tärkeä, koska menetelmä poikkeaa normaalista arvonlisäveromenettelystä. Aihe on myös yhteiskunnallisesti erittäin tärkeä, koska lain tavoitteena on talousrikollisuuden vastustaminen ja veropetosten ehkäiseminen rakennusalalla (HE 41/2010: 3). Tutkimus pohjautuu aikaisempaan kirjallisuuteen rakennusalan käännetyistä verovelvollisuudesta (esim. Tannila & Auranen 2011; Huhtala & Sorvanto 2011), arvonlisäverovelvollisuudesta (esim. Kallio, Lindholm, Nielsen, Ojala, Sääskilahti & Takatalo 2017; Äärilä, Nyrhinen, Hyttinen & Lamppu 2017) ja Verohallinnon ohjeistuksista. Tutkimustietoa haetaan kotimaisista selvityksistä (esim. Raksa -hanke; RT -kyselytutkimus) sekä eurooppalaisista tutkimuksista (esim. Grasgruber, Otavová & Semerád 2013; Euroopan komissio 2014; Kohutková ja Zídková 2015). Tutkimuksessa on tärkeää määritellä rakennusalan käännetyin verovelvollisuuden toimintaperiaate sekä siihen liittyvien tärkeimmät määritteet rakentamispalvelu, kiinteistö, ostaja ja myyjä.

Tutkielman tutkimusosuudessa haetaan käytännön havaintoja, joiden perusteella voidaan vahvistaa aikaisempia tutkimustuloksia tai nostaa esiin uusia havaintoja. Odotettavaa on, että aikaisempien tutkimusten mukaisia havaintoja tullaan havaitsemaan, mutta niiden merkityksellisyys käytännössä tulee luomaan uutta tutkimustietoa. Tutkimustulokset luovat uutta tietoa lain toimivuudesta käytännössä. Rakennusalan käännettyä verovelvollisuutta ei ole tieteellisesti tutkittu vielä kovinkaan paljon, jonka vuoksi aiheesta ei ole saatavilla laajaa tieteellistä tutkimustietoa.

1.2. Tutkimuksen tehtävä ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, (1) kuinka rakentamispalveluiden käännetty vero-velvollisuus on vaikuttanut yritysten talouteen käytännössä ja (2) millaiset vaikutukset ovat olleet. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella vaikutuksia yritysten talouteen on ollut havaittavissa yritysten kassavirrassa ja näiden vaikutukset ovat heijastuneet yritysten maksuvalmiuteen. Tutkimuksessa on tarkoituksena täsmentää kassavirran muutoksien vaikutusta yritysten talouteen sekä kerätä tietoa mahdollisista muista vaikutuksista talouteen, joita on havaittu lakimuutoksen jälkeen.

Tutkimus on kvalitatiivinen, joka toteutetaan haastattelemalla rakennusalan yritysten taloushallinnon asiantuntijoita ja kirjanpitäjiä. Haastateltavilla on kokemusta käännetystä verovelvollisuudesta ja sen soveltamisen käytännön vaikutuksista. Tutkimuksessa haastatellaan seitsemää asiantuntijaa, jotka toimivat neljässä eri asiantuntijaorganisaatiossa ja yhteensä haastateltavilla on kaksikymmentäviisi rakennusalan asiakasyrityksen kirjanpitoa hoidettavana.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jossa tutkimuksen tuloksia pyritään analysoimaan kokonaisvaltaisesti. Tarkoituksena on enemmänkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Haastattelumuodoksi on valittu teemahaastattelu, jossa kysymykset ovat ennalta määritellyjä, mutta haastattelija voi vaihdella niiden järjestystä ja sanamuotoa. Teemahaastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2006: 34, 47, 66.)

1.3. Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu seitsemästä pääluvusta. Ensimmäinen luku on johdanto tutkielmaan, jossa avataan tutkimuksen taustatekijöitä sekä tutustutaan aiheeseen. Toinen luku käsittelee arvonlisäverotusta. Luvussa perehdytään arvonlisäverotuksen perusteisiin, nostaen esiin arvonlisäverotuksen kolme olennaista pääasiaa: myynnin verotus, ostojen vähennys ja verotusmenettely.

Kolmannessa ja neljännessä luvussa esitellään tutkimusaiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä aikaisempia tutkimuksia, ja näiden avulla pyritään määrittelemään käytännön vaikutuksia teorian pohjalta. Kolmas luku perustuu vahvasti kirjallisuuteen ja osuudessa määritellään rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden toimintaperiaate. Luvussa perehdytään myös kassavirran merkitykseen rakennusalan yritykselle sekä siihen, kuinka käännetty verovelvollisuus on vaikuttanut sitä soveltavien yritysten kassavirtaan. Neljännessä luvussa perehdytään aikaisempaan tutkimustietoon aiheesta. Luvussa tuodaan esille tutkimuksissa havaittuja hyötyjä ja haasteita, jotka liittyvät lain soveltamiseen käytännössä.

Viidennessä ja kuudennessa luvussa suoritetaan empiirinen analyysi ja käsitellään saatuja tuloksia. Teemahaastattelun ollessa tutkimusmenetelmä, esitellään tutkimustulokset myös teemoittain. Teemahaastattelussa muotoutui viisi selkeää teemaa, jotka olivat käytännön vaikutukset, haasteet lain soveltamisessa, vaikutukset talouden eri osa-alueisiin, kassavirrassa havaitut muutokset sekä epärehelliset toimijat.

Seitsemäs luku kokoaa yhteen tutkielmassa käsitellyt aiheet ja siitä muodostetaan johtopäätökset rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden käytännön vaikutuksista yrityksen talouteen. Luku sisältää johtopäätöksen sekä yhteenvedon saaduista tuloksista. Saatuja tuloksia verrataan aiempiin tutkimustuloksiin ja teoreettiseen viitekehykseen. Johtopäätöksissä arvioidaan myös kriittisesti tutkimusprosessia sekä sen rajoituksia. Tämän lisäksi annetaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita, joita tämän tutkimuksen perusteella voitaisiin tutkia lisää. Johtopäätöksen jälkeen esitetään viimeisenä lähteet ja liitteet.

2. ARVONLISÄVEROTUS

2.1. Arvonlisäverotus ja arvonlisäverokannat

Arvonlisävero on maailman yleisin kulutusverojärjestelmä, jota sovelletaan Euroopan maiden lisäksi yhä enenevässä määrin myös Aasiassa, Etelä-Amerikassa ja Afrikassa. Kulutusverolla tarkoitetaan sitä, että veroa maksetaan tavaroiden ja palveluiden kulutuksesta, sen maksajia ovat lopulliset kuluttajat eli kotitaloudet. Arvonlisävero on välillinen vero, joka tarkoittaa sitä, etteivät lopulliset kuluttajat tilitä sitä valtiolle, vaan veron tilitäjänä toimii tavaroita ja palveluita myyvät yritykset. Arvonlisäveroa maksetaan vaihdannan jokaisessa vaiheessa, se ei kuitenkaan kertaannu vaihdannan eri vaiheessa, koska kertaantuminen poistetaan vähennysoikeuden kautta. (Äärilä ym. 2017: 31.)

Arvonlisäverolain (1501/1993, AVL) 1 §:n mukaan arvonlisäveroa maksetaan liiketoiminnan muodossa Suomessa tapahtuvasta tavaroiden ja palveluiden myynnistä, tavaroiden maahantuonnista, tavaroiden yhteisöhankinnasta ja tavarain siirrosta varastointimenettelyssä. Arvonlisäverolain 17 § määrittelee tavarain olevan aineellinen esine, kattaen sekä irtaimen esineen, että kiinteistön. Arvonlisäverolaki määrittää palvelun tarkoittavan tavaroita lukuun ottamatta kaikkia hyödykkeitä, joita voidaan myydä liiketoiminnan muodossa. Jos luovutettava hyödyke ei ole tavara, se on palvelu. Arvonlisäverolain 18 § määrittelee, että tavarain myynnillä tarkoitetaan tavarain omistusoikeuden luovuttamista vastiketta vastaan. Palvelun myynnillä tarkoitetaan palvelun suorittamista tai muuta luovuttamista vastiketta vastaan. Vastikkeellinen luovutus edellyttää, että luovutetun tavarain tai palvelun välillä on suora tai välitön yhteys ja saatu korvaus tulee olla saatu rahana tai sellaisena, jonka arvo on ilmaistavissa rahana. Pääsäännön mukaan sovelletaan yleistä verokantaa, ellei laissa ole toisin säädetty. (Äärilä ym. 2017: 128, 131). Kuviossa 1 esittää Suomessa vuonna 2019 käytössä olleet verokannat.

24 %	Yleinen verokanta
14 %	Elintarvikkeet, ravintola- ja ateriapalvelut ja eläinten rehut (ei eläimet, juomavesi, alkoholijuomat ja tupakka)
10 %	Henkilökuljetukset Kirjat Liikuntapalvelut Lääkkeet Majoituspalvelut Pääsyliput kulttuuri-, sirkus- ja urheilutapahtumiin, elokuvaan ja huvipuistoihin Yleisradion valtion televisio- ja radiorahastosta saama määräraha Vähintään kuukaudeksi tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien myynnit
0 %	Vienti Suomen ulkopuolelle suuntautuvat tavarakuljetukset Yleishyödyllisten yhteisöjen jäsenlehtien myynti Kansainvälisessä liikenteessä käytettävien vesialusten ja kansainvälistä liikennettä harjoittavan yhtiön ilma-alusten myynti
Vapautus	Sairaanhoito, lääkärinhoito, hammashoito Sosiaalihuoltoon ja sosiaaliturvaan liittyvät palvelut Koulu- ja yliopisto-opetus, ammattikoulutus Rahoitus- ja vakuutuspalvelut (ei kuitenkaan tallelokeroiden vuokraus ja neuvontapalvelut) Arpajaiset ja rahapelit, Esiintyvien taiteilijoiden palkkiot Kiinteistöjen sekä rakennusmaan myynti Julkiset hautauspalvelut

Kuvio 1 Suomen arvonlisäverokannat vuonna 2019 (Veronmaksajat 2019).

Arvonlisäverotuksessa on tärkeää erottaa verollinen myynti, veroton myynti ja nollaverokannan alainen myynti toisistaan. Verottomuus on poikkeus, josta säädetään aina erikseen. Verottomien tavaroiden ja palveluiden myyjillä ei ole oikeutta saada verottomaan myyntiin liittyvien ostojen sisältämää arvonlisäveroa takaisin. Nollaverokannan alaisen tavaran tai palvelun myynti on veroton, mutta myyjällä on oikeus vähentää toimintaansa varten tekemistä hankinnoista verot. Nollaverokannan myyntiä voidaan kutsua myös palautukseen oikeuttavaksi liiketoiminnaksi. Verollista liiketoimintaa on toiminta, jonka harjoittaja tilittää myynnistä arvonlisäveron; yleisen verokannan mukaan, alennutun verokannan mukaan tai käsittelee myyntinsä nollaverokannan mukaan. Muu veroton toiminta kuin nollaverokannan alainen toiminta ei ole verollista liiketoimintaa. (Äärilä ym. 2017: 142, 265, 369)

2.2. Verovelvollisuus

Arvonlisäverotuksessa verovelvollisuuden käsitteellä on keskeinen merkitys. Verovelvollisuuden saamiseksi tavaran tai palvelun myynnin tulee tapahtua liiketoiminnan muodossa. Verovelvollisella on velvollisuus tilittää arvonlisävero myynnistä ja vähennysoikeuden kautta oikeus eliminoida toimintaa varten suoritettuihin ostoihin sisältyvä vero. (Äärilä ym. 2017: 34, 36.) Verovelvollinen eli verontilitysvelvollinen on yleensä myyjä. Kuitenkaan verovelvollisuus ei ala pelkästään hyödykkeiden myynnistä vaan se voi alkaa maahantuonnista, tavaran tai palvelun yhteisöhankinnasta, käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden perusteella sekä oman käytön verotuksen aiheuttava toiminta voi myös aikaansaada verovelvollisuuden. Näiden lisäksi yhtenä poikkeuksena on vapaaehtoinen verovelvollisuus. Sivutoimisesti ja satunnaisesti harjoitettu toiminta voi myös aiheuttaa verovelvollisuuden, jos tilikauden liikevaihdon määrä ylittää 10 000 euron alarajan. (Kallio, Lindholm, Nielsen, Ojala, Säaskilahti, Takalo 2017: 44.)

Arvonlisäverovelvollisen asemaa ei yleensä voida saavuttaa pelkällä aloittamisilmoituksen tekemisellä tai veroviranomaisten rekisteröimistoimenpiteillä. Velvollisuus suorittaa veroa alkaa jo silloin kun harjoitetaan arvonlisäverotuksen piiriin kuuluvaa taloudellista toimintaa, joka aiheuttaa veronsuoritusvelvollisuuden. Kuitenkin rekisteröinnillä on oma merkityksensä, koska veroa ei voida käytännössä tilittää eikä vähennyksiä toteuttaa, ellei elinkeinonharjoittaja ole asianmukaisesti veroviranomaisten toimesta rekisteröity arvonlisäverovelvolliseksi. (Kallio ym. 2017: 624–625.)

2.3. Käännetty verovelvollisuus

Käänteisessä arvonlisäverovelvollisuudessa myyjän sijasta verovelvollinen on ostaja. Käännetty verovelvollisuus on tullut tiettyjen tilanteiden, kuten kansainvälisen kaupan käynnin yksinkertaistamisen ja verovalvonnan tehostamisen vuoksi, jolloin veronsuorittamisvelvollisuus on saatettu siirtää hyödykkeen ostajalle. Suomessa otettiin käyttöön pakollinen käännetty verovelvollisuus päästökaupan osalta 1.8.2010 lukien, rakentamispalveluiden osalta 1.4.2011 lukien ja romun ja jätteen myyntien osalta 1.1.2015 lukien.

Käännettyä verovelvollisuutta säätelevät AVL:n 1993/1501 8 b §, 8 c § ja 8 d §. (Kallio ym. 2017: 361.)

Käännetyn verovelvollisuuden alainen myynti on verollista myyntiä, mutta siinä on kysymys siitä, kuka myynnistä suoritettavan veron tilittää valtiolle. Käännetyn verovelvollisuuden soveltuessa myyjä laatii myyntilaskun ilman arvonlisäveroa ja ostaja laskee laskussa olevan myyntihinnan päälle myynnistä suoritettavan arvonlisäveron ostoon soveltuvalla verokannalla. Tämän jälkeen ostaja ilmoittaa tämän omalla veroilmoituksellaan myynnin verona. Ostaja raportoi sekä tilittää veron. (Tannila & Auranen 2011: 21–22.) Tilanteessa, jossa ostajalla on täysi arvonlisäveron vähennysoikeus hankinnasta, ei ostajan käytännössä vähennyksen ja suorituksen samanaikaisuudesta johtuen tarvitse maksaa arvonlisäveroa Verohallinnolle. Kuitenkin kaikki vaadittavat tiedot on raportoitava veroilmoituksella. (Huhtala & Sorvanto 2011: 32.) Käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta ei täten yleensä muodostu todellista kustannusta verollista liiketoimintaa harjoittaville. Arvonlisäverotonta toimintaa harjoittaville käännetty verovelvollisuus merkitsee tosiasiallista veron tilitysvelvollisuutta ja arvonlisäverokustannusta. (Kallio ym. 2017: 361–362.)

2.4. Vähennysoikeus

Arvonlisäverolaissa noudatetaan laajaa vähennysoikeutta ja pääsääntönä on, että kaikki verollista liiketoimintaa varten suoritettavat ostot ovat vähennyskelpoisia, ellei laissa ole sitä nimenomaisesti kielletty (Kallio ym. 2017: 622). Vähennysoikeuden tarkoituksena on estää veron kertaantuminen. Vähennysoikeuden tarkoituksesta johtuen vähennysoikeus on vain verovelvollisella ja koskee vain verollisia ostoja, joista myyjä on ollut velvollinen tilittämään veron. (Äärilä ym. 2017: 367–368.)

Käytännössä vähennysoikeuden edellytyksenä on se, että vähennyksen tekijä harjoittaa toimintaa, josta alkaa hänen tosiasiallinen velvollisuutensa suorittaa arvonlisäveroa valtiolle. Vähennysoikeuden yleisenä edellytyksenä pidetään myös sitä, että hankintaa sisältyy avoin vero. Tavarain tai palvelun ostohinnan tulee täten sisältää myynnistä

suoritettavaa veroa. Hankintaan sisältyvän arvonlisäveron tulee olla Suomen arvonlisävero. Ulkomaista arvonlisäveroa ei voida vähentää Suomen arvonlisäverotuksessa vaan toistaiseksi ainoa mahdollisuus saada toiseen EU:n jäsenvaltioon maksettu vero takaisin turvautumalla ulkomaalaispalautusmenettelyyn eli hakea vero takaisin ns. ALVEU-palvelua käyttäen. (Kallio ym. 2017: 623, 676–677.)

Vähennysoikeus toteutetaan siten, että verovelvollinen yritys tilittäessään myyntinsä perusteella arvonlisäveroa vähentää myynnin veroista ostoihin sisältyneen veron. Vähennettävän veron ylittäessä myynnistä suoritettavan veron, veroviranomaiset palauttavat erotuksen verovelvolliselle. Verohallinto palauttaa erotuksen verovelvolliselle rahana tilanteessa, jossa erotus on negatiivinen. Vähennysoikeuden myötä ostojen arvonlisäverosta tulee läpikulkuerä, eikä täten muodostu ostajalle kustannuseräksi. Vähennysoikeuden edellytyksenä on tiivistettynä verollinen liiketoiminta, osto verovelvolliselta, osto verollisena ja verollinen lasku. (Äärilä ym. 2017: 368.)

2.5. Oma-aloitteisten verojen verotusmenettely

Arvonlisävero kuuluu oma-aloitteisten verojen piiriin, joiden ilmoittaminen ja maksaminen muuttuivat merkittävästi vuoden 2017 alussa, jolloin tuli voimaan laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä. Lakimuutoksen myötä verotili-palvelu ja kausiveroilmoitus poistuivat käytöstä. Uuden menettelyn myötä veroilmoitukset arvonlisäverosta, työnantajasuorituksista ja muista oma-aloitteisista veroista on annettava verkossa. (Kallio ym. 2017: 860–861.) Oma-aloitteisilla tarkoitetaan veroja, joita Verohallinto ei erikseen määrää, vaan joiden määrän maksaja itse laskee, ilmoittaa ja maksaa (Verohallinto 2018).

Arvonlisäveronlain 146 a §:n mukaan arvonlisäveron maksamisesta, ilmoittamisesta, määräämisestä, oikaisusta ja muusta verotusmenettelystä sekä muutoksenhausta säädetään oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetussa laissa (OVML 768/2016). Veronkantolakia (11/2018) sovelletaan arvonlisäveron maksamiseen, palauttamiseen ja perintään. Veronlisäyslakia (1556/1996) sovelletaan veronlisäykseen ja viivekorkoon.

Oma-aloitteiset verot maksetaan OmaVeron kautta. Silloin verkkomaksupohjaan on merkitty valmiiksi viitenumero, tilinumero, maksun määrä ja maksupäivä. Verot tulee maksaa viimeistään eräpäivänä. Oma-aloitteisten verojen eräpäivä on kuukauden 12. päivä. Eräpäivän osuessa lauantaille tai pyhäpäivälle, eräpäivä siirtyy seuraavaksi arkipäiksi. Esimerkiksi helmikuun arvonlisävero on maksettava viimeistään huhtikuun 12. päivään mennessä tai jos se ei ole pankkipäivä, sitä seuraavana ensimmäisenä pankkipäivänä. Viitenumeroa käyttämällä maksu kohdistuu oikeisiin veroihin ja oikean verovelvollisen hyväksi. Eri verolajeilla on omat viitenumeronsa ja täten viitenumero määrää, minkä veron suoritukseksi Verohallinto käyttää maksun eri tilanteissa. (Verohallinto 2019.)

Yrityksen verokausi vaikuttaa oma-aloitteisen veron eräpäivään. Verokauden pituus riippuu yrityksen liikevaihdosta. Jos yrityksen liikevaihto on yli 100 000 euroa, on verokausi kuukausi. Jos yrityksen liikevaihto on 30 001-100 000 euroa on verokausi valinnan mukaan joko neljännesvuosi tai kuukausi. Mikäli liikevaihto on 0-30 000 euroa on verokausi valinnan mukaan, alv:n osalta kalenterivuosi, neljännesvuosi tai kuukausi. Muiden oma-aloitteisten verojen osalta joko neljännesvuosi tai kuukausi. (Verohallinto 2019b)

3. RAKENNUSALAN KÄÄNNETTY ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS

3.1. Muutoksen tausta

Rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden taustalla on rakennusalan pesiytyneen talousrikollisuuden vastustaminen ja erityisesti arvonlisäverotuksen kautta tehtävien veropetosten ehkäiseminen (Kallio ym. 2017: 88). Suomessa talousrikollisuuden ja harmaan talouden aiheuttamat vahingot ovat huomattavia. Rakennusalan talousrikokset ovat suuri ja resursseja kuluttava haaste Verohallinnolle, poliisille ja tuomioistuimelle. Verohallinto aloitti vuonna 2008 Raksa-valvontahankkeen tehostaakseen harmaan talouden torjuntaa ja kilpailuneutraliteetin lisäämistä rakennusalan. Valvontahankkeen kohdistuivat urakaketjujen alapäähän ja tulokset osoittivat, että tarkastetuista yrityksistä 35 prosentissa esiintyi harmaata taloutta. (HE 41/2010: 3.) Raksa-valvontahankkeessa todettiin, että yleisin virhe harmaan talouden yrityksissä on vääräsisältöisten laskujen eli tekaistujen kuittien käyttö, jolloin hyödynnetään aiheettomia arvonlisäverovähennyksiä. Toinen havaittu asia oli pitkien aliurakointiketjujen käyttäminen ammattimaisessa rakentamisessa. Pitkissä aliurakointiketjuissa on mahdollista, että aliurakoitsija jättää myyntinsä arvonlisäverot maksamatta ja tästä huolimatta ostajalla on ostostaan vähennysoikeus. (Karvonen & Muinonen 2014: 72.)

Rakennusalan käännetyn arvonlisäveron tavoitteeksi hallituksen esityksen (41/2010) mukaan on kirjattu pienentää aliurakoitsijoiden epärehellisydestä johtuvaa arvonlisäverotulojen menetystä sekä parantaa rehellisten ja epärehellisten verovelvollisten välistä kilpailutilannetta rakennusalan. Rakennusalan käännetty verovelvollisuus vaikuttaa erityisesti tilanteeseen, jossa aliurakoitsija jättää myyntiensä arvonlisäverot tilittämättä (Tanila & Auranen 2011: 11).

Valtiontalouden tarkastusvaliokunnan mietinnön 9/2010 mukaan harmaa talous on Suomessa niin merkittävä ongelma, että sen torjunta on tärkeää huomioida yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Eduskunnan teettämässä tutkimuksessa todettiin, että rakennusalan harmaa talous on kasvanut ja muuttanut muotoaan merkittävästi 2000-luvulla.

Kuittikaupan ja lyhyen elinkaaren yhtiöiden määrän todettiin kasvaneen huomattavasti vuosien 2001–2008 aikana. Vuonna 2011 harmaan talouden arvioitiin aiheuttavan rakennusosalalla vuosittain noin 400–500 miljoonan euron taloudelliset tappiot. Suomessa harmaa talous tarkoittaa yritystoiminnan tai muun organisaation toiminnan yhteydessä tapahtuvaa epärehellistä toimintaa. (Verohallinto 2011: 5, 10.) Harmaan talouden esiintymisen ja erilaisten ilmiöiden tutkimisen lisäksi on tärkeä arvioida harmaan talouden torjuntatoimien vaikuttavuutta ja tehokkuutta (Verohallinto 2013: 3).

Harmaaksi taloudeksi voidaan luokitella esimerkiksi lakisääteisten velvollisuuksien laiminlyönti. Laiminlyönti voi täyttää rikoksen kriteerit ja olla rangaistava tai aiheuttaa ainostaan hallinnollisen seuraamuksen, kuten maksuvelvollisuuden tai olla jopa täysin seuraamukseton. Huomattavaa on, että harmaa talous on aina määritelty laajemman organisaation harjoittamaksi toiminnaksi, eikä näin pelkkä yksittäisen henkilön omiin varoihin ja sijoittamiseen liittyvä toiminta ole harmaata taloutta. (Määttä 2017: 2.)

Harmaata talouden tutkijat Schneider ja Buehn (2016: 1) ovat todenneet, että harmaan talouden empiiriset tutkimukset ovat lisääntyneet, mutta menetelmät, joilla harmaata taloutta arvioidaan vaihtelevat suuresti. Tämän vuoksi harmaan talouden määrän arviointi on vaikeaa. Schneider ja Buehn (2016: 10) ovat esittäneet, että empiirisissä tutkimuksissa todennäköisemmin päädytään aliarvioimaan harmaan talouden määrää ja vaikutuksia, koska ihmiset usein peittelevät osallistumistaan epärehelliseen toimintaan.

3.2. Soveltaminen muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa

Euroopan komission (2014: 9-8) julkaisun mukaan, Euroopan jäsenmaista 17 sovelsi rakennusalan käännettyä verovelvollisuutta vuonna 2014. Näitä maita olivat Itävalta, Belgia, Kroatia, Kypros, Tšekki, Suomi, Ranska, Tanska, Unkari, Irlanti, Italia, Latvia, Malta, Alankomaat, Portugali, Slovenia, Espanja ja Ruotsi. Pisimpään rakentamispalveluiden käännettyä verovelvollisuutta on sovellettu Belgiassa ja Alankomaissa. Belgiassa käännetty verovelvollisuus rakennusosalalla on ollut voimassa pitkään jo vuodesta 1977. Alankomaissa se otettiin käyttöön vuodesta 1982 lukien. Muut maat ovat ottaneet

sääntelyn käyttöön 2000 luvulla; esimerkiksi Itävalta vuonna 2002, Saksa vuonna 2004, Ruotsi vuonna 2007, Unkari ja Irlanti vuonna 2008. (HE 41/2010: 4-5.) Näiden lisäksi rakennusalan käännettyä verovelvollisuutta on alettu soveltaa Puolassa vuonna 2017 (Fornalik 2017).

Hallituksen esityksessä (41/2010: 5-7) on nykytilan arvioinnin yhteydessä avattu muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainsäädäntöä rakentamispalveluun käännettyyn arvonlisäverovelvollisuuteen liittyen. Itävallassa on uudistuksen jälkeen huomattu, että arvonlisäverolainsäädännön noudattaminen on parantunut. Arviona on esitetty, että arvonlisäverotulot Itävallassa olivat lisääntyneet uudistuksen jälkeen noin 200 miljoonalla eurolla. Veromenetykset ennen ja jälkeen uudistuksen ovat kuitenkin vaikeasti arvioitavissa. Ruotsissa käännetty verovelvollisuus otettiin käyttöön vuonna 2007. Ruotsin verohallinto on arvioinut käännetyn verovelvollisuuden toimivuuttaan selvityksessään, joka valmistui vuonna 2010. Selvityksen lopputuloksena oli, että menettely on ehkäissyt sellaista veronkiertoa yritysten välisissä aliurakointiketjuissa, joissa ostaja on vähentänyt arvonlisäveron, mutta myyjä on jättänyt sen maksatta valtiolle. Ruotsin verohallinto on arvioinut menettelyn vaikutusten olleen positiivisia ja vuoden 2008 verotulojen lisääntyneen arviolta noin 700 miljoonaa kruunua eli noin 72 miljoonaa euroa. Ruotsin verohallinto totesi, että yritysten hallinnollinen taakka on lisääntynyt muutoksen myötä. Tämä oli lähinnä yhteydessä palvelujen ja ostajan määrittely vaikeuksiin.

Rakennusalan käännetty verovelvollisuus on aikeissa ottaa käyttöön myös Iso-Britanniassa. Lainsäädännön lopullinen versio on julkaistu lokakuussa 2018 ja se tulee voimaan 1. lokakuuta 2019. (HM Revenue & Customs 2018: 1.) Britannian hallitus odottaa, että käännetyn verovelvollisuuden alaiset veloitukset nousevat 400 miljoonaan puntaan aikavälillä 2019–2023. Lakimuutoksen uskotaan vaikuttavan 100.000–150.000 yritykseen rakennusalan sektorilla. (D.R.E. 2018.) Kuitenkin Iso-Britannian erolla Euroopan unionista on vaikutuksia tähän. Mikäli erosopimuksesta päästään yksimieliseen sopimukseen 29.3.2019 alkaisi siirtymäkausi, jonka on määrä päättyä 31.12.2020. Mikäli erosopimuksesta ei päästä sopuun, Iso-Britannia tulee eroamaan Euroopan unionista 30.3.2019, jolloin siitä tulee niin sanottu ”kolmas valtio”, jolla ei ole edes kauppasopimusta Euroopan

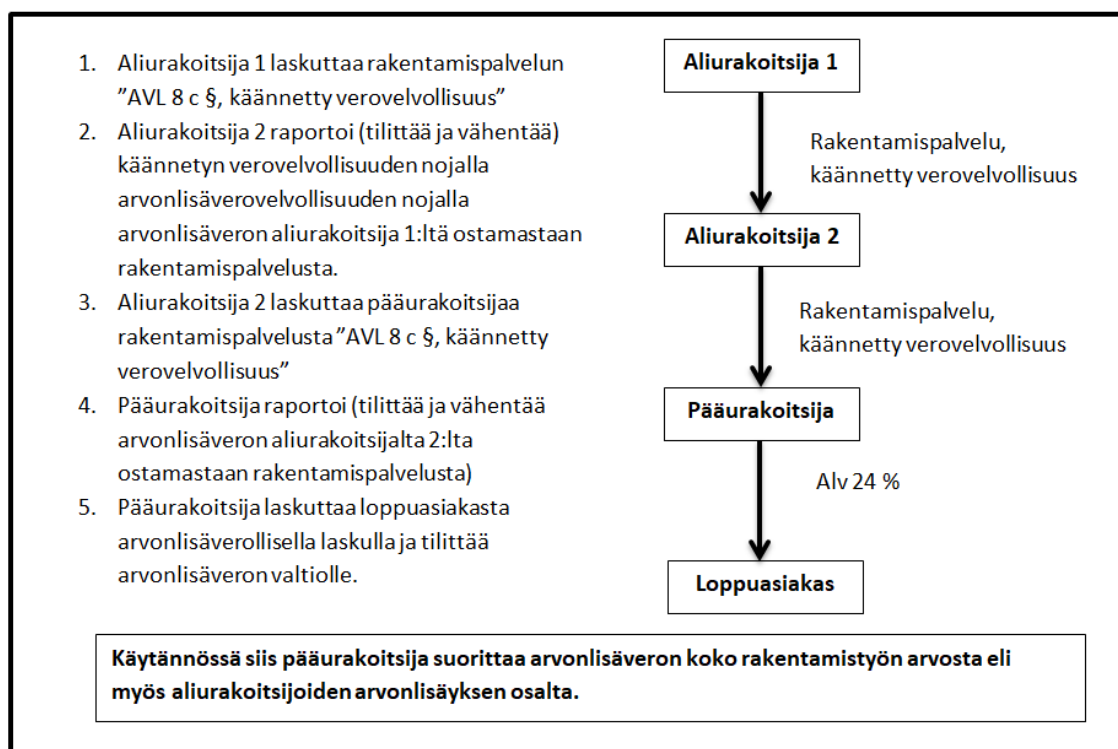
unionin kanssa. Eron jälkeen Iso-Britannia ei kuulu osaksi Euroopan unionia. (Meghjee & Simmons 2018: 10.)

3.3. Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus

Suomessa rakennusalan käännetystä verovelvollisuudesta tuli pakollinen 1.4.2011 alkaen. Tämä tarkoittaa sitä, että lain edellytysten täytyessä palvelun myyjän sijasta verovelvollinen onkin ostaja. Ostaja sekä raportoi että tilittää veron. Käytännössä jos ostajalla on täysi vähennysoikeus hankinnasta, vähennyksen ja suorituksen samanaikaisuudesta johtuen, ei arvonlisäveroa tarvitse maksaa valtiolle. (Huhtala & Sorvanto 2011: 32.) Sääntely on voimassa suomalaisten verovelvollisten keskinäisessä kaupassa AVL 8 c § mukaisesti ja ulkomaisten myyjien myyntiä sääntelee säännös AVL 9 §:n. Eroja ulkomaisten ja suomalaisten rakentamispalveluiden myyjien välille syntyy siitä, miten verovelvollisuus tulee ilmoittaa arvonlisäveroilmoituksessa. (Kallio ym. 2017: 87–88.)

Käännetty verovelvollisuus soveltuu tiettyjen rakennuspalveluiksi katsottavien palvelujen myyntiin tai työvoiman vuokraukseen rakennuspalveluita varten sellaisille palvelun ostajille, jotka harjoittavat muutoin kuin satunnaisesti rakentamispalveluiden myyntiä. Ostajan kriteerit täyttyvät myös tilanteessa, jossa yhtiö muutoin kuin satunnaisesti rakentaa tai rakennuttaa hallinnassa olevalle maa-alueelle kiinteistöjä myyntiä varten tai myy keskeneräisiä kiinteistöjä. (Tannila & Auranen 2011: 20.) Käännetyn verovelvollisuuden soveltamisen ensimmäisenä edellytyksenä on määritellä siis, että kyse on AVL 31 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaisesta rakentamispalvelun myynnistä tai henkilöstön vuokrauksesta näitä rakentamispalveluita varten. Toisena nimenomaisena soveltamedellytyksenä pidetään ostajan ja ostajan toiminnan elinkeinonharjoittajana määrittelyä. (Huhtala & Sorvanto 2011: 88.) Ostajana voi olla myös ns. välimies eli elinkeinonharjoittaja, joka myy edelleen kyseisen palvelun elinkeinonharjoittajalle. Rakennusalalla rakentamispalveluiden käännettyä verovelvollisuutta soveltaa vuositasolla noin 60–65 % toimijoista joko myyjänä, ostajana tai molemmissa ominaisuuksissa. (Karvonen & Muinonen 2014: 73.)

Pakollisella käännetyllä arvonlisäverovelvollisuudella pyritään estämään veropetokset, joissa palvelun myyjä laskuttaa ostajaa arvonlisäverolla, jolloin palvelun ostajalle syntyy vähennysoikeus, mutta myyjä jättää veron tarkoituksellisesti tilittämättä. Säännöksen tavoitteen takia sääntely on voimassa pakollisena eli myyjän vapaaehtoinen hakeutuminen verovelvolliseksi ei voi tulla sovellettavaksi. (Kallio ym. 2017: 87–88.) Ammattimaisessa rakentamisessa harmaa talous liittyy usein pitkiin aliurakointiketjuihin. Rakentamispalveluiden käännetyn verovelvollisuuden myötä koko aliurahankintaketjun laskutus alimasta portaasta pääurakoitsijaan asti hoituu käännettyä verovelvollisuutta soveltaen. Yleensä vasta pääurakoitsija veloittaa rakentamispalvelun arvonlisäverovelvollisena ja tilittää veron valtiolle. (Huhtala & Sorvanto 2011: 20, 34.) Seuraavassa kuviossa 2 esitetään rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden perusajatus aliurakointiketjussa.

Kuvio 2 Rakennusalan käännetty verovelvollisuus yksinkertaistettuna. (Kallio ym. 2017: 88.)

Huhtala ja Sorvanto (2011: 23) ovat esittäneet rakentamisen käännetyn verovelvollisuuden olevan tehokkaampi järjestelmä kuin avoimella arvonlisäverolla laskuttaminen.

Käännettyä verovelvollisuutta sovellettaessa myös sellaiset epärehelliset yritykset, jotka aiemmin jättivät verot tilittämättä, joutuvat arvonlisäveropalautuksen saadakseen vähintäänkin täyttämään raportointivelvollisuutensa, ja näin yritykset tulevat ainakin osittaisen viranomaiskontrollin piiriin. Menettelyn vaarana pidetään aliurakoitsijoiden väärin perustein saamia palautuksia.

3.3.1. Rakentamispalvelun määritelmä

Arvonlisäverolain (1993/1501) 31 § 3 momentissa määritellään rakennuspalvelu seuraavasti. Rakentamispalveluja ovat: 1) kiinteistöön kohdistuva rakennus- ja korjaustyö sekä työn yhteydessä asennetun tavaran luovuttaminen; 2) edellä 1 kohdassa tarkoitettuun työhön liittyvä suunnittelu, valvonta ja muu niihin verrattava palvelu. Rakentamispalvelu käsitteellä on ratkaiseva merkitys erityissäännöksen soveltamisalueen rajaamisessa (Kallio ym. 2017: 249). Rakentamispalveluiden käsite on tarkoitettu tulkittavaksi ja sovellettavaksi laajasti. Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus koskee varsinaisella rakennusalalla toimivien rakennusliikkeiden lisäksi useita muitakin toimijoita. Rakentamisen on katsottu jakautuvan talonrakentamiseen, maa- ja vesirakentamiseen sekä erikoistuneeseen rakennustoimintaan. Talonrakentamisena pidetään kaikentyyppisten rakennusten rakentamista, joista esimerkkeinä voidaan mainita uudis- ja korjausrakentaminen. Maarakentamista on esimerkiksi rauta- ja raitioteiden sekä metrolinjoiden sähköistys, valvonta- ja turvalaitteiden rakentaminen. Vesirakentamista on esimerkiksi satamalaitteiden ja kiinteiden telakoiden rakentaminen, peruskorjaus tai kunnostus. Erikoistuneena rakennustoimintana pidetään rakennusten ja rakennelmien purkua, rakennuspaikan raivausta tai muuta rakentamista edeltäviä valmistelutöitä, talon- sekä maa- ja vesirakentamisen asennus- ja viimeistelytöitä sekä muita erikoisalojen töitä. (Huhtala & Sorvanto 2011: 15, 40, 51–52, 64) Käännetyn verovelvollisuuden peruseriaatteeseen kuuluu määrittellä rakentamispalvelu, jotta voidaan varmistua siitä, että kyseessä on sääntelyn piiriin kuuluva rakennuspalvelu. (Kallio ym. 2017: 88–89.)

Rakentamispalveluiden määritelmä on laaja, koska se koskee fyysiseen kiinteistöön kohdistuvan rakennus- ja korjaustyön sekä niiden yhteydessä asennetun tavaran luovutuksen lisäksi rakennuspalveluita, joihin luetaan liittyvän suunnittelu, valvonta ja muut niihin

verrattavat palvelut. Erillisesti myytynä säännöksen ulkopuolelle jäävät rakentamispalveluihin liittyvät suunnittelu-, valvonta- ja muut vastaavat palvelut. (Kallio ym. 2017: 249.)

HE 41/2010 mukaan käännettyä verovelvollisuutta voidaan soveltaa:

- rakennusalueen pohjatöihin (maapohja- ja perustustyöt),
- kaiken tyyppisten rakennusten ja rakennelmien rakentamiseen,
- korjausrakentamiseen, perusparannus- ja entisöintitöihin (sähköasennukset, eristystyöt, LVI-asennukset),
- rakentamisen viimeistelytöihin (rakennuspuusepänasennukset, lattian ja seinien päällystys, maalaus ja lasitus),
- pysyväksi tarkoitettujen rakennuksien purkamiseen
- rakennuskoneiden vuokraukseen käyttäjineen sekä työvoiman vuokraukseen edellä mainittuja rakentamispalveluja varten
- rakennussiivoukseen

HE 41/2010 mukaan käännettyä verovelvollisuutta ei voida soveltaa:

- viheralueiden istutukseen ja hoitoon
- kiinteistöhoitopalveluihin,
- arkkitehtipalveluihin,
- konsultointipalveluihin
- projektijohtoon
- erilaisiin mittauksiin, kuten sisäilmatutkimuksiin, kosteusmittauksiin tai asbestikartoituksiin
- kuljetuspalveluihin
- eikä rakennuskoneiden vuokraukseen ilman kuljettajaa.

Käännetty verovelvollisuus koskee vain palvelun myyntiä, jonka vuoksi tavaran myynti jää soveltamisen ulkopuolelle. Mikäli rakentamispalveluun sisältyy myös materiaalia, voidaan sitä pitää yhtenä kokonaisuutena ja täten rakentamispalvelun myyntinä. Tällaisessa tilanteessa verovelvollisuutta sovelletaan itse työhön että materiaaliin ja työssä käytettävien tavaroiden myyntiin. Kuitenkin mikäli työn osuutta pidetään vähäisenä tavaraan verrattuna, ei käännettyä verovelvollisuutta voida soveltaa. (Verohallinto 2017.)

3.3.2. Pää- ja sivusuoritteiden määrittäminen

Tilanteessa, jossa myydään sekä palvelua että tavaraa on ratkaistava myös, onko kyseessä yksi vai kaksi myyntiä. Tilanteessa on ratkaistava, mikä on pää- ja sivusuorite. Tapauskohtaisessa arvioinnissa voidaan käyttää apuna Euroopan unionin tuomioistuimen antamia tuomioita sekä Suomen oikeuskäytäntöä. Arvioinnissa voidaan käyttää seuraavia periaatteita. (1) Tilanteessa, jossa myydään sekä tavaraa, että palvelua on katsottu, että mikäli palvelun laajuus, kustannus ja kesto huomioon ottaen on suuri merkitys, pidetään sitä kokonaisuutena palvelun myyntinä. (2) Jos kyseessä on objektiivisesti katsottuna taloudellisesta kokonaisuudesta, jonka jakaminen olisi keinotekoisia, on tilanteessa katsottu olevan kyse yhdestä myynnistä. (3) Laskutustavalla tai hinnoittelulla ei ole katsottu olevan merkitystä. Vaikka on yksi hinta, voi kyse olla kahdesta erillisestä myynnistä tai mikäli on kaksi erillistä hintaa voi kyseessä olla vain yksi myynti. (4) Merkitystä on sillä, mitä asiakkaan tarkoituksena on ostaa, onko tarkoituksena ostaa objektiivisesti tarkasteltuna yksi palvelu vai kaksi palvelua. (Verohallinto 2017.)

Arvioinnissa tulee myös huomioida rakennusalalle tyypillinen projektiajattelu ja sen vaikutus soveltamiseen. Verohallinto on muun muassa ohjeistuksessaan avannut käännetyn verovelvollisuuden soveltamista rakennusprojektiin. Esimerkissä on yksi pitkäaikainen rakennusprojekti, jossa kiinteistönomistaja toimii vuokranantajana ja korjauttaa kaikkien vuokra-asuntojen kylpyhuoneet. Työ on mittava ja sen kesto on kaksi vuotta. Kiinteistönomistaja sopii rakennusyrityksen kanssa siitä, että yritys on projektin vastuuyritys ja voi käyttää aliurakoitsijaa työssä tarpeen mukaan. Yritys hankkii materiaalit ja palvelut ja tarjoaa niitä kiinteistönomistajalle omissa nimissään. Palvelun katsotaan tilanteessa muodostavan rakentamispalvelukokonaisuuden. Tilanteessa yrityksen ostamiin rakentamispalveluihin sovelletaan käännettä verovelvollisuutta. (Verohallinto 2017.)

Koko projektiin voidaan soveltaa käännettä verovelvollisuutta, mikäli pääsuorite kohdistuu esimerkiksi piha-alueen rakentamiseen, joka on kiinteistöön kohdistuvaa rakentamistyötä. Tällaisessa projektissa voidaan käännettä verovelvollisuutta soveltaa myös nurmikon ja puiden istutukseen, koska ne ovat sivusuoritteita pääsuoritteeseen nähden, samoin käytettyihin materiaaleihin, tarvikkeisiin ja kuljetuksiin. Tilanteessa, jossa

rakentamiseen kohdistuvaa työtä voidaan pitää pääsuoritteena ja täten koko myyntiin voidaan soveltaa käännettyä verovelvollisuutta. Kun pääsuorite on luokiteltavissa rakentamispalveluksi, ratkaisee tämä menettelyn, jolloin myös sivusuoritteeseen voidaan soveltaa käännettyä verovelvollisuutta. (Verohallinto 2017.)

Helsingin HaO 28.08.2012 t. 12/0796/1 on todennut, että rakentamispalvelu on määritelty siten arvonlisäverolaissa, että palvelun käsitteeseen sisältyy työn yhteydessä luovutettavan tavaran luovuttaminen. Lain esitöiden mukaan käännettyä verovelvollisuutta on tarkoitus soveltaa varsin laajasti erilaisiin rakennusalan palveluihin. Mikäli myytävää palvelua voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden rakentamispalveluna, voidaan kokonaisuutena myyntiin soveltaa käännettyä verovelvollisuutta.

KHO: 2014:71 on todennut, että käännetyn verovelvollisuuden soveltaminen edellyttää, että kyseessä on rakentamispalvelun myyntiä tai työvoiman vuokrausta rakentamispalvelujen suorittamista varten. Käännetty verovelvollisuus on katsottu koskevan vain palvelun myyntiä, ei tavaran myyntiä. Jos rakentamispalveluun sisältyy myös materiaalia, on kyse kokonaisuudesta ja rakentamispalvelun myynnistä. Unionin tuomioistuimen (EUT) oikeuskäytännön mukaan silloin, kun liiketoiminto koostuu useasta eri osatekijästä ja toiminnosta, on otettava huomioon kaikki ne olosuhteet, joissa kyseinen liiketoimi suoritetaan. Näin voidaan ratkaista, onko kyse kahdesta tai useammasta erillisestä suorituksesta vai yhdestä yhtenäisestä suorituksesta. Suoritusta on pidettävä yhtenä tilanteessa, kun tiettyä osatekijää on pidettävä pääasiallisena suorituksena ja toista tekijää liitännäisenä suorituksena, jota kohdellaan verotuksellisesti samoin kuin pääasiallista suoritusta. Jos muuna kuin rakentamispalveluna pidettävät suoritukset myydään aidosti erillään rakentamispalvelusta, niihin, ei sovelleta AVL 8 c §:n mukaista käännettyä verovelvollisuutta (Huhtala & Sorvanto 2011: 75).

3.3.3. Kiinteistön määritelmä

Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden rakentamispalveluilla tarkoitetaan sellaisia fyysisiä rakentamispalveluita ja työsuorituksia, jotka kohdistuvat kiinteistöön. Kiinteistön käsite laajentui jonkin verran ja uusi säännös tuli voimaan vuoden 2017 alussa. Nykyisen

säännöksen mukaan kiinteistön määritelmä korvattiin kiinteän omaisuuden käsitteellä. Uudistuksen tavoitteena on varmistaa kiinteään omaisuuteen liittyvien palvelujen yhdenmukainen verokohtelu EU:n alueella. (Kallio ym. 2017: 89–90, 217.) Arvonlisäverodirektiivin (2006/112/EY) 13 b mukaan kiinteänä omaisuutena pidetään:

- a) ”*tiettyä maa-alaa maan pinnalla tai sen alla, johon voi syntyä omistus- ja hallintaoikeus;*
- b) *rakennusta tai rakennelmaa, joka on perustettu kiinteästi maaperään merenpinnan ylä- tai alapuolelle ja jota ei voida helposti purkaa tai siirtää;*
- c) *rakennukseen tai rakennelmaan asennettua tai siihen kiinteästi kuuluvaa osaa, jota ilman rakennus tai rakennelma on puutteellinen, kuten ovet, ikkuna, katot, portaikot ja hissit;*
- d) *osaa, laitetta tai konetta, joka on asennettu pysyvästi rakennukseen tai rakennelmaan ja jota ei voida siirtää tuhoamatta tai muuttamatta rakennusta tai rakennelmaa.”*

Rakennuksella tarkoitetaan ihmisen tekemää rakennetta, jossa on katto ja seinät, kuten talo tai tehdas. Rakennelman käsitteen merkitys on laaja ja se käsittää muut ihmisen tekemät rakenteet kuin rakennukset. Rakennuksia ja rakennelmia pidetään kiinteistönä kaikkine rakenteellisina osineen. Rakenteellisilla osilla tarkoitetaan rungon lisäksi kaikkia rakennukseen tai rakennelmaan kiinteästi kuuluvia tai siihen pysyvästi asennettuja osia, jotka muodostavat kokonaisuuden, joita ilman rakennus tai rakennelma olisi puutteellinen. Rakennuksen käyttötarkoitus myös vaikuttaa siihen, mitkä ovat siihen kiinteästi kuuluvia osia. (Kallio ym. 2017: 218–220.)

Rakentamispalvelujen käännetyn verovelvollisuuden soveltamisala ei ole muuttunut, eikä laajentunut kiinteistön käsitteen muutoksen johdosta. Käännetyn verovelvollisuuden soveltamisala ei laajentunut kattamaan palveluja, jotka kohdistuisivat artiklan 13 b:n d kohdassa tarkoitettuihin koneisiin ja laitteisiin, jotka on pysyvästi asennettu kiinteistöön ja joita ei voida siirtää tuhoamatta tai muuttamatta rakennusta tai rakennelmaa. Tämän vuoksi AVL 8 c § kohtaan lisättiin uusi momentti, jossa todetaan, että käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta kiinteistöllä harjoitettavaan erityistä toimintaa palveleviin koneisiin, laitteisiin tai kalusteisiin kohdistuviin palveluihin. (Verohallinto 2017.)

3.3.4. Ostajan aseman määritelmä ja tarkistaminen

Käännetyn verovelvollisuuden soveltamisen ensimmäisenä edellytyksenä on, että kyse on arvonlisäverolain 31 §:n 3 momentin mukaisesta rakentamispalvelujen myynnistä tai työvoiman vuokrauksesta kyseisiä palveluja varten. Toinen soveltamisen edellytys liittyy nimenomaisesti ostajaan ja ostajan toimintaan elinkeinonharjoittajana. Arvonlisäverolain 8 c §:n mukaan ostajan tulee olla:

1. sellainen elinkeinonharjoittaja, joka omassa toiminnassaan muutoin kuin satunnaisesti myy kyseisiä rakentamispalveluita, tai
2. elinkeinonharjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti rakentaa tai rakennuttaa hallinnassa olevalle maa-alueelle rakennuksen tai pysyvän rakennelman myyntiä varten. Tilanteessa kyse on omaan lukuun rakentamisesta, jota säädellään arvonlisäverolain 31 §:ssä. Käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan myös tilanteessa, jossa ostajana on elinkeinonharjoittaja, joka luovuttaa kiinteistön ennen kuin se on otettu käyttöön rakentamispalvelujen suorittamisen jälkeen, tai
3. elinkeinonharjoittaja, joka myy rakentamispalvelun edelleen edellä kohdassa 1 tai 2 tarkoitetulle elinkeinonharjoittajalle eli ostajana on ns. välimies. (Huhtala & Sorvanto 2011: 88; Kallio ym. 2017: 91–92)

Käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan laajassa merkityksessä rakennusyritysten välisissä liiketoimissa. Palvelun ostajan ei tarvitse olla pääasiallisesti rakennustoimintaa harjoittava vaan käännettyä verovelvollisuutta voidaan soveltaa myös silloin, kun ostaja sivutoimisesti myy kyseisiä palveluja. Elinkeinoharjoittaja, joka myy rakentamispalveluja muutoin kuin satunnaisesti on verovelvollinen kaikesta rakentamispalvelujen ostamisesta toimintaansa varten. Tästä johtuen käännetty verovelvollisuus ei rajoitu pelkästään rakentamispalveluiden ostamiseen, jotka ostaja aikoo itse hyödyntää omassa rakentamistoiminnassaan tai myydä edelleen, vaan soveltaminen koskee myös tilanteita, joissa ostaja on ostamansa rakentamispalvelun loppukäyttäjä esimerkiksi silloin, kun ostettu rakentamispalvelu kohdistuu omaan liikerakennukseen. (Kallio ym. 2017: 92.)

Arvioitaessa ostajan pääasiallista toimialaa ja toimintaa, rakentamispalvelun myynnin säännöllisyys sekä palvelusuoritusten määrä ja laajuus vaikuttaa siihen, onko ostaja elinkeinonharjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakentamispalveluja. Satunnainen rakentaminen tarkoittaa kertaluonteista, tilapäistä, ei toistuvaa vähäistä rakentamista, jota ei ole tarkoitettu jatkuvaksi toiminnaksi. Rakennuspalveluiden satunnaisuutta arvioidaan tapauskohtaisesti. Rakentamispalvelujen myynnin määrä otetaan huomioon yhtenä tekijänä kokonaisarviossa. (Verohallinto 2017.) Rakennusalan yrityksen puolestaan katsotaan olevan muutoin kuin satunnaisesti rakennuspalveluja myyvä välittömästi toiminnan alkamisesta asti (Kallio ym. 2017: 93).

Lisäksi säännöstä sovelletaan niin sanottuun välimiestilanteeseen, jossa ostaja on toinen elinkeinonharjoittaja, joka myy edellä mainitun tyyppiselle elinkeinonharjoittajalle kyseisen palvelun (Verohallinto 2017). Säännöksen tavoitteena on laajentaa käännetyn verovelvollisuuden soveltaminen erilaisiin välimiesjärjestelyihin (Kallio ym. 2017: 92). Välimiessäännös on otettu käyttöön, jottei säännöstä voitaisi kiertää. Verohallinnon antaman esimerkin mukaan, jos yritys, joka ei harjoita rakennustoimintaa, ostaa ja edelleen myy asennustyön rakennusalan yritykselle, sovelletaan käännettyä verovelvollisuutta molempiin myynteihin. (Verohallinto 2017.)

Rakennuspalvelun myyjän selvitettävä, täyttääkö ostaja nämä edellytykset, jotta myyjä voi toimia oikein. Epäselvissä tapauksissa myyjän tulee pyytää selvitystä ostajalta. Myytäessä rakennuspalveluita yksityishenkilöille, käännettyä verovelvollisuutta ei voida soveltaa. Rakentamispalvelut laskutetaan verollisena myös tilanteissa, joissa arvonlisäverollista toimintaa harjoittava yksityishenkilö ostaa rakentamispalvelun yksityiseen kuluukseensa. (Verohallinto 2017).

Rakentamispalveluiden oma käyttö määritellään arvonlisäverolain 31 § ja 31 a §:ssä. Säännöksellä lainsäätäjällä on pyrkinyt siihen, että ainakin rakentamiskustannuksia vastaavan suuruinen verotulo kertyisi valtiolle, vaikka rakentamispalvelua myytäisiin intressiheydessä olevalle taholle tai verottomaan kiinteistöluovutukseen liittyen. Varsinaisesta omaan lukuun rakentamisesta on kyse, kun yrityksellä on hallinnassa maapohja, johon yritys rakentaa tai rakennuttaa rakennuksen myyntiä varten. Kyse on uudisrakennuksen

rakentamisesta, jossa rakennus myydään ilman, että rakentaja ensin ottaisi sitä omaan käyttöön. Rakentajalla tulee olla hallussaan maa-alue, jolle rakennus rakennetaan. (Kallio ym. 2017: 249–250.)

Käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta valtion ostamiin rakennuspalveluihin, koska valtio ei ole rakennuspalveluita myyvä taho. Kuitenkin tulee huomata, että valtion liikelaitokset ja valtion omistamat osakeyhtiöt ovat valtiosta erillisiä verovelvollisia ja niiden asemaa ostajana tarkastellaan itsenäisesti. Kuntia tarkastellaan kuntakohtaisesti. Mikäli kunta myy rakentamispalveluja muutoin kuin satunnaisesti ja kyseessä on säännöksen mukainen rakentamispalvelu, käännettyä verovelvollisuutta tulee soveltaa. (Tannila & Auranen 2011: 54.)

Ulkomaisten elinkeinonharjoittajien välisessä rakennuspalvelun myynnistä ostaja on aina verovelvollinen käännetyn verovelvollisuuden perusteella, mikäli ostaja on elinkeinonharjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakentamispalveluja. Suomalaisen elinkeinonharjoittajien myydessä palvelun ulkomaiselle elinkeinonharjoittajalle, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakentamispalveluja on myynnissä sovellettava käännettyä verovelvollisuutta. (Kallio ym. 2017: 95.)

Soveltamisen kannalta käytännössä on erittäin tärkeää, että yritys tunnistaa asemansa rakentamispalvelun ostajana. Toimialalla ei ole merkitystä tätä asemaa ratkaistaessa. Jos yrityksellä on rakentamispalveluiden ostajan asema, on tärkeää huomata, että rakentamispalvelujen käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta on sovellettava kaikkiin rakentamispalveluostoihin. Veron määrään liittyvä riski on ennen kaikkea ostajalla. (Huhtala 2018.)

Rakennuspalvelun ostajalla on riski sellaisessa tilanteessa, jossa rakentamispalvelun ostoa on ollut arvonlisäverollinen ja siihen olisi tullut soveltaa käännettyä verovelvollisuutta. Tilanteessa on todennäköistä, että ostaja on vähentänyt virheellisesti ostolaskusta arvonlisäveron määrän, vaikka aiheettomasta arvonlisäverosta ei ole vähennysoikeutta. Tämän lisäksi käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden nojalla suoritettava arvonlisävero jää suorittamatta ja raportoimatta asianmukaisesti. Rakennuspalveluosto tulee raportoida käännetyn verovelvollisuuden alaisena ostona siitä huolimatta, että lasku on virheellisesti

arvonlisäverollinen. Tilanteessa ostaja on saanut hyväkseen aiheettoman arvonlisäverovähennyksen ja laiminlyönyt arvonlisäveron raportointivelvollisuuden. Virhe voidaan korjata oma-aloitteisesti. Mikäli virhe huomataan vasta verotarkastuksen yhteydessä, ostajan aiheetta vähentämä arvonlisävero maksuunpannaan, arvonlisäverolle määrätään viivästyskorke ja lisäksi määrätään mahdollinen veronkorotus. (Huhtala & Sorvanto 2011: 191).

Tilanteessa, jossa rakentamispalveluun ostoon on sovellettu aiheetta käännettyä verovelvollisuutta, ostaja on tällöin syyllistynyt vain raportointivelvollisuuksien rikkomiseen. Tällöin tuskin on syntynyt aiheetonta arvonlisäverovähennystä. Tällöin virheellisestä menettelystä voidaan määrätä myöhästymismaksu tai mikäli virhe havaitaan verotarkastuksen yhteydessä sanktiona voi olla veronkorotus. (Huhtala & Sorvanto 2011: 191).

3.3.5. Myyjän aseman määritelmä

Myyjän toiminnalle ei ole asetettu edellytyksiä. Verohallinnon (2017) ohjeistuksessa lausutaan, että arvonlisäverolaissa ei ole vaatimuksia sille, että myyjän tulisi harjoittaa tiettytyypistä toimintaa, jotta käännetty verovelvollisuus soveltuisi. Merkitys on sillä, että palvelun laji ja ostajan edellytykset täyttyvät. Käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan myös silloin, kun yritys, joka ei normaalisti toimi rakennusalaalla myy kyseisiä palveluja edellytykset täyttävälle ostajalle. Myyjän toimialaluokituksella ei ole myöskään merkitystä arvioinnissa. Rajoituksia soveltamiselle ilmenee tilanteessa, jossa myyjä ei ole arvonlisäverovelvollisten rekisterissä, sillä perusteella, että myyjän liikevaihto on enintään 10 000 euroa tilikaudessa, tällöin käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta. Mikäli myyjä on silti vapaaehtoisesti hakeutunut rekisteriin, tulee käännettyä verovelvollisuutta soveltaa. (Verohallinto 2017.)

Rakentamispalvelun myyjän tulee asiaan kuuluvaa huolellisuutta noudattaen selvittää, täyttyykö ostajalle laissa asetetut edellytykset. Epäselvissä tilanteissa myyjän tulee pyytää kirjallinen selvitys ostajalta. Myyjä on velvollinen selvittämään, täyttääkö rakentamispalvelun ostaja arvonlisäverolain 8 c §:ssä ostajalle asetetut edellytykset. Merkitystä tilanteessa ei ole myyjän toimialalla, eikä sillä, onko myyjän näkökulmasta kyse vain

yksittäisen rakentamispalvelun myynnistä tai rakentamispalvelun edelleen veloituksesta. (Huhtala & Sorvanto 2011: 89, 99.)

Käytännössä käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltuminen ja siitä informointi on kuitenkin nimenomaisesti ostajan intressinä. Myyjän velvollisuutena on kuitenkin aina osoitettava ja varmistettava käännetyn verovelvollisuuden edellytysten täyttyminen, jotta arvonlisäveron myyntilasku on perusteltu. Myyjältä ei kuitenkaan voida edellyttää ostajan aseman ratkaisemista, vaan jokaisen elinkeinonharjoittajan on itse tunnistettava oma asema rakentamispalveluiden ostajana. (Huhtala & Sorvanto 2011: 99–100.)

3.4. Rakennusalan käännetyn arvonlisävero käytännössä

Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus aiheutti runsaasti kysymyksiä rakennusalan yritysten keskuudessa lain voimaan tullessa 1.4.2011. Soveltamisen kannalta käytännössä on erittäin tärkeää, että yritys tunnistaa asemansa rakentamispalvelun ostajana. Jos yrityksellä on rakentamispalveluiden ostajan asema, on tärkeää huomata, että rakentamispalvelujen käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta on sovellettava kaikkiin rakentamispalveluostoihin. Ei ole merkitystä sillä, onko hankinta tehty edelleenmyyntiä varten vai onko kyse omien toimitilojen remontista. Tilanteessa, jossa käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta tulee soveltaa, on ostoista joka tapauksessa suoritettava lain nojalla arvonlisävero ja ostolaskut on siten vaadittava toimittajalta ilman arvonlisäveroä. (Huhtala 2018.) Verohallinto ensimmäisessä ohjeistuksessaan (2010b) lausui menettelyn olevan yksinkertaista, mutta myöhemmästä versiosta lauselma on poistettu. Tämä kuvaa hyvin sitä, että käytännön soveltamisessa on esiintynyt ongelmia, eikä soveltaminen ole käytännössä yksinkertaista.

3.4.1. Laskumerkintävaatimukset

Myyjä on normaaliin tapaan velvollinen antamaan ostajalle rakentamispalvelun myynnistä laskun. Laskun oikeellisuudesta vastaa aina myyjä. Laskun tulee täyttää normaalit laskumerkintävaatimukset, niin verollisesti tai verottomasti laskutettaessa. Laadittaessa

laskua on tärkeää kiinnittää huomiota myytävän palvelun kuvaukseen. Tällä on erityistä painoarvoa siitä syystä, että tämän kuvauksen perusteella voidaan ratkaista, onko kyse rakentamispalvelun myynnistä. (Tannila & Auranen 2011, 78–79.)

Käännetyn verovelvollisuuden soveltuessa rakennuspalvelun myyntiin, laskuun ei tule merkitä verokantaa eikä arvonlisäveron rahamäärää. Laskussa tulee olla ostajan arvonlisäverotunniste, joka on suomalaisten elinkeinonharjoittajien merkintä siitä, että ostaja on verovelvollinen. Laskussa on oltava merkintä, että ostaja on verovelvollinen merkinnällä ”Alv 8 c §”. Tämän lisäksi olisi hyvä olla merkintä ”käännetty verovelvollisuus”. Tilanteessa, jossa laskussa on virheellisesti mainittu veron määrä tai verokanta, on myyjän annettava ostajalle uusi lasku, jossa lisäksi viitataan alkuperäiseen laskuun. (Kallio ym. 2017: 95.)

Ostajan on aina syytä tarkistaa laskut, ettei verollisia laskuja virheellisesti hyväksytä. Myyjällä ei välttämättä ole riittävästi tietoa ostajan toiminnoista, jotta myyjä voisi laatia verottoman laskun. Lähtökohtaisena sääntönä on, että rakentamispalvelun myynti on verollista, ellei toisin osoiteta. Mikäli ostaja virheellisesti maksaa verollisena laskun, johon on käännetty verovelvollisuus soveltunut, ostaja tosiasiallisesti maksaa ostamastaan palvelusta arvonlisäveron verran ylihintaa. Ostaja on tilanteessa kuitenkin velvollinen raportoimaan käännetyn veron. (Tannila & Auranen 2011: 78–79.)

3.4.2. Raportointi veroilmoituksella ja vaikutukset kirjanpitoon

Arvonlisäveroilmoituksella on erilliset kohdat AVL 8 c §:n mukaisen rakentamispalvelun käännetyn verovelvollisuuden osalta sekä myynneille että ostoille. Arvonlisäveroilmoituksella myyjän tulee ilmoittaa omana kohtanaan myymiensä käännetyn verovelvollisuuden alaisten rakentamispalvelujen yhteismäärä. Ostajan tulee ilmoittaa omana kohtanaan ostamiensa käännetyn verovelvollisuuden alaisten rakentamispalvelujen yhteismäärä sekä niiden osalta suoritettavan veron määrä, jonka ostaja joutuu itse laskemaan. Tilanteessa, jossa osto on vähennyskelpoinen, tulee se ilmoittaa veron lisäksi arvonlisäveroilmoituksessa osana verokauden vähennettäviä veroja. Palvelun myyjä saa vähentää omiin hankintoihinsa sisältyvät arvonlisäverot normaaliin tapaan, vaikka hän ei suorittaisikaan

myynnistään veroa vaan ostaja laskee veron käännetyin verovelvollisuuden puolesta. (Kallio ym. 2017: 95.)

Käytännössä ilmoittaminen suoritetaan täyttämällä Veroilmoitus oma-aloitteisista veroista. Myyjän tulee ilmoittaa kohdassa Rakentamispalvelun ja metalliromun myynnit (käännetty verovelvollisuus) myymiensä käännetyin verovelvollisuuden alaisten rakentamispalveluiden yhteismäärä. Ostajan tulee ilmoittaa kohdassa Rakentamispalvelun ja metalliromun ostot (käännetty verovelvollisuus) ostamiensa käännetyin verovelvollisuuden alaisten rakentamispalveluiden yhteismäärän. Ostajan tulee laskea suoritettavan veron yleisen 24 % verokannan mukaan ja ilmoittaa se kohdassa Vero rakentamispalvelun ja metalliromun ostoista (käännetty verovelvollisuus). Siltä osin, kun ostot ovat vähennyskelpoisia, tulee ostajan ilmoittaa vero kohdassa Verokauden vähennettävä vero. (Verohallinto 2017.)

Rakentamispalveluja koskevissa kohdissa ilmoitetaan kaikki käännetyin verovelvollisuuden alaiset rakentamispalvelujen ja rakentamispalveluja varten tehdyt työvoiman vuokrauspalvelujen ostot. Elinkeinonharjoittaja, joka ei itse harjoita rakentamispalveluiden myyntiä, on myös velvollinen ilmoittamaan näissä kohdissa ulkomaalaisilta tehdyt Suomessa sijaitsevaan kiinteistöön kohdistuvat rakentamispalvelujen ostot, josta hän on ostajana velvollinen suorittamaan veron AVL 9 §:n nojalla. (Verohallinto 2019.) Liitteessä 1 löytyy Veroilmoitus oma-aloitteisista veroista lomake 4001 (Verohallinto 2019c).

Kirjanpidosta tulee saada rakentamispalveluja koskevat erilaiset myynnit ja ostot eriteltynä, jotta arvonlisäveroraportointi menisi oikein. Yritys voi olla toisissa projekteissa pääurakoitsijan asemassa, jolloin myynnit käsitellään verollisina ja ostoihin sovelletaan käännettyä verovelvollisuutta. Sama yritys voi olla aliurakoitsijan asemassa toisissa projekteissa, jolloin myyntilaskujen tuleekin olla verottomia ja arvonlisäveroraportointi on erilainen. Veroton myyntilasku kirjataan kirjanpidossa omalle myyntitililleen tai se erotetaan muusta myynnistä omalla alv-koodillaan. Vastaavasti käännetyin verovelvollisuuden alaiset ostot on pystyttävä erottamaan kirjanpidosta. Kirjanpidossa tulee pystyä erottamaan myös palveluostot ulkomaiselta palvelun myyjältä. Yrityksellä voi näin ollen olla

raportoitavanaan kolme erilaista käännettyä veroa, jotka kaikki tulee pystyä erottamaan toisistaan. (Tannila & Auranen 2011: 83–84.)

Yrityksen toimiessa pääsääntöisesti aliurakoitsijana ja yrityksellä on paljon käänteisen arvonlisäveron alaisia myyntejä, yhtiölle saattaa syntyä jatkuvasti enemmän arvonlisäverosaamia kuin velkaan (Tannila & Auranen 2011: 84). Tilanteessa verokauden vähennettävä arvonlisäverot ovat suuremmat kuin myynnistä suoritettavat arvonlisäverot. Verokauden negatiivinen arvonlisävero palautetaan viivytyksettä, mikäli veroja ei ole maksumatta, eikä palautukselle ole muita esteitä. Käsittelyä odottava negatiivinen veroilmoitus luetaan asiakkaan hyväksi heti. (Verohallinto 2017.)

3.5. Vaikutukset kassavirtaan

3.5.1. Kassavirtojen merkitys yritykselle

Kassavirrat voidaan jakaa kolmeen osaan: pysyviin sisäänpäin tuleviin kassavirtoihin, sisäisiin kassavirtoihin sekä pysyviin ulospäin meneviin kassavirtoihin. Kassavirtojen ennustamisessa kamppaillaan rahoituksen riittävyys ongelman kanssa. Kassavirrat pyritään ennustamaan mahdollisimman luotettavasti, jotta maksuvalmiuden hallintaan liittyvät toimenpiteet voidaan suorittaa tehokkaasti ja oikea-aikaisesti. Ennustamisen avulla yrityksen on mahdollista säästää rahoituskustannuksissa, koska se voi ennakoida mahdollisen kassa-alijäämien kertymistä sekä tehostaa sijoittamalla kassaylijäämiä. (Sartoris & Hill 1989: 56.)

Lyhyen aikavälin kassavirtaennusteita voidaan käyttää hyväksi maksuvalmiusongelmien ennakoinnissa, päivittäisen maksuvalmiuden takaamisessa, kassaylijääminen sijoittamisessa, kassa-alijäämien ennakoinnissa sekä lyhyen aikavälin kauppiaennusteissa. Ennustettaessa keskipitkän aikavälin ennusteita voidaan kassavirtaennusteita hyödyntää kassa-alijäämien kattamisessa, kassaylijääminen sijoittamisessa sekä erilaisten maksuvalmiusriskein sietotason määrittämisessä. (Moir 1992: 13–14.) Kytösen (2004: 90, 111) tutkimuksen perusteella kassanhallinta voidaan nähdä yrityksen kannalta yhä vakavampana ja

enemmän strategisena kysymyksenä. Tutkimuksessa käteisvarojen hallintaa pidettiin tärkeimpänä kassataseenhallintoalueena.

Kassavirtojen hallinnan tarkoituksena on parantaa yrityksen rahoitustilannetta. Tarkoituksena on hyödyntää niitä käytäntöjä ja tekniikoita, jotka on suunniteltu nopeuttamaan ja parantamaan kassanhallintaa, jotta varat saataisiin parempaan käyttöön ja tuottamaan taloudellista lisäarvoa. (Sharma 2009: 73-74). Tutkimuksessaan Kroes ja Manikas (2014: 49) saivat vahvistusta siihen, että kassavirran johtamisella on suoria vaikutuksia yrityksen taloudelliseen menestykseen. Tulosten perusteella yrityksen tulee kiinnittää huomiota myyntisaamisten, varastojen ja operatiivisen käyttöpääoman kiertoaikoihin niiden suoran tulosvaikutuksen takia.

Kassavirran merkitys ja niiden hallinta varsinkin rakennusalalla korostuu. Cheng ja Roy (2011: 56) ovat tutkimuksessaan korostaneet, että rakennusalalla luotettavat kassavirtaennusteet parantavat projektien kustannusten hallintaa sekä johtamista. Kassavirtaennusteet rakennusprojektin aikana auttavat projektijohtoa havainnoimaan ongelmia sekä ennakoidaan paremmin vaikutuksia kokonaisprojektiin. Rakennushankkeiden monimutkainen ja muuttuva luonne vaatii kassavirtojen hallintaa ja niiden hallinnassa onnistumista. Kassavirroilla on todettu olleen suora vaikutus projektin johtoon sekä projektin onnistumiseen.

Zayedin ja Liun (2014) tutkimus antoi myös vahvistusta kassavirran merkityksestä rakennusalalla ja osoitti, että kassavirran merkitys on suurimmillaan rakentamisprojektin aikana. Likviditeetin puute rakennusurakana aikana on suuri ongelma, joka aiheuttaa eniten rakennusprojektien kaatumisia ja epäonnistumisia. Rakennusalalla rakennusprojektit ovat monimutkaisia ja moniselitteisiä. Hankkeet ovat yleensä suuria ja sitovat paljon pääomaa. Hankkeiden heikko varainhoito voi johtaa konkurssiin, siksi kassavirta on olennaisen tärkeä asia rakennusalan yrityksille. Shash ja Qarra (2018) havaitsivat tutkimuksessaan, että rakennusalalla onnistunut kassavirran hallinta edellyttää ennakointi-, seuranta- ja valvontatoimenpiteitä liittyen rahavirtojen virtaukseen sisään ja ulos. Projektien aikana on ensisijaisen tärkeää pystyä tunnistamaan mahdolliset alijäämätilanteet ja pystyä järjestämään rahoitus näille.

Straface (2018) on kiteyttänyt tutkimuksessaan kassavirran merkityksen rakennusalan ja urakointialan yrityksille: kassa on kuningas. Positiivisen kassavirran tavoite on yksinkertainen: tulee varmistaa, että kassatulot ovat suuremman kuin kassamenot. Kuitenkaan käytännössä tämä ei ole niin yksinkertaista. Pienemmillä urakoitsijoilla kassanhallinta voi kaatua esimerkiksi kirjanpidon ja sisäisen raportoinnin puutteeseen. Pienemmillä urakoitsijoilla ei ole vastaavia resursseja hallita taloutta, kuin suuremmilla yrityksillä. On tärkeää pystyä hallitsemaan sopimuksia, ostoja, palkkoja, toimituksia sekä valmistumista. Projekti ei saa pysähtyä missään vaiheessa ja rahaa ei saa sitoa liian aikaisin kiinni materiaaleihin. Hankkeen ennakoitu suunnittelu sekä seuranta korostuvat rakennusalalla sekä onnistuneessa kassavirrassa.

3.5.2. Käännetyn verovelvollisuuden vaikutukset kassavirtaan

Arvonlisäveron suorittamis- ja vähentämisajankohdalla on usein olennainen vaikutus yrityksen kassavirtaan. Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden alaisen myynnin erilainen arvonlisäverokohtelu on hyvä huomioida yrityksen kassavirrassa ja kassavirtaa suunniteltaessa. Muutos kassavirrassa on erilainen riippuen yrityksen asemasta aliurakointiketjussa; missä kohtaa ja missä roolissa rakentamisen urakointiketjua yritys on. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että pääurakoitsijan kassavirralla muutos on positiivinen, kun taas aliurakoitsijan näkökulmasta muutos vaikuttaa negatiivisesti yrityksen kassavirtaan. (Huhtala & Sorvanto 2011: 183.)

Pääurakoitsijan asemassa toimiville yritykselle rakentamispalvelun myynti käsitellään verollisena myyntinä, jolloin myynnin vero tilitetään normaalisti. Pääurakoitsijat kuitenkin saavat aliurakoitsijoilta urakkaan liittyen verottomia ostolaskuja, joista tulee raportoida käännetty vero ja tehdä niistä vastaava vähennys. Laskujen vähennysoikeus ratkaistaan aina tapauskohtaisesti. Tästä johtuen pääurakoitsijat eivät enää maksa ostoistaan arvonlisäveroa aliurakoitsijoille, jolloin heidän ei tarvitse rahoittaa tätä arvonlisäveroa, jonka vuoksi pääurakoitsijoille syntyy positiivinen vaikutus kassavirtaan. Käännetyn verovelvollisuuden perusteella ostosta maksettava vero saadaan hyväksi lukea saman kuukauden veroilmoituksella, jonka vuoksi konkreettista veronmaksuvelvollisuutta ei synny. Kuitenkin koko urakan myynnistä loppuasiakkaalle maksetaan arvonlisävero normaalin

käytännön mukaisesti. Loppuasiakkaalla tässä tarkoitetaan, sitä kenelle rakennusurakan suorite lopulta luovutetaan. Pääurakoitsija on näin ollen vastuussa koko rakennusurakaan liittyvän vero tilittämisestä, koska aliurakoitsijaportaista ei myynnin arvonlisäveroja enää kerry. (Tannila & Auranen 2011: 84–86.)

Suurin negatiivinen muutos kassavirrassa on yrityksellä, jonka myynnit ovat kokonaisuudessaan tai pääosin käännetyn verovelvollisuuden alaisia myyntejä. Tilanteessa yrityksellä on arvonlisäveron vähennykseen oikeuttavia tavara- tai muita hankintoja, mutta yrityksen myynnit ovat kokonaan tai pääosin käännetyn verovelvollisuuden alaisia rakentamispalvelun myyntejä, yritykselle ei synny juurikaan suoritettavaa arvonlisäveroa. Tällaisessa tilanteessa yritykselle syntyy kuukausittain arvonlisäverosaatavaa, jonka takaisin saaminen kestää vähintään muutaman viikon riippuen siitä, mihin aikaan kuukaudesta arvonlisäverollisia hankintoja tehdään ja siitä, miten nopeasti kunkin kalenterikuukauden jälkeen yritys toimittaa kausiveroilmoituksen veroviranomaisille. Täten kunkin kalenterikuukauden ostoihin sisältyvää vähennettävää arvonlisäveroa joudutaan rahoittamaan aina vähintään muutamasta viikosta reiluun kuukauteen riippuen siitä, mihin aikaan kalenterikuukautta hankinnat tehdään. (Huhtala & Sorvanto 2011: 184, 186.)

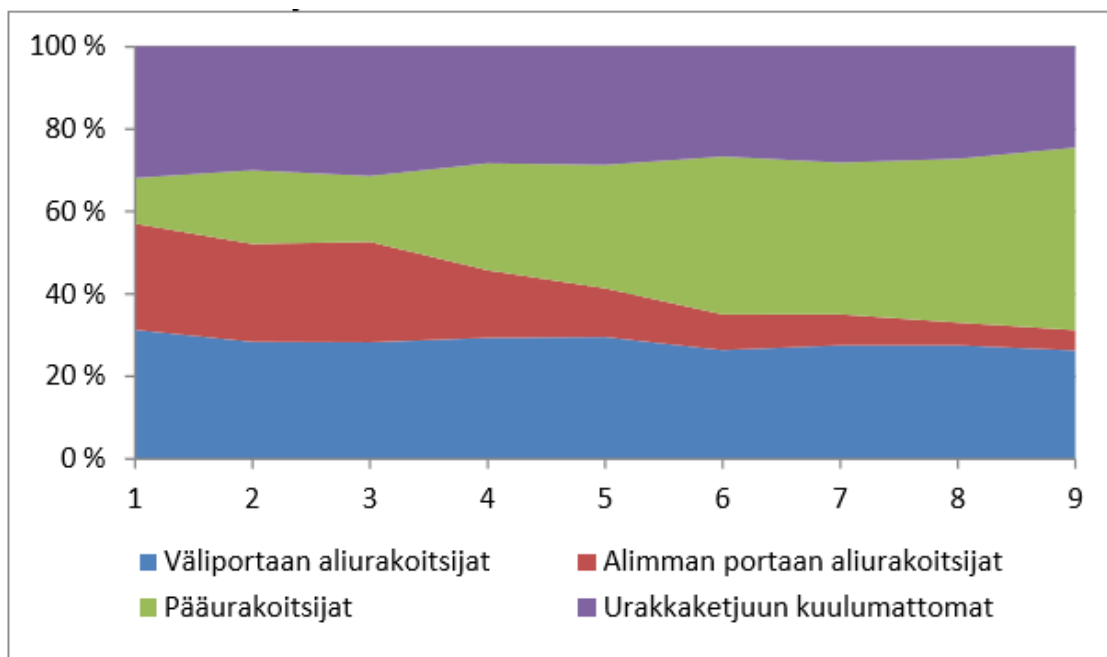
Aiemmin käytössä olleen Verotili-järjestelmän tapaan nykyisessä OmaVerossa pääsääntönä on, että verokaudelta vähentämättä jäänyt arvonlisävero (ns. negatiivinen vero) palautetaan verovelvolliselle kunkin verokauden yhteydessä heti käsittelyn jälkeen. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että verovelvollinen ei ole valinnut muuta palautusajankohtaa tai asettanut palautusrajaa eikä palauttamiselle ole muita esteitä. Palautuksen saaminen ei edellytä erillisen hakemuksen tekemistä. Verovelvollinen voi kuitenkin käyttää kohdekauden negatiivisen arvonlisäveron määrän välittömästi hyväkseen muita samana ajan-kohtana erääntyviä maksettavia veroja vastaan. Jos negatiivinen arvonlisäveron määrä kuitenkin ylittää muiden maksettavien verojen ja mahdollisesti maksamattomien velvoitteiden määrän, yli jäävä osa maksetaan verovelvolliselle mahdollisten valvontatoimenpiteiden jälkeen. (Verohallinto 2019; Kallio 2017: 860–861.)

4. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

4.1. Selvityksiä lain toimivuudesta Suomessa

Verohallinto (2012) on tutkinut ensimmäisenä Suomessa rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden vaikutuksia harmaaseen talouteen ja valtion verotuloihin. Selvityksen aikaan laki oli ollut voimassa puolitoista vuotta. Selvityksessä tutkittiin rakentamispalveluiden käänteisen verovelvollisuuden toimimista ja vaikutuksia. Merkittävänä havaintona oli, että rakentamispalvelujen käännetty arvonlisäverovelvollisuus on kasvattanut arvonlisäveron tuottoa vuodessa ainakin 75 miljoonaa euroa. Selvitys perustui Verohallinnon rekisteritietoihin ja vaikuttavuutta arvioitiin käyttämällä seuraavia menetelmiä: verotarkastustietojen analysointi, kausi- ja verotilin tietojen analysointi, verotuottoon vaikuttavien ilmiöiden mittaaminen sekä kyselytutkimusten tulosten tarkastelu. (Verohallinto 2012: 2.)

Selvityksessä yritykset jaettiin neljään eri rooliin: pääurakoitsijoihin, väliportaan aliurakoitsijoihin, alimman portaan aliurakoitsijoihin ja urakkaketjuun kuulumattomiin yrityksiin. Yritysten jakaminen roolityyppien mukaisiin ryhmiin osoitti, kuinka verouudistus on muuttanut urakkaketjun eri osiin sijoittuvien yritysten arvonlisäveron tilittämistä ja tietojen ilmoittamista kausiveroilmoituksella. Roolijaon perusteella voitiin todentaa, että veron ilmoittaminen ja maksaminen on siirtynyt urakkaketjussa odotetusti pääurakoitsijoille. Tilastollinen tarkastelu myös osoitti, että pääurakoitsijat ovat pääosin hoitaneet velvoitteensa. Kuviossa 3 havainnollistetaan roolijaon muutosta. (Verohallinto 2012: 2–3.)

Kuvio 3 Maksettavan veron jakautuminen roolien kesken 1–9/2011 (Verohallinto 2012: 4)

Verohallinnon (2012: 2, 5–6) selvityksessä ilmeni, että käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden haasteena on siihen liittyvien käsitteiden määrittely, hallinnolliset kustannukset sekä mahdolliset uudet väärinkäyttömahdollisuudet. Riskeiksi arvioitiin muun muassa tilanteet, joissa pääurakoitsija jättäisi verot maksamatta ja tilanteet, joissa ostaja ei ilmoita rakentamispalvelun ostoja, eikä niistä maksettavia veroja. Uuden väärinkäyttömahdollisuuden riskinä pidettiin tilanteita, joissa vääräsisältöisten vähennysten määrän kasvaisi. Tämä heijastuisi negatiivisten alv-ilmoitusten määrän kasvuun ja tällöin menetelmää ei sovellettaisi oikein.

Rakennusteollisuus RT (2012) suoritti kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää käännetyn verovelvollisuuden vaikutuksia. Kyselyyn vastasi yhteensä 286 yritystä. Kyselyyn vastanneista yrityksistä infra-alan yrityksiä 124, muiden erityisalojen yrityksiä oli 81, rakennusmateriaaliteollisuuden yrityksiä oli 17 ja talonrakennusyrityksiä oli 64. Pääosa vastaajista edusti alle kolmen miljoonan euron liikevaihdon yrityksiä. Yritykset kokivat lakimuutoksen aiheuttaneen eniten ongelmia tulkintaepäselvyyksien ja niihin liittyvien veroriskien muodossa. Yritykset olivat kokeneet hankalaksi alv-palautusten pitkät odotusajat ja niitä aiheuttavat maksuvalmiuden heikentymiset. (Rakennusteollisuus 2012.)

Eri alojen näkemykset erosivat hiukan sen osalta, mitä koettiin käännetyn arvonlisäverojärjestelmän suurimmiksi epäkohdiksi. (Rakennusteollisuus 2012.)

Epäkohdat talonrakennusalan, infra-alan ja rakennusmateriaaliteollisuuden mielestä olivat:

1. Tulkintavaikeudet käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisessa
2. Väärien laintulkintojen aiheuttama veroriskien kasvu
3. Hallintokustannusten kasvu

Kun taas erityisalat listasi epäkohdat seuraavasti:

1. Tulkintavaikeudet käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisessa
2. Maksuvalmiuden huonontuminen
3. Väärien laintulkintojen aiheuttama veroriskien kasvu

Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisessa on aiheuttanut määrittelyt. Soveltamisalan määrittelyssä infra-alan, rakennusmateriaaliteollisuuden ja erityisalojen yritykset olivat kokeneet jonkin verran ongelmia. Tutkimuksen perusteella eniten ongelmia oli aiheuttanut rakentamispalvelujen määrittely. Toiseksi eniten ongelmia on aiheuttanut tilanteet, joissa samalla myydään tavaraa ja palvelua tai tilanteet, joissa myydään kahta eri palvelua. Kolmanneksi eniten ongelmia on aiheuttanut kiinteistön määrittely. Yrityksistä 53 prosenttia katsoi, ettei käännetystä verovelvollisuudesta olisi mitään hyötyä. Vain 21 prosenttia vastaajista katsoi, että valtion verotulot kasvaisivat muutoksen myötä ja markkinoiden tervehtymiseen uskoi kyselyssä 14 prosenttia. (Rakennusteollisuus 2012.)

4.2. Tutkimuksia Euroopasta

Käänteisen verovelvollisuuden toimivuutta veropetoksiin on arvioitu muutamissa tieteellisissä tutkimuksissa. Useassa tutkimuksessa ollaan saatu vahvistusta siihen, että

menetelmällä on veropetoksia ehkäisevä vaikutus. Berger, Kidl ja Wakaouning (2010) toteavat, että käännetyin verovelvollisuuden tarkoituksena on Euroopan unionin jäsenvaltioissa yksinkertaistaa arvonlisäveron määrittämismenettelyä ja siten auttaa estämään veropetoksia ja verovelvoitteiden laiminlyöntiä tietyillä toimialoilla. Käänteisen verotuksen toteuttaminen onkin osoittautunut erittäin tehokkaaksi menetelmäksi alv-petosten poistamiseksi. Wesselin väitteen mukaan käänteinen verotus on tehokas keino varsinkin ns. karusellipetoksiin. (Stanley-Smith 2017). Alan Pearce (2018) on puolestaan havainnollistanut tutkimuksessaan Euroopan unionin jäsenmaista saatuja tuloksia ja todennut käänteisen verojärjestelmän toimineen hyvin. Positiivisena havaintona hän on todennut, että käänteinen verovelvollisuus ei pelkäästään suojaa valtion tuloja petoksilta, vaan helpottaa myös yritysten hallintoa ja kassavirtaa. (Tunnels & Tunneling International 2018.) Široký (2012) korostaa tutkimuksessaan, että veropetosten torjunta on toteutettava yksittäisten maiden tai koko Euroopan yhteisten toimien ja välineiden avulla, eikä veropetosten torjunnan taakkaa voida siirtää yksinään yrityksille ja yksityishenkilöille, joiden on vaikea saada tietoa liiketoimintakumppaneista. (Grasgruber, Otavová & Semerád 2013: 2133.)

Grasgruber, Otavová ja Semerád (2013) ovat tutkineet laajemmin käänteisen verovelvollisuuden vaikutuksia Tšekin rakennusalailla. He ovat havainnollistaneet käänteisen arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisen vaikutuksia erityisesti rakennusalailla palveluntarjoajaan ja veronalaisten suoritusten vastaanottajalle. Tutkimuksessaan he ovat todenneet, että käänteisellä verovelvollisuudella on arvonlisäverotuksen kannalta erityinen mekanismi, jolla on suuret mahdollisuudet torjua veropetoksia. Sen jatkokehitys ja täytäntöönpano voi merkittävästi edistää veropetosten torjuntaa. Heidän havaintonsa tukevat myös sitä, että käänteisellä verovelvollisuudella on vaikutusta veropetosten torjuntaan.

Tutkimuksessaan Grasgruber ym. (2013: 2137) avaavat laajemmin menettelyn käytännön vaikutuksia kuin muut tieteelliset tutkimukset aiheesta. He ovat havainneet käänteisen verovelvollisuuden vaikuttavan yrityksen kassavirtaan sekä myyjän että ostajan osalta. Rakennusalan yrityksen tyypillä on havaittu olevan vaikutusta siihen, kuinka merkittäviä kassavirran vaikutukset ovat. Alihankintaa suorittaville yrityksille kassavirtamuutokset ovat havaittu olevan negatiivisia, kun taas pääurakointia harjoittaville muutokset ovat olleet positiivisia. Kassavirran muutoksen erot selittyvät sillä, että aliurakoitsija joutuu

ostoihin sisältyvän veron rahoittamaan itse, kun taas pääurakoitsijan ei tarvitse maksaa aliurakoitsijalle arvonlisäveroa, vaan saa hyödyntää tilityksen ja vähennyksen omassa toiminnassaan. Pääurakoitsijalle ei tilanteessa synny tilitysvelvollisuutta, eikä sen tarvitse rahoittaa aliurakoitsijalle arvonlisäveron määrää. Eniten negatiivista kassavirtavaikutusta aiheutuu sellaisille toimijoille, jotka ilmoittavat arvonlisäveron vain neljännesvuosittain. Sellainen yritys, joka toimii alihankkijana, ja hänelle ei kerry tilitettävää arvonlisäveroa, joutuu rahoittamaan ostojen arvonlisäveroa itse. Näillä yrityksillä on aiemmin ollut myynnistä saatu tilitettävä arvonlisävero käytössään jopa neljä kuukautta korottomasti. Alan Pearce (2018) esitti tutkimuksessaan, että käänteinen verovelvollisuus helpottaa yritysten kassavirran hallintaa ja vaikuttaa täten alan yrityksiin positiivisesti (Tunnels & Tunneling International 2018). Milošević ja Kovačević (2016) ovat myös tutkimuksessaan havainneet käännetyin verovelvollisuuden vaikuttaneen toimitusketjun maksuvalmiuteen sekä vahvistaneen arvonlisäverolain merkitystä harmaan talouden torjunnassa.

Grasgruber ym. (2013:2138) nostivat tutkimuksessaan toisena positiivisena huomiona tilanteet, jossa palveluntarjoajalta käännetyin verovelvollisuuden kautta poistuu riski maksaa arvonlisävero valtiolle ja valtion on kuitenkin palautettava vähennys asiakkaalle. Tilanteessa, jossa rakennuspalvelun ostaja suorittaa laskun myöhässä tai jättää ne kokonaan maksamatta, käännetyin verovelvollisuuden on katsottu parantaneen palvelun myyjän asemaa. Normaalin arvonlisämenettelyn mukaan myyjäyritys on velvollinen tilittämään arvonlisäveron valtiolle ja käänteisen verovelvollisuuden myötä tilitysvelvollisuus siirtyy palvelun ostajalle. Epärehellinen toimija, jolla ei ollut aikomustakaan suorittaa laskua, ei aiemmin joutunut verosta vastuuseen, vaan hän vain vähensi sen toiminnassaan. Käänteinen verovelvollisuus on tuonut täten helpotusta myyjäyrityksille, koska he eivät ole arvonlisäverosta tilitysvelvollisia valtiolle. Tämä on vaikuttanut heidän kassavirtaansa täten positiivisesti varsinkin tilanteissa, joissa suoritus tulee myöhässä. Tutkimuksessaan he havainnollistavat esimerkkinä tilannetta, jossa aiemmin myyjäyritys on laskuttanut 100 000 euroa + arvonlisäveroa 20 000 euroa. Myyjäyritys on joutunut tilittämään myynnin arvonlisäveron 20 000 euroa valtiolle ja pahimmassa tilanteessa ostajayritys ei ole maksanut laskua. Käännetyin verovelvollisuuden myötä myyjäyritys laskuttaa 100 000 euroa ja arvonlisäveron 20 000 euroa saa vähentää ostajayritys.

Vastaavaa ilmiötä on tutkinut myös Barnes (2018), mutta näkökulmana hänellä on ollut verojen tilitysvolvollisuus. Hän on nostanut tutkimuksessaan esille verontilitysvolvollisuuden laiminlyönnin valtiolle. Tutkimustuloksissaan hän toteaa, että rakennuslalla yleisenä petoksena on havaittu olevan arvonlisäveron tilittäjän katoaminen. Tyypillisessä tilanteessa palvelun myyjä lähettää laskun ostajalle ja palvelun ostaja vähentää veron, mutta myyjä ei sitä tilitä. Käänneinen verolvollisuus kumoo nämä tilanteet nettovaikutuksen myötä. Barnes onkin tutkimuksessaan todennut käännetyin verolvollisuuden estävän tämän tyyliset petokset ja parantavan täten verojen kertymää valtiolle.

Käännetty verolvollisuus on tuonut mukanaan myös haasteita. Grasgruber ym. (2013) nostivat tutkimuksessaan esille myös lain mukanaan tuomia haasteita Tšekissä. Haasteita on aiheuttanut rakennuspalvelun määrittelyn vaikeus, ostajan soveltavuuden arviointi sekä myös kirjanpito. Fornalik (2017) on puolestaan tutkinut lain soveltamisen haasteita Puolassa, jossa merkittävänä haasteena on pidetty termien määrittelyä ja virheellisen menettelyn veroseuraamuksia. Myös Milošević ja Kovačević (2016) totesivat tutkimuksessaan, että lain soveltamisessa haasteelliseksi on koettu määritelmät ja niiden soveltamisen luokittelut. Lain virheellinen soveltaminen on aiheuttanut veronkorotuksia sekä epäselvyyttä osapuolten vastuusta. Heidän tutkimuksensa kohdistui Serbiaan, joka kuuluu EU:n ehdokasmaahan ja jossa EU:n lainsäädäntöä on alettu ottaa osaksi kansallista lainsäädäntöä (Euroopan unioni 2018). Barnes (2018) on todennut käännetyin verolvollisuuden pahentavan yritysten hallinnollista taakkaa, koska heidän tulee itse osata määrittää asemansa rakennuspalvelun ostajana ja myyjänä. Virheellinen menettely on pois yrityksiltä. Tutkimuksessaan Barnes myös kritisoi sitä, ettei menettelyä voida soveltaa kuin rakennuspalvelun myyntiin rakennusalan yritysten välillä.

Grasgruber ym. (2013: 2139-2140) tutkimuksessa todettiin, ettei käännetty verolvollisuus poista rakennuslalla niitä veronkiertotilanteita, joissa palvelu myydään yksityiselle henkilölle ilman näkyvää laskua. Näiden tilanteiden osalta valtiolta jää saamatta arvonlisävero sekä tulovero. Hyvin haastavana koettiin se, että kolmasosa rakennuslalan yrityksistä käyttävät käännettyä verolvollisuutta ja loput käyttävät normaalia mekanismia. Yhtenä mahdollisena ratkaisuna tähän pidettiin sitä, että käännetty verolvollisuus

otettaisiin rakennusalaan käyttöön kaikissa suorituksissa, jolloin koko alaan sovellettaisiin kaikissa verovelvollisten välisissä myynneissä käännettyä verovelvollisuutta.

Fornalik (2017) havainnollistaa tutkimuksessaan lain soveltamisen haasteita Puolassa. Lain soveltamisessa ongelmallisena on koettu se, ettei lakiin ole määritelty alihankkija-käsitteen merkitystä. Puolan valtionvarainministeri on todennut, että alihankkijana olisi pidettävä yritystä, joka suorittaa pääurakoitsijan tekemät työt. Näin ollen olisi katsottava, että jos palveluntarjoaja toimii pääurakoitsijana suoraan sijoittajan hyväksi, jolle rakennuslupa on hanketta varten myönnetty, tilannetta ei pidetä alihankintana ja käännettyä verovelvollisuutta ei voida soveltaa. Fornalik (2017) nostaa esille myös sen, että virheelinen arvonlisäveromenettely saattaa aiheuttaa huomattavia alv-veroseuraamuksia pääurakoitsijalle. Mikäli alihankkija laskuttaa yritystä normaalilla arvonlisäverolla, ei pääurakoitsija ole oikeutettu vähentämään arvonlisäveroa tällaisesta laskusta. Toisaalta pääurakoitsija on kuitenkin velvollinen suorittamaan arvonlisäveron arvon käänteisen maksun sääntöjen mukaisesti hankittavista rakennusalan palveluista. Näin ollen pääurakoitsijan on maksettava arvonlisävero kahdesti. Mikäli menetelmää laiminlyödään, siitä seuraa verosanktioita.

Kohoutková ja Zídková (2015) sekä Grasgruber ym. (2013) ovat tutkimuksissaan havainnollistaneet myös käännetyn verovelvollisuuden vaikutuksia valtion kassavirtaan ja verkertymiin. Kohoutková ja Zídková (2015) tutkivat käänteisen verovelvollisuuden vaikutuksia Tšekin valtion kassavirtaan. Tutkimuksessaan he toteavat, että käännetty verovelvollisuus muuttaa täysin arvonlisäveronjärjestelmän luonnetta. Käänteisen verovelvollisuuden haittana pidetään sen kielteistä vaikutusta julkisen talouden kassavirtaan. Tšekissä käänteisen verovelvollisuuden negatiivisten arvonlisäveron palautukset ovat noin 53 miljoonaa, joka vastaa käänteisen verovelvollisuuden negatiivista vaikutusta julkisen talouden kassavirtaan. Ratkaisuna tähän ongelmaan he pitivät arvonlisäveron palauttamisen aikataulun muutosta tai arvonlisäveron ennakkomaksujen käyttöönottoa ennen lopullista veronmaksua, tämä vähentäisi kielteistä vaikutusta julkiseen talouteen. Grasgruber ym. (2013: 2139-2140) tutkimuksen lopputuloksena todettiin, ettei käännetty verovelvollisuus ole merkittävästi parantanut valtion arvonlisäveron keräämistä. Kuitenkin myönteistä vaikutusta käännetystä verovelvollisuudesta on havaittu tuloverotuksessa.

Havaintojen perusteella tuloja ei pystytä verovelvollisten välillä tapahtuneista suorituksista salaamaan niin hyvin kuin ennen, jota pidettiin myönteisenä vaikutuksena.

4.3. Euroopan komission suorittama tutkimus

Euroopan komissio (2014: 4, 7, 13, 29, 32) on todennut osan jäsenmaista kannattavan käännettyä verovelvollisuutta, kun taas toiset vastustavat mekanisme, koska riskipetoksen siirtymisestä jakeluketjun viimeiseen vaiheeseen kasvaa. Komissio suorittamassa tutkimuksen havaittiin, että rakennusala oli yksi merkittävimmistä aloista, joissa käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan laajasti ympäri Eurooppaa. Tutkimuksessaan komissio analysoi jäsenvaltioiden lainsäädännössä toteutettua käänteisen arvonlisäveromenettelyn pääpiirteitä. Yhteisenä kaikilla jäsenmailla oli se, että käännettyä verovelvollisuutta voitiin soveltaa vain yritysten välisiin tapahtumiin. Ranskassa ja Portugalissa sääntely on toteutettu paljon yksityiskohtaisemmin kuin muissa maissa. Yleisiä ongelmia on havaittu olevan täsmällisen soveltamisalan määrittelyssä. Itävallassa ja Maltalla käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan vain osapuolten pyynnöstä, joka oli poikkeus muihin maihin verrattuna. Käänteisen verotuksen aiheuttamat hallinnolliset lisätyöt yrityksille havaittiin koskevan alv-palautuksia ja laskutusta.

Tutkimuksessa todettiin, että käännetyin verovelvollisuuden merkitys on suurin Unkarille, Latvialle ja Itävallalle, koska nämä ovat maita, joissa alv-tulojen merkitys on korkein. Tutkimuksessa osoitettiin käännetyin verovelvollisuuden vaikuttavan valtion sekä toimialan kassavirtaan. Tutkimuksen perusteella rakennusalan toimialalla oli merkittävin kassavirtavaikutus EU:n tasolla. Tämä selittyy kahdella tekijällä: (1) rakennusala on se, jossa käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan eniten, ja (2) liikevaihdon arvot tällä alalla ovat varsin merkittäviä. (European Commission 2014: 29, 32, 35–38.)

Tutkimuksessa huomattiin, ettei jäsenvaltioissa ole yhdenmukaista luokittelua siitä mitkä ovat käännetyin verovelvollisuuden alaisia palveluita tai tavaroita. Tämän seurauksena yritykset Euroopassa yrittävät tunnistaa säännöksen mukaiset tavarat ja palvelut. Tämä vaikeuttaa säännösten täytäntöönpanoa, aiheuttaen sekaannusta ja lisätyötä. Tämä

heikentää varsinkin pienten ja keskisuurten yritysten tilannetta, koska heillä ei ole suuria teknisiä resursseja käytettävissä, kuten suurilla yrityksillä. (European Commission 2014: 68.)

Kassavirtavaikutukset nostettiin esiin myös komission tutkimuksessa. Osa yrityksistä oli havainnut, että käännetyn verovelvollisuuden säännöt luovat tietyin edellytyksin kassavirta rasiuksen. Lakiin tyytyväisimpiä ovat yritykset, joiden kassavirtaan muutos on vaikuttanut positiivisesti. Arvonlisäverotuksen tulisi perussäännön perusteella olla neutraali. Tutkimuksessa nostettiin esille havainto siitä, että nykyisen soveltamisen vuoksi viranomaiset eivät pysty erottamaan rehellisiä yrityksiä epärehellisistä. Pitkällä aikavälillä yritykset ovatkin ehdottaneet, että olisi tutkittava muita keinoja torjua petoksia. (European Commission 2014: 68–69.)

5. EMPIIRINEN TUTKIMUS

5.1. Tutkimuskohde ja -aineisto

5.1.1. Tutkimuskohde

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka rakennuspalveluiden käännetty verovelvollisuus on vaikuttanut yrityksen talouteen käytännössä ja millaiset vaikutukset ovat olleet. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella vaikutuksia yrityksen talouteen on ollut havaittavissa yrityksen kassavirrassa ja täten vaikutukset ovat heijastuneet yritysten maksuvalmiuteen. Tutkimuksessa on tarkoituksena täsmentää kassavirran muutoksien vaikutusta yrityksen talouteen sekä kerätä tietoa mahdollisista muista vaikutuksista talouteen, joita on havaittu lakimuutoksen jälkeen. Tiivistetysti tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Kuinka rakennusalan käännetty verovelvollisuus on vaikuttanut yrityksen talouteen?
- Millaiset vaikutukset rakennusalan käännettyä verovelvollisuudella on käytännössä ollut?

Tutkimus on kvalitatiivinen, joka toteutetaan haastattelemalla rakennusalan yrityksissä toimivia taloushallinnon ammattilaisia ja kirjanpitäjiä. Haastateltavilla on kokemusta käännettystä verovelvollisuudesta ja sen soveltamisen käytännön vaikutuksista.

5.1.2. Tutkimusaineisto

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, kuinka käännetty verovelvollisuus on vaikuttanut yrityksen talouteen, pyritään saamaan vastaus teoreettisen aineiston pohjalta, jotka esitettiin aiempana. Aineisto koostui aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta. Aihetta säätelee vahvasti Suomen arvonnäköverolaki, tämä tukee aiheen terminologiaa ja määritelmiä. Aineistoon kuuluu myös tieteellisiä artikkeleita, joissa käsiteltiin aiempia tutkimuksia aiheesta. Aikaisemmista tutkimuksista saadaan laajempaa tietoa yleisimmistä

vaikutuksista. Teoreettisen aineiston vahvistamiseksi pyritään saamaan empiirisessä osiossa vahvistusta siitä, onko käytännössä tehty samanlaisia havaintoja, kuin aiemmissa tutkimuksissa on havaittu. Toiseen tutkimuskysymykseen etsitään vastausta empiirisen tutkimuksen kautta. Aineisto kerätään tutkijan suorittamien haastatteluiden avulla, jotka ovat tyypiltään teemahaastatteluja.

Haastateltavia lähestyttiin ensin puhelimitse ja he saivat tutustua ennalta laadittuun haastattelurunkoon (liitteenä 2), joka lähetettiin heille sähköpostitse. Haastattelut suoritettiin sovittuna aikana. Tutkimuksessa suoritettiin yhteensä seitsemän yksilöhaastattelua, joista kukin kesti noin puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelut suoritettiin erillisissä tiloissa, jolloin haastattelussa vältyttiin ulkopuolisilta häiriötekijöiltä ja haastateltavat pystyivät keskittymään aiheeseen. Haastattelut äänitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi. Litterointi tehtiin lähes sanatarkasti, litteroinnista jätettiin pois haastateltavien puheessa toistuneet täytesanat. Haastatteluaineistosta poimittiin keskeisimpiä havaintoja, joita listattiin teemoittain.

Haastateltavat toimivat neljässä eri asiantuntijaorganisaatiossa. Titteliltä kaksi oli toimitusjohtajaa, neljä taloushallinnon asiantuntijaa ja yksi kirjanpitäjä. Työkokemusta heillä oli alalta kolmesta vuodesta kahteenkymmeneenviiteen vuoteen. Rakennusalalla toimivia asiakasyrityksiä haastateltavilla oli yhdestä seitsemään. Yhteensä haastateltavilla oli kaksikymmentäviisi rakennusalalla toimivaa asiakasyritystä. Asiakasyritykset olivat yhtiömuodoltaan elinkeinonharjoittajia, kommandiittiyhtiöitä ja osakeyhtiöitä. Asiakasyrityksistä valtaosa kuului mikrokokoluokan yrityksiin, yksi asiakasyritys oli kokoluokaltaan pienyritys ja yksi kokoluokaltaan suuryritys. Kokoluokka jaottelun perusteena oli kirjanpitolain 1:4 a – 4 c § mukainen kokoluokkajaottelu, jonka rajat esitetään liitteessä 4. Pääosa haastateltavien asiakasyrityksistä kuului toimialaluokaltaan talonrakentajiin, yksi harjoitti maa- ja vesirakentamista ja kaksi erikoisrakentamista. Käännettyä arvonlisäveroa sovellettiin kaikissa asiakasyrityksissä, pääosin myyjän näkökulmasta, mutta myös ostajan ja myyjän näkökulmasta. Yksikään asiakasyritys ei käsitellyt käännettyä verovelvollisuutta vain rakennuspalvelujen ostajan näkökulmasta. Pääosin asiakasyritykset harjoittivat toimintaa aliurakoitsijana. Asiakasyritysten kuukasikirjanpidot suoritettiin sekä suoriteperusteisesti, että maksuperusteisesti. Tilinpäätökset laadittiin kaikilla

suoriteperusteisesti. Tässä tutkimuksessa ei mainita haastateltavien nimiä tai organisaatioita, missä he ovat töissä haastatteluhetkellä. Koonti haastateltavien taustatiedoista ja asiakasyrityksistä löytyy liitteestä 3.

5.2. Tutkimusmenetelmät

5.2.1. Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Kvalitatiivinen tutkimus on joukko moninaisempia tutkimuksia. Jokainen kertomus on todellinen tapaus ja edustaa sellaisenaan laadullista tutkimusta. Tarinoista on hyötyä: moniin tarinoihin perehtyessä tutkija voi saada laaja-alaisen näkemyksen alueesta. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisista, todellisista tilanteista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 161–162, 164.) Tässä tutkimuksessa kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät tuovat paremmin vastauksia ja näkökulmia käsiteltäviin tutkimuskysymyksiin, kuin kvantitatiivinen, jonka vuoksi tutkimuksessa käytetään kvalitatiivista menetelmää.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmisiä tiedonkeruunstrumenttina, koska tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittaviensa kanssa kuin mitausvälineillä hankittavaan tietoon. Tulosten analysoinnissa käytetään induktiivista analyysia, jonka pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Tämän vuoksi lähtökohtana ei ole hypoteesin testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavan näkökulmat pääsevät esille, esimerkiksi haastatteluja. Kohdejoukko tutkimukseen valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavoitteena ymmärtää tutkimuskohdetta. (Hirsjärvi ym. 2009: 164.)

5.2.2. Teemahaastattelu

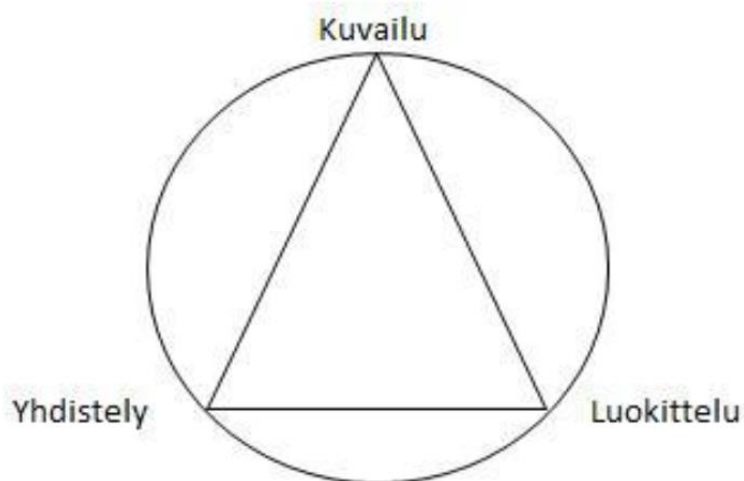
Haastattelu on kvalitatiivisessa tutkimuksessa yksi päämenetelmistä ja se on yksi käytetyimpiä tiedonkeruumuotoja. Haastattelu on joustava menetelmä, joka sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, joka luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Tämä mahdollistaa tiedon hankinnan vastausten taustalle. (Hirsjärvi & Hurme 2006: 34.) Haastattelumetodin valintaan vaikuttivat, että saatavia vastauksia halutaan selvittää ja saatavaa tietoa syventää.

Tutkimustarkoituksessa haastattelu on ymmärrettävä systemaattisena tiedonkeruun muotona. Haastattelulla on tavoitteet ja sen avulla pyritään saamaan luotettavia ja päteviä tietoja. Haastattelulajeja erotellaan sen mukaan, miten strukturoitu ja miten muodollinen haastattelutilanne on. Ääripäinä ovat täysin strukturoitu haastattelu, jossa kysymyssarjat esitetään tietyssä järjestyksessä. Toisena ääripäinä on strukturoimaton eli täydellisen vapaa haastattelu, jossa haastattelijalla on mielessä vain tietty aihe tai alue. (Hirsjärvi ym. 2009: 207.)

Tässä tutkimuksessa käytetään haastattelumetodina teemahaastattelua ja haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna, koska näin saadaan hankittua syvällistä kokemuseräistä tietoa ja kuvattua ilmiötä ja sen vaikutuksia. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli tema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi ym. 2009: 208–209). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa, jotka ovat kaikille samat. Teemahaastattelu ottaa huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Teemahaastattelusta puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole täysin vapaa niin kuin avoinhaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2006: 47–48.) Teemahaastattelussa haastattelijalla varmistetaan, että kaikki etukäteen päätetyt tema-alueet käydään haastattelussa läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys voivat vaihdella haastattelusta toiseen (Aaltola & Valli 2007: 28).

Teemahaastattelua käytettäessä tutkittavat ilmiöt ja niiden peruskäsitteet hahmottuvat teorian ja aikaisemman tutkimustiedon perusteella. Haastattelurungossa ei ole yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan teema-alueuuttelo. Teema-alueiden pohjalta haastattelija voi jatkaa ja syventää keskustelua niin pitkälle kuin tutkimusintressi edellyttää ja haastateltavan edellytykset ja kiinnostus sallivat. Teemahaastattelussa kysymykset jaetaan tosiasiakysymyksiin ja arvostuskysymyksiin. Teemahaastattelussa periaatteena on, että kaikki kysymykset ovat tyypistä riippumatta avonaisia. (Hirsjärvi & Hurme 1979: 55–56, 58.) Tässä tutkimuksessa kysymykset on asetettu käsittäen aina tietyn teeman, josta keskustellaan laajemmin. Kysymykset ovat itsessään melko laajoja ja kattavia, joka mahdollistaa vapaamman keskustelun, eikä määritä tarkasti keskustelun suuntaa. Teemat ovat mietitty ennen haastattelurungon tekemistä, mutta tarkentuvat haastattelun aikana sekä analyysivaiheessa. Tutkija pystyy esittämään lisäkysymyksiä ja tarkentamaan kysymyksiä haastattelun edetessä.

Hirsjärvi ja Hurme (2006:145) ovat kuvanneet kvalitatiivisen aineiston analyysiä kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluvat olennaisina osina aineiston kuvaus, luokittelu ja yhdistely. Tämä analyysi on havainnollistettu kuviossa 4.

Kuvio 4 Kvalitatiivinen analyysi kolmivaiheisena prosessina (Hirsjärvi & Hurme 2006: 145)

Analyysin perusta on aineiston kuvaileminen, jossa pyritään kartoittamaan henkilöiden, tapahtumien tai kohteiden ominaisuuksia ja piirteitä. Kuvauksen tarkoituksena on, että tutkija pyrkii perusteellisesti ja kattavasti kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevan ilmiön. Kontekstitieto, eli asiayhteyttä kuvaava tieto on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää tapahtuman tai asian laajempi merkitys. Konteksti voidaan nähdä avaimena merkityksen ymmärtämiseen. Luokittelu on toinen olennainen osa analyysiä, luoden pohjan tai kehyksen, jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan tulkita, yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokat pitää voida perustella sekä käsitteellisesti että empiirisesti. Luokittelussa on kyse pääte-lystä. Luokittelu teemahaastattelussa voi tapahtua esimerkiksi teemojen ympärillä. Yhdistelyssä pyritään löytämään luokkien esiintymisen välille joitakin säännönmukaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Tutkijan ajattelutyö ja ymmärtämisen osuus on yhdistelyvaiheessa tärkeää. Pyrkimyksenä on ymmärtää ilmiötä monipuolisesti ja kehittää sellainen teoreettinen näkökulma tai malli, johon luokiteltu aineisto voidaan sijoittaa. (Hirsjärvi & Hurme 2006: 145–150.)

Kun tutkimuksen kaikki haastattelut oli suoritettu ja ääninauhat litteroitu, alkoi analyysivaihe. Teemahaastattelussa muodostui viisi selkeää teemaa, joiden avulla vastauksia purettiin ja tutkittiin tarkemmin. Nämä viisi teemaa olivat käytännön vaikutukset, haasteet lain soveltamisessa, vaikutukset talouden eri osa-alueisiin, kassavirrassa havaitut muutokset sekä epärehelliset toimijat. Näiden teemojen avulla vastauksia alettiin purkamaan ja tutkimaan tarkemmin. Teemojen vahvistettua aineisto jäsenneltiin loogisemmin teemoittain, jolloin vastauksia pystyttiin tutkimaan ja vertailemaan. Analyysivaiheen jälkeen tulokset esitetään tässä tutkimuksessa tekstinä, jota tukemaan on lisätty kuvioita.

6. TUTKIMUSTULOKSET

6.1. Käytännön vaikutukset

6.1.1. Lain soveltaminen

Haastatteluja suorittaessa laki on ollut voimassa noin kahdeksan vuotta, alkaen 1.4.2011. Lain soveltamisessa arvioitiin nykytilannetta. Arvioitaessa rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden tunnettuutta alan yrittäjien keskuudessa haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että menettely tunnetaan alalla hyvin. Käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta pidettiin jo hyvin alalle vakiintuneena menettelynä. Haastateltavien mukaan alalla toimivat yrittäjät tietävät hyvin, mikä rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus on.

Menettelyä pidettiin sellaisena, että se toistuu tiettyjen yritysten keskuudessa usein, jolloin soveltamisesta on tullut jo hyvin arkipäiväistä. Rakennuspalvelu tällaisten yritysten keskuudessa osataan määritellä hyvin, tarvittavat laskumerkinnät löytyvät, yrittäjät osaa erottaa eri suhteissa tapahtuvat myynnit ja täten soveltaminen tapahtuu oikein. Tällaisilla toimijoilla tulkintaongelmia tai virheellisiä laskutusmenettelyjä tulee hyvin harvoin.

Laista tietämättömyyttä oli havainnut ainoastaan haastateltava 2. Ensimmäinen tilanne oli tullut esiin aloittavan rakennusalan yrittäjän toiminnassa. Haastateltava koki, ettei aloittavat yrittäjät välttämättä tiedä lain soveltamisesta tai olemassaolosta.

”Mulla on tässä hyvä esimerkki yhdestä laskutusasiakkaasta, joka oli justinsa aloittanut toimintansa ja kun häneltä tuli ensimmäisen kerran tällainen käännettyä verovelvollisuutta sovellettava myyntilasku laadittavaksi niin hän oli, että: Mikä tämä juttu on? Mitä tämä juttu tarkoittaa? Että jos mulla on myynnissä käännteinen arvonlisävero, niin saanko mä vähentää ostoista arvonlisäveroa? Ja hän oli sillai, että vähän niin kuin ei voi oikein sanoa, että peloissaan, mutta että mitä tähän nyt sanoisi, tai mitä tämä tarkoittaa ja ei ole ikinä kuullutkaan tästä. Mutta aika nopeasti tästä se alkoi huomaamaan, että sillä alkoi tulemaan käännteisen alvin myyntejä ja sitten se totesi, ettei tämä ole mikään ihmeellinen asia. Mutta siinä alussa, oli että mitä tämä oikein tarkoittaa.” (Haastateltava 2)

Toinen haastateltava 2 havaitsi tilanne liittyi lain soveltamisen pakottavuuteen, kun edellytykset soveltamiseen täyttyvät. Tilanne oli esiintynyt, kun ostolaskuista oli rekla-
moitu aliurakoitsijalle.

”Niin sitten ne oli sieltä, että joo tiedetään, mikä on käännetty verovelvollisuus, mutta onko sitä aina pakko soveltaa? Että eikö tätä voi vähän niin kuin valita, että soveltaako vai ei?” (Haastateltava 2)

Pääurakoitsijan ja aliurakoitsijoiden kesken lain soveltamisessa ei havaittu olevan mer-
kittäviä eroja. Haastateltavien mielestä lain soveltamisessa oikein katsottiin yrittäjän per-
soonallisuudella ja suhtautumisella olevan enemmän merkitystä, kuin hänen asemallansa
urakointiketjussa pääurakoitsijana tai aliurakoitsijana.

*”Enemmän se vaikuttaa, että minkälainen yritys on kyseessä, että miten sitä osa-
taan soveltaa kuin asemasta.” (Haastateltava 3)*

*”Sanotaanko niin, että vaihtelee yrittäjittäin. Osa ei tahtonut millään ymmärtää
tätä... Mutta sekin on niin yrityskohtaista, että osa tiesi niin hyvin, milloin pitäisi
soveltaa ja miten sovelletaan ja osa sitten oli näitä, jotka ei osannut.” (Haasta-
teltava 2)*

Haastateltavat kuitenkin olivat yhtä mieltä siitä, että pääurakoitsijan osaamisen katsottiin
vaikuttavan merkittävästi lain soveltamisen osaamiseen urakointiketjussa. Pääurakoitsi-
joilla katsottiin olevan parempi tietotaito soveltaa lakia. Haastateltavat kokivat myös, että
tilanteissa, joissa sama aliurakointiketju pysyy pitkään, soveltaminen on oikeellisempaa
kuin tilanteessa, joissa alihankkijat vaihtelevat jatkuvasti. Kaikki haastateltavat totesivat
havaintonaan sen, että pääurakoitsijat, jotka olivat valveutuneita soveltamaan lakia, ohja-
sivat myös aliurakoitsijoitaan laskujen oikeellisuudessa. Täten yhtenä merkittävimpänä
asiana lain soveltamisessa pidettiin valveutunutta pääurakoitsijaa. Sen koettiin vaikutta-
van merkittävästi lain oikeelliseen tulkintaan urakointiketjuissa ja oikeellisesti laadittui-
hin laskuihin. Pääurakoitsijan ollessa valveutunut, koettiin koko ketjun toimivan oikeel-
lisemmin. Haastateltavat 2 ja 5 havainnollisti tilannetta käytännön esimerkeillä.

*”Sen yhteistyökumppani oli toi X Oy, niin ne kyllä heti ilmoittivat sieltä, että jos
meni väärin. Sieltä tuli sitten koko ajan opastusta. Että kyllä se on paljon kiinni
vastapuolen aktiivisuudesta mun mielestä. Jommankumman osapuolen tulee tie-
tää, että onko kyseessä sellainen käänteisen alvin tilanne vai ei. Parhaiten oppii,*

kun on toinen sellainen, joka osaa soveltaa ja se neuvoa, eikä ota vastaan virheellisiä laskuja.” (Haastateltava 2)

”Elikkä se, että pääurakoitsija huolehtii siitä omasta ketjustaan, että se asia menee oikein ja ettei se oo taas pulassa niiden välilaskujen kanssa. Että jos tulee tarkastus ja tarkastetaan se koko ketju, niin se on sillai aukoton. Mitä valveutuneempi se pääurakoitsija on, niin sitä paremmin se ketju toimii. Että nämä aliurakoitsijat saa sieltä sitten tukea.” (Haastateltava 5)

Haastateltavat 1, 3, 5 ja 6, joilla oli kokemusta lain voimaantulohetkestä analysoivat muutoksien kehityssuuntaa nykyhetkeen verrattuna. Heidän kokemuksensa mukaan virhemenettelyiden määrä on oleellisesti vähentynyt verrattuna lain voimaantulohetken jälkeiseen tilanteeseen ja lain soveltaminen on selkiintynyt. Haastateltava 5 muisteli, että hänen asiakasyrityksensä olivat lain voimaantulon jälkeen hyvin kiinnostuneita lain toimivuudesta valtakunnallisella tasolla. Hän koki kuitenkin, ettei lain vaikutuksista raportoitu kovinkaan näkyvästi, jonka vuoksi menettelyn vaikutuksista ei saatu tietoa.

6.1.2. Vaikutukset operatiiviseen toimintaan

Asiakasyritysten operatiivisesta toiminnasta haastateltavilla ei ollut tarkkaa tietoa, mutta kuitenkin tiettyjä muutoksia he olivat havainnoineet vuosien saatossa. Yleisesti operatiiviset muutokset kuitenkin koettiin hyvin yrittäjäsidoonaisiksi. Operatiivisiin muutoksiin koettiin merkittävimmin vaikuttavan yrittäjän persoona, yhteistyökumppanit sekä yrityksen kehityssuunta.

Haastateltavista suurin osa koki, että merkittävänä muutoksena operatiivisessa toiminnassa on ollut se, että alan yrittäjät ovat alkaneet työskentelemään enemmän toisten yritysten kanssa yhdessä tai niiden alaisuudessa. Operatiivisen toiminnan malli koettiin heijastuvan yhteistyöyritysten toiminnassa. Urakkaporukan haluttiin muun muassa koostuvan sellaisista yrittäjistä, joilla on sama arvomaailma ja jotka pyrkivät työssään keskenään samaan laatutasoon. Vastuullisen toiminnan koettiin luovan kilpailuetua ja olevan jatkuvasti arvostetumpaa. Vastuullisen toiminnan koettiin vaikuttavan myös yritysten asiakasorganisaatioiden hankintaehtoihin ja -päätöksiin. Pääurakoitsijoiden vastuullisuus korostui erityisesti ja sen heijastuminen aliurakoitsijoihin.

”Kun ollaan tilanteessa, jossa on mahdollisuus valita. Valitaan yhteistyökumppanit sen mukaisesti, että ne toimivat samoilla periaatteilla.” (Haastateltava 5)

Haastateltavat 1, 2 ja 5 pitivät yhteistyötä harjoittavien yritysten korostavan myös työn laadun merkitystä. Haastateltava 1 koki, että yhtenä operatiiviseen toimintaan vaikuttavana asiana oli, että tehdään töitä luotettavassa porukassa ja pyritään pitämään työn laatu sellaisena, että se on jokaisen työmaalla toimivan eduksi. Laatua pidettiin yhtenä ohjaavana arvona, sekä sitä pidettiin merkittävänä markkinointikeinona.

”Näillä ei esimerkiksi ole näitä markkinointikuluja juurikaan, eikä nettisivuja, että miten voikaan sitä keikkaa tullakaan niin. Että nämä hyvät tekijät tiedetään ja tunnetaan.” (Haastateltava 5)

Haastateltava 3 koki, että operatiivisessa toiminnassa merkittävimpänä muutoksena on ollut urakkalaskentaan panostaminen. Urakkalaskentaan panostamista ja hinnoittelussa onnistumista pidettiin merkittävimpänä muutoksena, varsinkin yrityksillä, joilla on selvää kasvuhaluutta toiminnassaan. Tämän koettiin heijastuvan yrityksen kasvumahdollisuuksiin ja taloudellisten lukujen positiiviseen kehitykseen.

Haastateltava 6 nosti esille, että digitalisoituminen on vaikuttanut yritysten operatiiviseen toimintaan ja tämän heijastuvan muun muassa myös tarjouslaskennan helpottumisena. Digitalisoitumisen koettiin parantaneen tarjouslaskennassa onnistumista ja näkyvän täten onnistuneena hinnoitteluna. Haastateltava koki, että suurten yrittäjien panostus uusiin tietojärjestelmiin työmailla on myös vaikuttanut operatiiviseen toimintaan, kun työmailla pystytään entistä tarkemmin seuraamaan henkilöitä, jotka siellä työskentelevät. Tämän koettiin vaikuttavan toimitusketjun läpinäkyvyyteen. Digitalisoitumisen koettiin parantaneen tiedonsaantia ja -jakelua. Suurten yritysten koettiin päivittäneen ohjelmistojaan ja kouluttaneen henkilökuntaansa, jotta ne voivat täyttää kaikki raportointivaatimuksensa. Muutokset koettiin tapahtuneen rakennusalaan kohdistuneiden lakimuutosten yhteisvaikutuksen myötä.

Haastateltavat 2 ja 7 eivät olleet havainneet merkittäviä muutoksia operatiivisessa toiminnassa. Asiakasyritysten operatiivinen toiminta koettiin pysyneen hyvin vastaavana

vuodesta toiseen. He eivät kokeneet myöskään olevansa tietoisia yrityksiensä operatiivisesta toiminnasta tai toiminnan muutoksista.

6.1.3. Lain merkittävimmät vaikutukset

Haastateltavat olivat hyvin yksimielisiä siitä, mikä on ollut lain merkittävin muutos. Merkittävimpänä muutoksena laissa pidettiin sen poikkeavaa menettelyä normaalista arvonlisäveromenettelystä. Tämä koettiin merkittävämmäksi muutokseksi ja perusteluna tällä oli se, että tämä on ollut näkyvin muutos, joka on näkynyt käytännön työssä. Muutos on heijastunut käytäntöön verottomina myyntilaskuina, arvonlisäveropalautuksina ja kassavirran muutoksina. Toisena merkittävänä muutoksena oli aliurakoitsijoiden hyödyntämisen lisääntyminen rakennusurakoinnissa. Kolmantena muutoksena pidettiin raportointivaatimusten kiristymistä.

Pääsääntöisesti aliurakointia harjoittavien asiakasyritysten veromenettelyä muutos on muuttanut täysin. Arvonlisäverotilitysten muuttuessa arvonlisäveropalautuksiksi on arvonlisäveron maksupäivän merkityskin muuttunut. Aliurakointia harjoittavat yritykset eivät tilitä arvonlisäveroa Verohallinnolle, vaan ostojen vähennysoikeuden myötä saavat useammin arvonlisäveropalautuksia Verohallinnolta. Haastateltava 3 ja 4 totesivat menettelyn kuitenkin luoneen joillekin yrittäjille houkuttelevia toimia käänteisen verovelvollisuuden piirissä mieluummin kuin normaalin arvonlisäveromenettelyn piirissä. Tämän johdosta alalla on koettu olevan välillä yli-innokkuutta ja menettelyä on välillä yritetty soveltaa tilanteisiin, joihin sitä ei voida soveltaa.

”Sitten ne mieluummin kääntävät ne niin kuin ne alvittomaksi tähän käännettyyn. Että jos tavaraa myydään niin mahdollisuuksien mukaan aina palvelu siihen mukaan, että se olisi sitten verotonta se myynti.” (Haastateltava 3)

Haastateltavat kokivat myös, että aliurakoitsijoiden käyttö rakennusurakoissa on lisääntynyt. Haastateltava 5 koki, että merkittävänä muutoksena varsinkin syrjäseuduilla ja pienissä maakuntakaupungeissa yrityksiensä harjoittama yhteistyö on lisääntynyt. Yritykset laativat yhdessä urakkatarjouksia ja kokoavat urakkaporukan eri alan yrityksistä. Jokaiselle yrittäjälle on määrätty oma vastuualue urakassa, jonka yritykset hinnoittelevat ja

suorittavat. Urakkaporukat kasataan urakkakohtaisesti sekä sen mukaan, mitä erikois-osaamista urakassa tarvitaan.

”Se on lisääntynyt paljon, että jos on joku urakka niin nämä pienyrittäjät kasaavat sen joukon, jotka lähtevät sitä tekemään. Että tavallaan palkkatyöntekijöiden määrää ei lisätä vaan lähtevät sitten porukalla ja sopivat sitten urakoitsijan kanssa, kuka tekee mitään ja kuka vastaa mistäkin. Että tällainen yhteistyö ainakin on lisääntynyt ainakin Etelä-Pohjanmaalla.” (Haastateltava 5)

Aliurakoitsijoiden käyttöä pidettiin asiakasyrityksissä helpompana kuin aiemmin ja aliurakointia hyödynnetään kokemusten mukaan enemmän. Kulujen hallinnan koettiin näin olevan helpompaa sekä urakoiden koettiin pysyvän aikataulussa paremmin tunnetun urakkaporukan keskuudessa. Haastateltava 1 nosti esille, että lain voimaantullessa yrittäjiä oli kuitenkin huolettanut työskentelyn luokiteltavuus palkkatyöksi.

”Lain voimaan tullessa ja siitä jonkin aikaa eteenpäin rakennusalan yrittäjien keskuudessa ehkä vähän pelättiin sitä, kun alettiin käyttää enenemissä määrin aliurakoitsijoita, että ne katsottaisiin työntekijöiksi, mutta nyt tästäkään asiasta ei hetkeen ole ollut mitään pelkotiloja. Verottaja tässä on muuttanut onneksi kantaa, että ensisijaisesti tulkitaan yrittäjiksi kuin työntekijöiksi. Alihankintaa sinänsä käytetään nykyään paljon erilaisissa rakennusprojekteissa ja näitä yhden miehen yrityksiä työllistetään kokemuksen mukaan hyvin näihin projekteihin.” (Haastateltava 1)

Arvioitaessa, onko alalle perustettu paljon uusia pääsääntöisesti aliurakointia harjoittavia yrityksiä, haastateltavista enemmistö koki, ettei uusia aliurakointia pääasiassa harjoittavia yrityksiä syntynyt merkittävässä määrin. Aliurakointia harjoittavien yritysten määrän kasvua arvioitiin omien asiakasyritysten sekä asiantuntijaorganisaatioon tulleiden uusien asiakasyritysten kautta. Haastateltavista 3 ja 5 kokivat, että aliurakointia harjoittavia yrittäjiä on tullut enemmän. He perustelivat vastauksen seuraavasti.

”Että kun miettii kuinka usein perustaa uuden toimittajan niin kyllä ainakin tässä asiakaskunnassa, että jos pitää veikata niin sanoisin, että kyllä niitä on tullut lisää.” (Haastateltava 3)

”No jos ajatellaan näitä tekijöitä tällaisella pikkupaikkakunnalla ja mikä on oma näppituntuma, niin on perustettu yrityksiä sen oman osaamisen varaan eli ei ole löydetty sitä työnantajaa. Tiedän että siellä on kursseja käyty tähän märkätilarakentamiseen tai hirsirakentamiseen, elikkä sitä omaa ammattitaitoa on lisätty.”

Että just näin, että sieltä on pyritty hakemaan sellaista, että on erikoistuttu johonkin, vaikka osataan muutakin, jolloin saadaan nämä porukat kasaan, että sellainen havainto mulla on. Että sellainen itsensä työllistäminen ja täällä on paljon sellaisia, jotka haluavat asua näillä pikkupaikkakunnilla ja silloin se on ainut työ ratkaisu, jossa pystyy itse päättämään sen, kuinka kauas menee sitä työtä tekemään ja kuinka paljon ottaa. Ja varmasti nämä, jotka on toiminut pitkään niin ne kun on tarvinnut lisää porukkaa niin ovat ottaneet mukaan tätä uudempaa porukkaa ja sitten on perustettu toiminimi ja lähdetty mukaan tekemään.” (Haastateltava 5)

Kolmantena muutoksena esiin nousi, että raportointivastuut muutoksen jälkeen ovat kiristyneet. Myös hallinnollisen taakan koettiin kasvaneen yrityksen toiminnassa. Rakennusalan jatkuvat muutokset ja kiristyvät raportointivelvoitteet koettiin aiheuttavan yrityksille paljon hallinnollista lisätyötä ja valvonnan lisääntymistä. Näiden vaatimusten kiristyminen koettiin olleen alalle kohdistuneiden muiden vaatimusten yhteissumma.

6.2. Lain soveltamisessa havaitut haasteet

6.2.1. Havaitut puutteet laskumerkinnöissä

Yleisimpänä virhemenettelynä koettiin olevan laskuista puuttuva tieto käännetystä verovelvollisuudesta. Rakennuspalveluiden myyjällä on laskunantovelvollisuus. Ostaja on velvollinen suorittamaan ja ilmoittamaan myynnin vero. Myyjän huolellisuutena on selvittää, täyttääkö lain soveltamisessa tarkoitetut ostajan ja myyjän aseman edellytykset. Laskujen tulee täyttää yleiset laskumerkintävaatimukset, sekä sisältävä merkintä: ”käännetty verovelvollisuus” ja tämän lisäksi suositellaan viittaus AVL 8 c §:ään tai Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiiviin 2006/112/EY artiklaan 199. Laskujen katsottiin laaditun verottomana, mutta verottomuuden perusteena ei mainita käännettyä verovelvollisuutta tai AVL 8 c §:ää. Direktiiviin viittausta laskuissa käytetään kokemuksen perusteella vain harvoin. Osalla haastateltavien asiakasyrityksistä on enemmän ollut ongelmia laskumerkintöjen kanssa kuin toisilla. Käännetyn verovelvollisuuden merkinnän puuttumisen lisäksi laskujen sisällössä ja sen tulkinnassa on havaittu olleen haasteita.

Virhemenettelytilanteiden koettiin näkyvän virheellisesti laadittuina laskuina ja laskumerkintöinä. Helpompana koettiin tilanteet, joissa vain ”käännetty verovelvollisuus” ja viittaus arvonlisäverolain 8 c §:n merkinnät puuttuivat. Haastateltavat kokivat, että varsinkin maksuperusteisesti suoritettavassa kirjanpidossa yrittäjän tietoisuus soveltamisesta korostuu. Näissä tilanteissa laskujen korjaaminen koettiin myös työläämmäksi, koska virheet havaitaan usein vasta kun kirjanpitoa tehdään ja tällöin laskut on jo suoritettu. Maksuperusteisesti tehtävissä kirjanpidoissa yrittäjien tulee olla hyvin tietoisia menettelystä ja laskut tulisi täten aina tarkistaa.

”Mulla nämä asiakkaat ovat ns. ”mappikirjanpitoja” ja aineistot tuodaan mulle vasta sitten, kun ne laskut on maksettu. Niissä se korjaaminen on haastavampaa, kun ne on jo maksettu.” (Haastateltava 7)

Haastateltava 2 nosti esille haastavia asiakastilanteita, jossa ostolaskujen kanssa oli ollut ongelmia. Ongelmatilanteita oli esiintynyt asiakasyrityksellä, joka toimi rakennusketjussa asemassa, jossa hän hyödynsi aliurakoitsijoita ja toimi itse pääurakoitsijan aliurakoitsijana. Aliurakoitsijayrityksissä oli paljon vaihtuvuutta, joka aiheutti ongelmia ostolaskujen oikeellisuudessa. Kirjanpito laadittiin maksuperusteisesti.

”Esimerkiksi tämä, jolla oli paljon näitä ostolaskuja käännetyn piiristä niin sillä oli niin, että ostoissa oli alvia sen 24%, vaikka oli pitänyt olla käännetyllä laskutettua. Niin siinä vaiheessa, kun ne tulee kirjanpitäjälle, niin ne on jo maksettu. Kaikki on jo hoidettu. Työt on tehty, laskut on jo maksettu ja se on niin kuin suljettu koko touhu. Sitten ne tulee sulle ja huomaat, että ne on väärin tehty niin mitä näille nyt pitäis tehdä. Niitä on tosi hankala lähteä siinä vaiheessa enää korjaamaan ja yritti siinä sitten painottaa, että nää pitäis jo ennen kuin ne tulee kirjanpitäjälle niin hoitaa se homma ja valvoa, että sitä sovelletaan laskuissa, kun pitää soveltaa, mutta ei se sitten aina mennytkään ihan niin. Se kyllä tuotti ongelmaa ja päänvaivaa, kun tiesi, että ne menevät väärin, mutta ei tiennyt, miten se vaikuttaa niiden kaikkiin suhteisiin. Lähteä sellaista jo hoidettua hommaa lähteä purkamaan ja avaamaan uudestaan.” (Haastateltava 2)

Pääosa virheellisistä menettelyistä korjattiin. Korjaamattomia tilanteita kuitenkin oli jäänyt, mutta vain harvoin. Korjaamattomat tilanteet jäivät sellaisiin tilanteisiin, missä yrittäjät eivät halunneet myötävaikuttaa laskujen korjaamiseen. Näissä tilanteissa rakennuspalvelun ostajalla ei ollut oikeutta vähentää laskuun sisältyntä arvonlisäveroa ja hänen tuli käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden perusteella kuitenkin tilittää ja vähentää

laskuun sisältynyt arvonlisäveron määrä. Tällaisissa tilanteissa rakennuspalvelun ostaja maksoi palvelusta arvonlisäveronmäärän verran ylihintaa.

Haastateltava 3 nosti myös esille tiukentuneiden selonottotilanteiden tuoneen mukanaan uusia haasteita myyntilaskutukseen. Selonottovelvollisuus on kasvanut ja yrityksen tietojen tarkastuksissa nousee esille tietoja, joita ei välttämättä muuten olisi tarkastettu.

”Sen kanssa on ollut ongelmia, että kun niitä on haettu tietoja, tai y-tunnuksia sinne, että varsinkin jos on näitä virolaisia yhtiöitä tai toimijoita ollut niin ne ei välttämättä olekaan ollut alv-rekisterissä. Tavallaan siinä laskujen teossa on tullut sellaisia huomioita, mitkä olisivat jäänyt muuten huomioimatta. Enemmän osattu hakea tietoa.” (Haastateltava 3)

Pääosa haastateltavista koki, että pääurakoitsijat ovat valveutuneita ja tarkastavat laskujen sisällön tarkasti sekä reklamoivat virheellisistä laskuista. Pääurakoitsijoiden koettiin myös opastavan laskujen laadinnassa pienempiä yrittäjiä. Haastateltava 1 totesi, että mikäli laskumerkintä on jäänyt puuttumaan myyntilaskusta, on laskutettavan puolelta tullut huomautusta ja sen jälkeen laskut on korjattu. Haastateltavat yleisesti kokivat, että laskujen sisällön perusteella on virheelliset menettelyt oli helppo havaita, koska laskuista selviää tiedot, joiden perusteella oikeellisesta menettelystä voidaan varmistua.

Haastateltavilla 1, 3, 5 ja 6 oli kokemusta lain voimaantulon hetkistä ja sen jälkeisestä soveltamisesta. He kokivat kaikki, että lain voimaan tullessa laskuja jouduttiin tekemään usein uudestaan. Alkutilanteeseen verrattuna virheellisiä laskuja esiintyy huomattavasti harvemmin. Kuitenkin virhemenettelyitä on havaittavissa edelleen, mutta soveltaminen koettiin kuitenkin pääsääntöisesti parantuneen lain voimaantulon tilanteeseen verrattuna.

Haastateltavien keskuudessa yrittäjän suhtautumista laskujen tarkastukseen ja selonottoon pidettiin tärkeimpänä asiana laskutuksen oikeellisuudessa. Yrittäjän kiinnostus, tietämys lain soveltamisesta ja käänteisen verovelvollisuuden aktiivinen soveltaminen toiminnassa näkyivät laskutuksen virheettömyytenä. Haastateltavat pitivät myös tärkeänä sitä, että mikäli yrittäjät kokevat lakia kohtaan epä tietoisuutta olisi heidän tärkeää kysyä neuvoa soveltamisesta asiantuntijoilta, jolloin virhemenettelyihin voitaisiin puuttua ja estää niitä aiemmassa vaiheessa.

6.2.2. Haasteet lain tulkinnassa

Yleisesti rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus koettiin olevan hyvin tiedossa, mutta lain haasteena koettiin sen tulkinta. Rakennuspalvelun määrittely koettiin haastavaksi varsinkin tilanteissa, joissa myydään sekä palvelua että tavaraa. Toisena haasteena pidettiin ostajan aseman tunnistamista ja oikean menettelyn soveltamista ostajaan. Lain tulkinnassa haasteita oli varsinkin yrityksissä, joissa sitä sovelletaan harvemmin.

Haastateltavat 1, 3, 5 ja 6, jotka olivat työskennelleet lain voimaan tullessa vuonna 2011, kokivat termien määrittelyn olleen aluksi hyvin haastavaa ja se heijastui soveltamiseen. He kokivat, että aluksi soveltaminen herätti paljon kysymyksiä ja alalla oli paljon epäietoisuutta soveltamiseen liittyen. Soveltamisessa lain voimaantullessa suurimmat haasteet olivat kohdistuneet rakennuspalvelun määrittelyyn. Haastateltavat eivät pitäneet ohjeistusta riittävänä lain voimaan tullessa ja tilanteita jouduttiin tulkitsemaan tarkasti.

”Siinä alussa varsinkin piti paljon selvittää ja ottaa selville asioista. Olihan se sellaista aika ihmettelyä herättävä laki, että mikä on rakennuspalvelua ja mikä ei, että sitä ihmeteltiin kyllä aika kovasti silloin alkuvaiheessa. Termien määrittely oli alussa hyvin vaikeaa.” (Haastateltava 6)

Yleisimmät tilanteet, joissa tulkinta epäselvyyksiä nyt esiintyy, ovat tilanteita, joissa ei osata erottaa ostajan asemaa ja soveltaa ostajan aseman mukaista menettelyä. Lakia ei voida soveltaa kaikkiin yritysten välisiin myynteihin, ei myynteihin yksityishenkilöille eikä tavara myynteihin. Tilanteessa, jossa myynnistä pääosa tapahtuu käänteisellä menettelyllä, herää välillä kysymyksiä, miksei lakia voida soveltaa kaikkien yritysten välisiin myynteihin.

”Jos nyt esimerkkinä sanon, niin oli johonkin työmaahan liittyen. Mun asiakas oli tehnyt omalle asiakkaallensa laskun, jossa oli laskutettu työvaatteita. Se oli tehty käänteisellä alvilla ja siinä laskulla ei sitten ollut ollu mitään muuta. Se oli sitten laitettu sillä käänteisellä alvilla tosiaan ja siinä ei ollut mitään muuta ollut. Siinä oli ajatuksena se, että ne työt mitä sinne työmaalle oli tehty, niin ne oli tehty käänteisellä ja niillä oli sitten käsityksenä sellainen, että sille yritykselle laitetaan kaikki laskut sitten käänteisellä.” (Haastateltava 4)

Haastateltava 7 koki haasteita aiheuttavan myös tilanteet, joissa myydään sekä palvelua että tavaraa. Haasteita aiheuttavat varsinkin erityistilanteet, joissa palvelu on normaalista poikkeavaa.

”Että mulla on yksi yritys, joka tekee sellaista, että se kuskaa multakuormia ja risukuormia. Silläkin on osa niin kuin käännteistä, niin se on välillä itsellekin hankalaa, että mikä tässä ylittää sen, että, koska tää on normaalia alvia ja koska tää on käännteistä. Että ne haasteet tulee niissä tilanteissa, missä myydään sekä tavaraa, että palvelua, että osataan niitä tilanteita tulkita oikein. Että osataan vetää se raja oikein.” (Haastateltava 7)

Asiakkaiden koettiin olevan nykyisin tietoisempia lain soveltamisesta, jonka johdosta ongelmatilanteet lain soveltamisessa ovat vähentyneet alkuun verrattaessa huomattavasti. Haasteita kuitenkin koettiin olevan ostajan aseman määrittelyssä, sekä tilanteissa, joissa myydään tavaraa sekä palvelua.

6.2.3. Haasteet arvonlisäveropalautusten kanssa

Haasteet arvonlisäveropalautusten kanssa koettiin kohdistuvan yrityksiin, jotka ovat kokoluokaltaan suurempia. Pienien yritysten arvonlisäveropalautusten kanssa ei koettu olevan ongelmaa. Haasteita koettiin aiheuttavan kirjanpito-ohjelmistot, verotusmenettely sekä Verohallinnolta tulevien selvityspyyntöjen myöhäinen pyyntö ajankohta.

Arvonlisäveron palautuksissa koettiin varsinkin suuryritysten kohdalla olleen ongelmia. Yrityksen kokoluokan kasvaessa Verohallinnon selvityspyyntöjä koettiin tulevan huomattavasti useammin kuin pienyrityksillä. Pienyritysten kyselyiden koettiin kohdistuvan poikkeuksellisiin kuukausiin, joissa yritys on suorittanut suurempia kalustohankintoja, kuten kuorma-auto ostoja tai muita arvokkaita kalustohankintoja. Varsinkin lain alkuaikoina kokoluokaltaan suuryritys oli saanut Verohallinnolta selvityspyyntöjä lähes kuukausittain, vaikka palautuksissa ei oltu havaittu mitään virheellisyyksiä. Selvityksiä palautuksiin pyydetään kokemuksen mukaan usein ja rahat saattavat olla pitkiä aikojakin selvityksen vuoksi Verohallinnolla. Arvonlisäveropalautukset tämän kokoluokan yrityksillä koettiin olevan suuria ja palautuksien saamisessa selvityksien vuoksi kestää välillä

kauankin. Arvonlisäveropalautuksessa esiintyvien tilanteiden oli koettu aiheuttavan kassavirtaongelmia yrityksille.

”Että aina kun on suurempi yritys niin kaikki tapahtuu suuremmissa mittakaavoissa. Niin kuin tällä toisella alvi palautukset voi olla tosi suuria, ja verrattuna sitten, että niillä on kestänyt ne palautukset todella kauan välillä. Että verrattuna siihen tavallansa, kun sieltä on odotettu takaisin, jotain 200 000 euroa ja se palautus on ollut siellä jumissa. Niin kuin, että jos se olisi 20 000 euroa niin se ei pienemmällä yrityksellä välttämättä oo niin suuri juttu, kuin sitten isolla yrityksellä, kun sitä rahaa on siellä merkittävä summa sisässä. Kun palautukset on suuria ja raha ei liiku siellä, niin kuin on odotettu, niin kyllä sillä on merkitystä siihen kassavirtaan.” (Haastateltava 3).

Nykyisin selvityspyyntöjä koettiin tulevan harvemmin, mutta edelleen ne haittaavat yrityksen kassavirtaa, koska selvityspyynnöt tulevat vasta palautuspäivien jälkeen.

”Mutta sitten tulee se yksittäinen, sitten kun tulee se alv päivä, 12 päivä, ja ollaan totuttu siihen, että noin 18 päivä sitten on rahat tilillä. Niin sitten kun se ei toimikkaan näin, vaan se kysely tulee vasta 18 päivä ja sitten voi mennä monta viikkoa, että se palautuu sinne. Vaikka perusteet on aivan samat siinä kuin aiemminkin, mutta jostain syystä se Verottajalla nousee sieltä ja sieltä lähtee se uusi käsittelykierros sieltä.” (Haastateltava 3)

Haastateltava 6 ja 7 olivat kokeneet haasteita ohjelmistojen kanssa. Haasteita on aiheuttaneet tilanteet, joissa yrityksellä on maksettavia työnantajasuorituksia verottajalle sekä negatiivisia arvonlisäveropalautuksia. Osa kirjanpito-ohjelmistoista netottaa nämä tapahtumat keskenään. Verohallinnon ohjelmistot taas käsittelevät nämä välillä erikseen, jolloin Verohallinto palauttaa arvonlisäveron määrän ja odottaa suoritusta työnantajamaksujen osalta. Nämä tilanteet ovat aiheuttaneet yrittäjille turhia viivästyskorkoja.

”Että se ongelma on siinä, että jos on näitä TAS maksuja samaan aikaan, että ei koskaan tiedä miten se verottaja tänä kuukautena niihin suhtautuu, kuittaako se vai palauttaako se. Siinä on sitä ongelmaa, että vähitellen on tottunut siihen, että jos on maksua, niin pitää laittaa maksulappua ja palautus tulee sitten. Muuten sieltä tulee niitä korkoja.” (Haastateltava 6)

”Että tää tilanne on ollut haastava ja nyt mä oon alkanut sitten tekee niin, että teen ne aina eri maksulapuille ja katon kuinka se verottaja tällä kertaa se sattuu tekemään. Sitten mietitään ja katsotaan, miltä se OmaVero näyttää.” (Haastateltava 7)

Pienyrittäjien kohdalla haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että niiden kohdalla arvonlisäveromenettelyn muutoksesta ei ole ollut ongelmia. Pienyritysten kohdalla selvityspyyntöjä osataan ennakoida paremmin, koska poikkeavia kuukausia koettiin esiintyvän vain harvoin ja nämä tiedostetaan hyvissä ajoin. Pienyrityksien arvonlisäveropalautuksia pidettiin myös pääosin niin pieninä, ettei niillä koettu olevan negatiivista vaikutusta yrityksen kassavirtaan.

6.3. Vaikutukset talouden eri osa-alueisiin

6.3.1. Vaikutukset liikevaihtoon

Haastateltavat eivät kokeneet, että rakennusalan käänteisellä arvonlisäveromenettelyllä olisi ollut vaikutusta yritysten liikevaihdon kasvuun. Suurimmalla osalla asiakasyrityksistä liikevaihto on ollut kasvusuuntaista muutoksesta lähtien, mutta siihen pääsyynä koettiin olevan rakennusosalalla yleinen positiivinen kehityssuunta. Liikevaihdon kertymisen suhteista verottoman myynnin ja verollisen myynnin suhteen ei koettu olleen suuria muutoksia.

”Omasta mielestä yrittäjille ei oo väliä sillä, mitä on liikevaihdon koostumisen osuus, mutta lähinnä sillä on koettu olevan merkitystä, ettei tarvitse niitä rahoja jemmata minnekään, vaan on ite vähän koko ajan enemmän saamapuolella”.
(Haastateltava 1)

Haastateltavat kuitenkin kokivat, että käännetty menettely saattaisi vaikuttaa liikevaihdon ilmoitushalukkuuteen. Koettiin, että veroton myynti voisi motivoida ilmoittamaan myynnin näkyväksi, koska verontilittäminen velvollisuus on siirretty. Ratkaisuna epärehelliseen toiminnan kitkemiseen tätä ei kuitenkaan pidetty, ainoastaan kannustimena toimia rehellisesti. Myynti johon voidaan soveltaa käännettyä verovelvollisuutta, ja vähennysoikeus ostoista koettiin toimivana ja täten vähän motivoivana keinona.

Vaikka liikevaihtoon käänteisellä menettelyllä ei koettu olevan varsinaista yhteyttä, olivat haastateltavat 3 ja 5 tehneet huomion, että käänteisellä veromenettelyllä suoritettavat urakat ovat korostuneet. Rakennusalan ketjutuksessa koettiin tapahtuneen se merkittävin

muutos. Alihankkijoita koettiin käytettävän urakkaketjuissa mieluummin, kuin että paljattaisiin esimerkiksi työntekijöitä. Alihankkijoita käytettäessä myös rahoittamiseen tarvitaan vähemmän rahaa kuin ennen.

”Että ehkä enemmän ne urakat korostuu, että mitkä on käännettyllä ja mitkä normaalilla alvilla. Että tavallansa, en tiedä onko näin, mutta mun mielestä ennemmin tehdään niin, että tehdään niitä käännettyjä hommia mieluummin. Sano-taanko näin, että niitä käytetään mieluummin sen takia, että niiden käyttämisen rahoittamiseen tarvitaan vähemmän rahaa kuin ennen. Vaikka ennen sen alvin on kyllä saanut takas myöhemmin, mutta joka tapauksessa se tuntihinta on alvin ver-ran pienempi siinä kohtaa, kun se lasku pitää maksaa. Kyllähän se voi vaikuttaa siihen, että sen myötä se kassa voi olla paremmassa kunnossa ja sen myötä uskal-letaan tarjota isompia urakoita ja sen myötä saadaan suurempia urakoita ja siten sillä voi olla jokin merkitys.” (Haastateltava 3)

Haastateltava 5 koki, että asiakasyrityksissä liikevaihto on lähtenyt vuosien myötä kasvuun ja tilikauden tuloskin on vuosi vuodelta parantunut. Työskenteleminen urakointi-ketjussa on vahvistanut yrityksen tulosta, sekä se, että yrityksen kulurakenne on pidetty hallinnassa joka vuosi.

”Isommat urakoitsijat, kun niillä on se kokemus, niin ne uskaltaa paremmin käyt-tää näitä pieniä tekijöitä muutoksen myötä ja näin se vahvistaa näiden pienten toimijoiden liikevaihtoa. Että urakat niin kuin tarkemmin suunnitellaan esimer-kiksi nää talonpystytykset, että mitä ne voi käyttää missäkin. Milloin joku työmaa loppuu, niin niillä on useamman vuoden kokemus, että jos se on suunniteltu val-mistuvan näin, niin tietystä joukkiosta tiedetään, että se valmistuu niin, että ne uskaltavat ketjuttaa niin, ettei sinne jää tyhjiä välejä ja näin se hyödyttää näitä pieniäkin yrittäjiä, että niillä on siellä heti se seuraava projekti tulossa.”

Vaikka suoranaista vaikutusta liikevaihdon kertymiseen ei haastateltavat olleet havain-neet. Voidaan kuitenkin havaita tilanteita, joihin lakimuutos on vaikuttanut positiivisesti liikevaihdon kertymiseen.

6.3.2. Vaikutukset kulurakenteeseen

Analysoitaessa yrityksen kulurakennetta ja sen muutoksia haastateltavat olivat tehneet erilaisia huomioita. Neljä haastateltavaa koki, että aliurakointia harjoittavilla yrityksillä kulurakenne on kevyempi kuin pääurakoitsijoilla, ja kulurakenteen muodostumisessa

myös koettiin tapahtuneen muutoksia. Aliurakointia harjoittavien yritysten kohdalla havainnoksi kulurakenteen osalta nostettiin se, että aliurakoitsijoiden ei tarvitse välttämättä suorittaa merkittäviä tarvikeostoja. Tarvikeostojen osalta haastateltava 1, 3 ja 5 kokivat, että aliurakointia suorittaessa tarvikeostojen koettiin pysyvän paremmin hallinnassa ja niihin kohdistuvat kulut pystytään laskemaan tarkemmin ja niistä ei synny yrityksille tapioita.

”Alihankkijoiden ei tarvi niin ostaa tarvikkeita, se on kyllä silloin tosi paljon pienempää se tarvikkeiden hakeminen ja täten kulut pienenevät. Tavallaan siten se vaikuttaa kulurakenteeseen, että liikevaihtoon kirjautuu työstä tulot, mutta tarvikehankintoja ei niin paljon tarvitse itse suorittaa omasta pussista.” (Haastateltava 1.)

Haastateltava 5 nosti havaintona esiin sen, ettei aliurakoitsijoiden tarvitse rahoittaa varastoa, vaan hankinnat tehdään urakoihin hyvin tietoisesti ja niitä ei tarvitse pitkäaikaisesti itse rahoittaa. Kulurakenteen koettiin täten keventyneen, varsinkin aliurakointia harjoittavien keskuudessa, joiden liikevaihto koostuu pääosin rakennuspalvelun myynnistä. Pääurakoitsijan koettiin suorittavan usein merkittävimmät hankinnat urakoille. Kuitenkin hankintojen tekeminen on hyvin urakkakohtaista.

Haastateltava 3 koki, että merkittävin muutos kulurakenteessa on tapahtunut siinä, että ulkopuoliset palveluostot ovat nykyään suuremmat ja henkilöstökulut ovat pienentyneet. Kulurakenteen koostumisessa on täten tapahtunut muutosta. Huomiona hän oli tehnyt sen, että työntekijöiden irtisanoutuessa, tilalle ei palkata uutta työntekijää vaan alihankkijoilla korvataan menetetty työpanos.

”Mutta se kynnys korvata näitä työntekijöitä alihankkijoilla ei oo niin kova kuin mitä se oli aikaisemmin.” (Haastateltava 3)

Haastateltava 3 koki, että aliurakoitsijoiden käyttäminen on vaikuttanut yrityksen kulurakenteeseen niin kulurakenteen muutoksena kuin sen hallittavuutena. Aliurakoinnista aiheutuvien ulkopuolisten palveluiden ostojen koettiin olevan helpompi hallita, koska sovitetaan vain tiettyjen töiden suorittamisesta, eikä suhteet välttämättä ole niin pitkäkestoisia kuin työsuhteissa.

Haastateltava 2 ja 5 olivat tehneet havainnon, että rakennusalan asiakasyrityksien mainontamenot ovat myös jääneet pois vuosien saatossa. Työtä yrittäjille koettiin olevan tarjolla jatkuvasti, mainostaminen on täten jäänyt kulurakenteesta pois. Tehty työ koettiin olevan markkinointikeino varsinkin pienillä toimijoilla, jolloin tehty työ toi mukanaan uusia urakoita, eikä mainostamiseen enää ole sitoutunut varoja.

Haastateltavien 1, 3 ja 5 asiakasyritysten kulurakenne on parantunut viime vuosien aikana, mutta merkittävänä asiana kulurakenteen parantumisessa he kokivat olevan yrittäjän oma kulujen hallinta. Tarjouslaskentaan panostaminen ja se, että vaikka rahaa tulee enemmän niin silti kulut pyritään pitämään maltillisina. Varsinaisesti kulurakenteeseen käännetyn verovelvollisuuden ei koettu vaikuttavan, mutta kulurakenteen koostumiseen ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin sillä koettiin olleen vaikutusta.

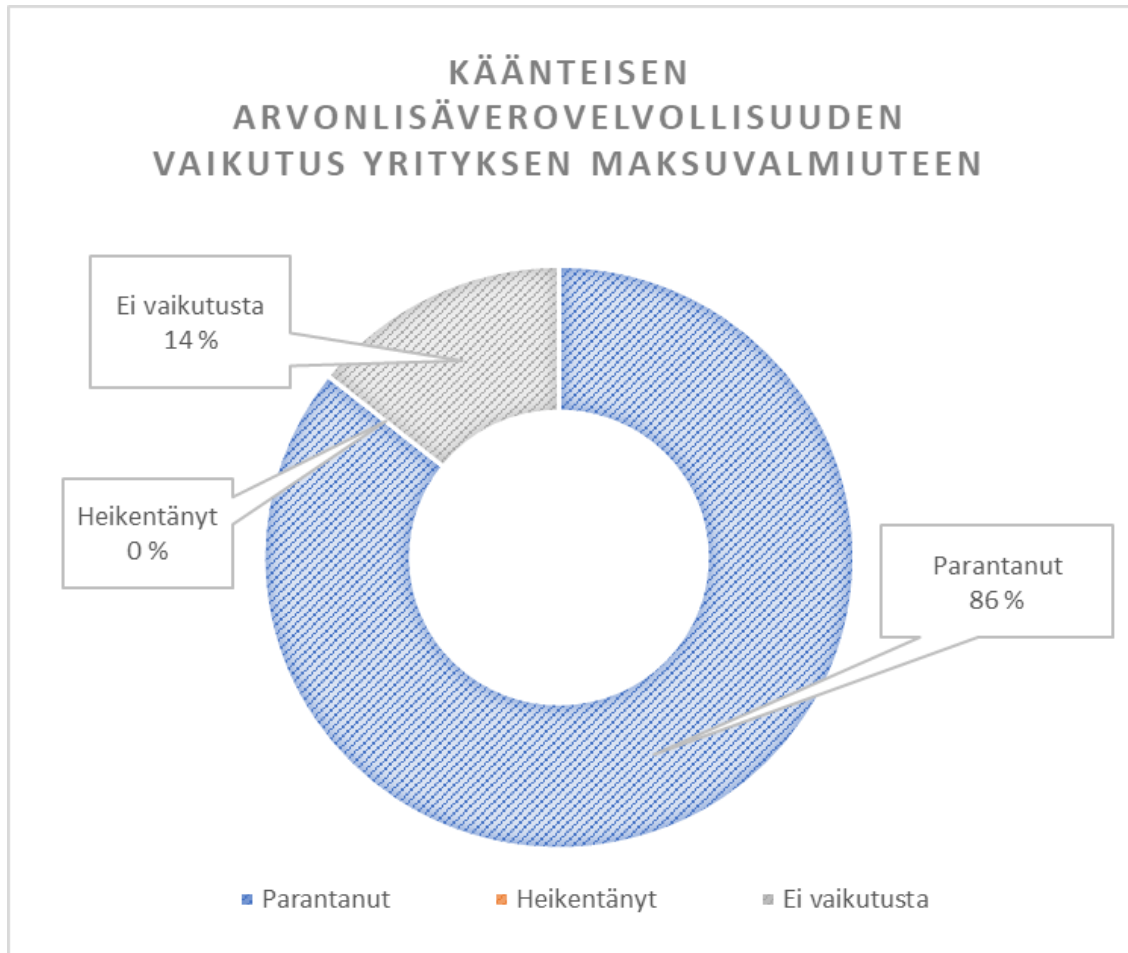
6.3.3. Vaikutukset tunnuslukuihin ja tilikauden tulokseen

Haastateltavien asiakasyrityksistä valtaosassa kannattavuuden ja maksuvalmiuden tunnuslukuja ei seurattu kuukausittain. Kuitenkin suurimmassa osassa tapauksia tunnuslukuja laskettiin tilinpäätöshetken tilanteesta. Täten päädyttiin arvioimaan tilinpäätöshetken tunnuslukujen tilannetta ja niiden kehitystä.

Haastateltavat olivat yksimielisiä siinä, ettei käännetyllä verovelvollisuudella koettu olevan heikentävää vaikutusta yrityksen kannattavuuteen ja maksuvalmiuteen. Enemmistö haastateltavista oli sitä mieltä, ettei menettelyllä ole ollut suoranaista vaikutusta yrityksen kannattavuuteen tai siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Asiakasyrityksissä oli havaittu kannattavuuden parantumista, johon käännetyllä arvonlisäverolla koettiin olleen ehkä välillistä vaikutusta. Haastateltava 5 totesi, että tarjouslaskentaan panostaminen on näkynyt hyvinä urakkoina, joissa katetuotto on ollut tämän myötä parempi.

Arvioitaessa menettelyn vaikutuksia maksuvalmiuteen, koettiin sillä olevan vaikutusta yrityksen maksuvalmiuteen. Vastausten jakautumista havainnollistetaan kuviossa 5. Haastateltavista 86 prosenttia koki, että menettelyllä on ollut vaikutusta yrityksen maksuvalmiuteen ja maksuvalmiuden luvut ovat parantuneet. Käänteisen verovelvollisuuden

vaikutukset maksuvalmiuteen koettiin olevan hetkellisiä. Maksuvalmius koettiin parantuneen asiakasyrityksillä lakimuutoksen jälkeen, mutta parantumiseen on myös vaikuttanut muutkin tekijät.

Kuvio 5 Menetelmän vaikutus yrityksen maksuvalmiuteen

Vastaajista enemmistö oli sitä mieltä, ettei käännetyllä verovelvollisuudella ole ollut vaikutusta yrityksen tulokseen. Haastateltavien asiakasyrityksistä usealla tilikauden tulos on lakimuutoksen jälkeen parantunut, mutta tähän käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden ei arvioitu vaikuttaneen. Tilikauden tuloksen kehittymiseen koettiin vaikuttavan urakkalaskennassa onnistuminen sekä tehokas aikataulut. Haastateltava 6 havainnollisti positiivista tuloskehitystä asiakasyrityksessä, jossa oli tehty omistajanvaihdos ja tämän myötä yritystä oli lähdetty kasvattamaan ja tulos täten on parantunut. Tulokseen koettiin myös vaikuttavan rakennusalan hyvä työntilanne ja yrityksille on paljon työtä tarjolla.

Haastateltavat olivat havainneet lakimuutoksen jälkeen asiakasyritysten tunnusluvuissa positiivista kehitystä, mutta rakennusalan käännetyllä verovelvollisuudella ei siihen koettu olevan suoranaista vaikutusta. Välillinen vaikutus oli haastateltavien mielestä mahdollista. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, ettei muutos ole ainakaan heikentänyt yrityksen taloudellista tilannetta tai tunnuslukuja.

6.3.4. Luottotappiotilanteet

Käännetyllä arvonlisäverovelvollisuudella koettiin olevan positiivista vaikutusta luottotappiotilanteissa. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että käännetty arvonlisäverovelvollisuus helpottaa mahdollisia luottotappiotilanteita, koska myyjä ei ole arvonlisäveron osalta tilitysvelvollinen. Helpotusta koettiin tapahtuneen varsinkin asiakasyrityksissä, joissa kirjanpito laaditaan suoriteperiaatteella.

”Itseasiassa oli yhden yrittäjän kanssa tästä puhetta... On paljon helpompaa tämän myötä se, ettei tarvi miettiä, onko luottotappio tai muodostumassa sellaiseksi. Kun ei tarvi sitä alvia purkaa sieltä. Silloin kun tilinpäätöksessä on sen verran enemmän aikaa siihen, kun pitää se veroilmoitus jättää, että on aikaa sieltä käräjäoikeudesta oottaa päätöstä. Tällaisessahan siitä on todellakin plussaa, kun ei tarvi niitä alvia enää aukoa. Helpottaa kassavirtaa tässäkin asiassa.” (Haastateltava 3)

Luottotappiotilanteet koettiin varsinkin pienille yrityksille hyvin haastaviksi tilanteiksi, koska ne voivat vaarantaa yrityksen taloudellisen tilanteen. Käänteisen arvonlisäverovelvollisuuden koettiin helpottavan tilannetta, koska arvonlisäveroa ei tarvitse myyjän tilitää, vaan tilittäjä on ostaja. Tämä koettiin helpottavan myyjän kassavirtaa, koska rahaa ei sitoudu kolmannelle osapuolelle. Haastateltava 1 asiakasyritys toimi alihankkijana ja urakan pääurakoitsija ajautui konkurssiin. Asiakasyritys oli kokenut luottotappiotilanteessa käännetyn verovelvollisuuden erittäin positiiviseksi asiaksi. Asiaa helpotti myös se, että luottotappiotilanne oli ollut ennakoitavissa ja saamisen summa muodostui tämän vuoksi pieneksi, koska yhteistyö lopetettiin jatkuvien maksuviivästysten vuoksi jo aiemmin.

”Osalla urakkaporukasta jäi suuriakin summia saamatta, tällä meni onnellisesti, kun jäi aika pieni lasku vain saamatta. Että tässä mielessä laki on kyllä ihan hyvä

ja helpottaa vähän edes näitä tilanteita, jotka on aina erittäin epämukavia jokaisen osapuolen osalta.” (Haastateltava 1)

Haastateltava 3 oli havainnut toisessa asiakasyrityksessään luottotappioiden määrän kasvua vuosien saatossa. Tähän on vaikuttaneet ylempien urakoitsijoiden epäonnistunut hinnoittelu, joka on heijastunut aliurakoitsijoihin luottotappioina. Haastateltava 3 antoi havainnollistavan esimerkin luottotappioiden negatiivisesta kehityssuunnasta oman asiakasyrityksensä kohdalta.

”Tää toinen toimii pääkaupunkiseudulla ja rakentaminen on siellä itsessään kasvanut tosi paljon. Mutta on luottotappioitakin kirjattu aivan toiseen mallin sitten kuin aikaisemmin. Kun sieltä on niitä urakoita saatu niin ne ei välttämättä siellä oo pystynytäkään hanskaamaan niitä loppuun saakka ja maksajina on siellä ollut sitten nää aliurakoitsijat sieltä perästä sitten. Että se hinnoittelu on siellä ylempänä mennyt sitten väärin.” (Haastateltava 3)

Haastateltava 5 mukaan, mikäli pääurakoitsija laiminlyö maksunsa on pienten aliurakoitsijoiden taloudellinen tilanne nopeasti kriittinen. Kuitenkin hänen kokemuksensa mukaan luottotappiot ovat pienempiä sellaisissa urakointiketjuissa, jotka toimivat pitkään yhdessä. Luottamukselliset suhteet vahvistuvat vuosien saatossa ja urakkaketjuissa ollaan tietoisia toisien taloudellisista tilanteista.

”Näillä on tosi luottamukselliset suhteet, että jos tulee jokin muutos, niin olettaisin, että varottavat hyvissä ajoin etukäteen.” (Haastateltava 5)

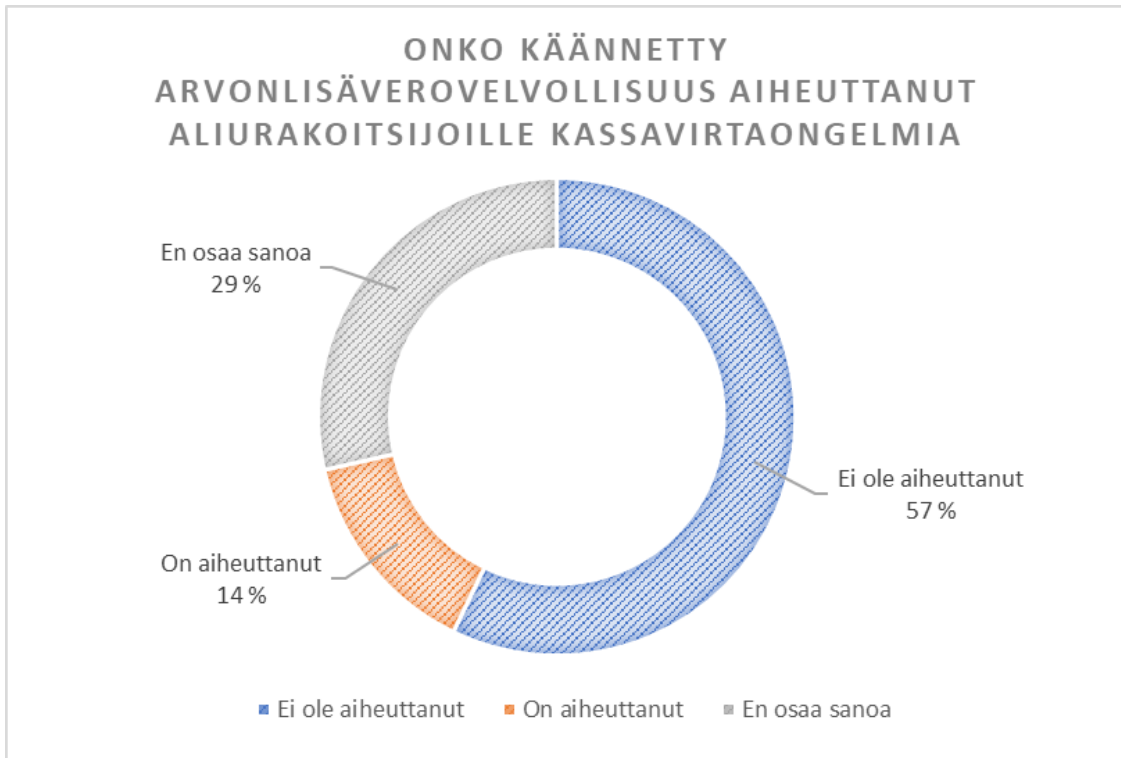
Aktiivisuutta perintätoimien kanssa pidettiin merkittävänä asiana luottotappioiden estämisessä, mutta myös urakkaporukan tunteminen koettiin vaikuttuvan luottotappioriskiin. Luottotappiotilanteissa lain myötä koetut helpotukset kohdistuivat suoriteperiaatteella laadittuihin kirjanpitoihin sekä maksuperusteisesti laadittaviin kirjanpitoihin tilinpäätöshetkellä.

6.4. Vaikutukset kassavirtaan

6.4.1. Kassavirrassa tapahtuneet muutokset

Lain vaikutuksia arvioitaessa kuusi seitsemästä haastateltavasta koki merkittävimpien muutoksien kohdistuneen yrityksen kassavirtaan ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Haastateltavilla ei ollut juurikaan kokemusta pääurakoitsijoiden kassanhallinnan muutoksista, joten keskustelun pääpaino kohdistui aliorakoitsijoiden kassassa tapahtuneisiin muutoksiin ja niiden vaikutuksiin. Aikaisempien tutkimusten perusteella käännetty arvonlisäverovelvollisuus on aiheuttanut negatiivisia muutoksia aliorakoitsijoiden kassavirtaan. Samoja muutoksia oli havaittavissa haastateltavien asiakasyritysten kassavirrassa. Negatiiviset muutokset johtuvat siitä, että käännetyn verovelvollisuuden soveltuessa, rakennuspalvelun myyjä rahoittaa ostoihin sisältyvän arvonlisäveron, joka palautuu vasta arvonlisäverojen palautuksen yhteydessä.

Haastateltavista yli puolet olivat kuitenkin sitä mieltä, ettei käännetty verovelvollisuus ole aiheuttanut kassavirtaongelmia aliorakointia harjoittaville yrityksille. Haastateltavista 29 prosenttia ei osannut arvioida, onko muutokset aiheuttanut kassavirtaongelmia aliorakoitsijoille. Haastateltavista 14 prosenttia koki, että käännetty verovelvollisuus on aiheuttanut ongelmia aliorakoitsijoiden kassavirtaan. Kuvio 6 havainnollistaa vastauksien suhdetta.

Kuvio 6 Menetelmän vaikutusten arviointi alihankkijan kassavirtaongelmiin

Analysoitaessa aliurakoitsijoiden kassavirrassa tapahtuneita muutoksia, haastateltavat olivat sitä mieltä, että varsinkin pienten aliurakoitsijoiden kassavirtaan muutokset ovat olleet positiivisia. Negatiivisia kassavirta muutoksia koettiin tapahtuneen suurten aliurakointia harjoittavien yritysten kassavirrassa tilanteissa, joissa arvonlisäveropalautukset myöhästyvät. Tilanteissa arvonlisäveronpalautus viivästyy ja rahoja ei saada ennakoitun aikataulun mukaisesti, koska joudutaan antamaan lisäselvityksiä. Mikäli lisäselvityksiä ei tarvitse antaa, ei käännetyn verovelvollisuuden koettu aiheuttavan kassavirtaan haittaa myöskään suurille aliurakointia harjoittaville yrityksille.

Haastateltavien kokemuksen mukaan kassanhallinta on helpottunut muutoksen myötä. Arvonlisäveron tilitysvastuun siirtymisen koettiin helpottaneen kassanhallintaa, koska myyjän ei tarvitse säästää rahaa arvonlisäverotilityksiin. Haastateltava 3 oli tehnyt havainnon siitä, että aikaisemmin yrittäjät säästivät rahoja arvonlisäveron tilittämistä varten ja nykyään odotetaan palautuksia. Pienyrittäjällä kassanhallinnan koettiin olevan haastavampaa, koska talouden puskurit ovat pienempiä kuin suuryrityksillä.

Kassanhallinnan helpottumiseen koettiin vaikuttavan se, kun kassassa ei ole itselle kuulumatonta rahavarallisuutta. Normaalisissa arvonlisäveromenettelyissä ei osata välillä mieltää arvonlisäveronmäärää läpikulkueraiksi, vaan se mielletään omaksi rahaksi. Tämän osalta muutoksen koettiin näkyvän tilitysvastuun helppouksena ja arvonlisäveron tilittämispäivänä ei koettu esiintyvän niin paljon tilitysongelmia ja arvonlisäverovelkoja ei kerry. Haastateltavat avasi omia havaintoja muun muassa seuraavasti.

”Ei ole ollut ongelmia, päinvastoin on koettu olevan positiivinen asia, kun ei oo tarvinnut erikseen tilittää alvia tai jemmata sitä erikseen”. (Haastateltava 1)

”Että se kassa on vähän toisella tavalla pyörähtänyt, kun ei oo sitä alvia siellä painamassa niin sanotusti.” (Haastateltava 3)

”Minusta se (käännetty verovelvollisuus) on vahvistanut kassaa ja se kokonaisuus on pysynyt paremmin hallinnassa.” (Haastateltava 5)

Haastateltava 5 totesi asiakasyritysten kassanhallinnan olleen kunnossa jo ennen lakimuutosta, mutta hän koki menettelyn vahvistaneen kassaa entisestään. Pääasiassa aliurakointia harjoittaneen asiakasyrityksen kassa on vahvistunut entisestään muutoksen myötä ja tähän on vaikuttanut hänen asemansa urakointiketjussa.

”Että sitten kun tuli tää käännteinen niin kassa vahvistu entisestään ja sitten siinä oli muutamia työmaita, niin yrityksen tuloskin lähti nousuun. Että sillä kohtaan tuli sellainen, että hän oli oikeassa kohdassa tekemässä sitä, että tuli sellainen tilanne, että ei tullut pitkiä välejä siihen työhön, että mitä tehdään” (Haastateltava 5)

”Tää yrittäjä on sanonut, että minä ymmärrän kyllä, että kaikki minun pankkitililläni olevat rahat eivät ole minun. Että hän tavallaan tietää, mikä on alv nolla, niin se on se summa millä hän pelaa. Että se on hyvin realistisella pohjalla tää homma. Ettei nosteta sieltä tililtä sitä rahaa, vaikka siellä sitä onkin, että pidetään ne yksityisnostot pieninä, että sitä rahaa tarvitaan siihen homman pyörittämiseen. Että ennen siellä oli varattuna rahaa siihen alvin maksuun. Nyt sinne tilille enimmäkseen tulee rahaa. Että se on entisestään helpottanut sitä kassan hallintaa, että se on helppo hallita.” (Haastateltava 5)

Kassanhallinnassa haastateltava 5 on huomioinut myös sen, että alalla yleinen laskutusrytmi on takapainotteinen, eikä ennakkolaskutusta projekteista juurikaan suoriteta. Yleensä laskutus tapahtuu vasta, kun työ on tehty. Alalla laskujen suoritukset kuitenkin usein viipyvät ja suorituksia joutuu odottelemaan, tämä tuo lisää painoarvoa siihen, että

kassanhallinta täytyy olla kunnossa. Arvonlisäverojen palautusten viivästyminen pienten aliurakointia harjoittavien yritysten osalta ei koettu olevan niin merkittäviä, että se vaarantaisi kassanhallintaa, mutta laskusaamisten viivästyminen voi vaarantaa kassanhallinnan.

Haastateltava 2 huomautti, että yrityksen talouden täytyi olla kokonaisvaltaisesti hallinnassa, eikä arvonlisäveron tilitysvelvollisuuden siirtyminen rakennuspalvelun ostajalle ratkaise kassanhallintaa. Jos menot ovat suuremmat kuin tulot, ei yrityksen kassa kestä kauaa. Haastateltava 2 koki yrittäjällä olevan merkitystä kassan hallinnassa onnistumiseen.

”Siinä näki kyllä yrittäjien eron, kun sillä toisella oli koko ajan rahaa ja kassa hallinnassa, vaikka sillä tuli suuria alvia, mutta sekin taas niin riippuu yrittäjästä, kuinka sulla on kassassa rahaa. Sitten on niitä, että on pienet alvitkin ja nekin jätetään maksamatta, ja sehän nyt ei ainakaan kannata.” (Haastateltava 2)

Haastateltava 3 halusi nostaa esille yksityiskohdan asiakasyrityksestään, joka oli ajautunut konkurssiin. Konkurssi oli tapahtunut ennen lakimuutoksen voimaan tuloa, mutta haastateltava koki, että menettely olisi auttanut kyseistä yritystä. Hänen näkemyksensä mukaan arvonlisävero on rakennusalan yrityksellä yksi ongelmallisimmista asioista.

”Niin tää alv on aika monella rakennusalan yrityksellä se ongelma ja kun sitä ei makseta niin se johtaa siihen, että tulee verovelka merkintöjä ja sitten ei oo töitä. Se ei rakennusalanyrityksillä, varsinkaan näillä pienillä toi kassanhallinta ei oo mitenkään hyvää... Tavallansa sitä kassaa pystytään paljon paremmin hallitsemaan, kun sitä rahaa ei oo ikinä tullutkaan sinne kassaan tai tilille. Kassa pysyy hallinnassa näin paljon paremmin.” (Haastateltava 3)

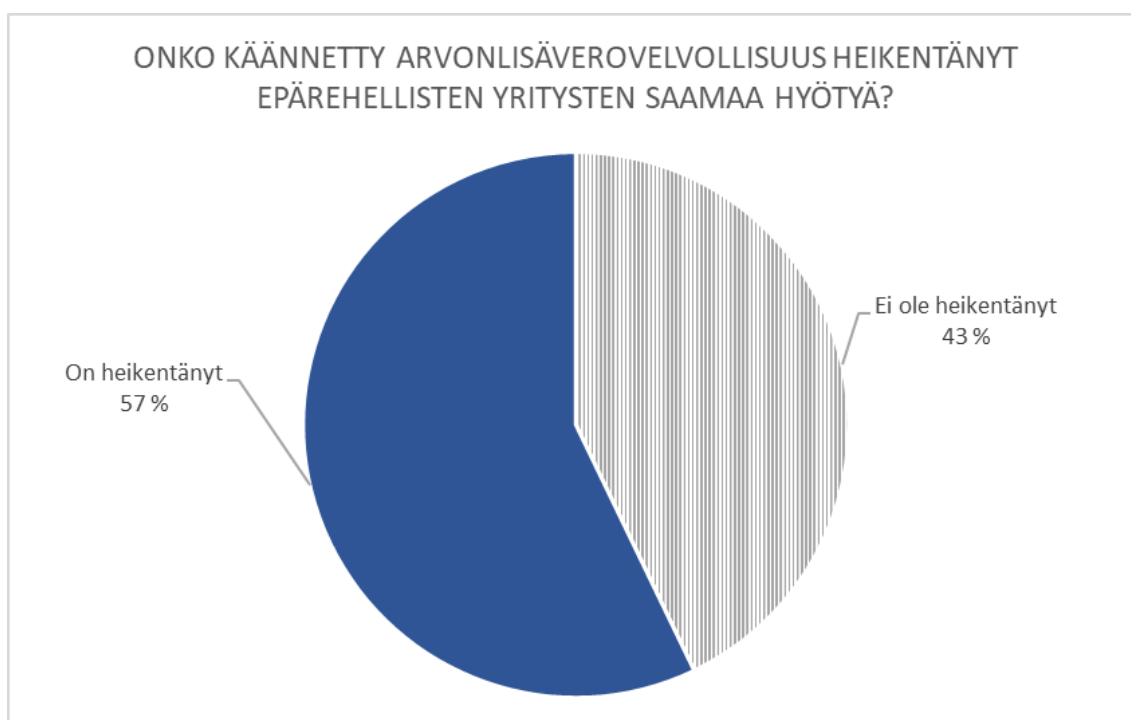
Isoilla yrityksillä kassanhallintaan koettiin olevan paremmat ohjelmistot ja parempi tietotaito. Suuremmilla yrityksillä koettiin olevan käytössään enemmän apuja kuin pienyrityksillä. Kassanhallinnan tärkeys korostuu kuitenkin yritystyyppistä riippumatta. Projektien hinnoittelulla koettiin olevan vaikutusta siihen, kuinka kassanhallinta yrityksissä onnistuu. Mitä korkeammalla urakointiketjussa tarjouslaskenta epäonnistuu, sitä useampaan yritykseen se vaikuttaa.

*”Epäonnistunut hinnoittelu vaikeuttaa aliurakoitsijoiden kassanhallintaa siinä, että laskujen suoritukset tulee myöhässä, jos niitä edes silloin tullaan saamaan”
(Haastateltava 1)*

Pääurakoitsijoiden osalta havaintona oli se, että aliurakoinnin ostaminen koettiin mielekkääksi, koska laskuihin ei sitoudu arvonlisäveron määrää ja tämän koettiin helpottavan kassanhallintaa pääurakoitsijoiden näkökannalta. Kuitenkaan muita merkittäviä kokemuksia pääurakoitsijoiden näkökulmasta haastateltavilla ei ollut antaa.

6.5. Epärehelliset toimijat

Lain yhtenä tarkoituksena on heikentää alalla toimivien epärehellisten toimijoiden saamaa taloudellista hyötyä. Haastateltavista yli puolet kokivat, että laki on heikentänyt epärehellisten yritysten saamaa hyötyä. Vastausten jakaantumista on havainnollistettu kuviossa 7.

Kuvio 7 Käännetyt verovelvollisuuden vaikutukset epärehellisiin toimijoihin

Haastateltavilla nousi hyvin erilaisia ajatuksia siitä, kuinka laki on vaikuttanut epärehellisesti toimiviin yrityksiin tai onko vaikutusta ollut. Haastateltavat, jotka kokivat lakimuutoksen vaikuttaneen epärehellisten yritysten toimintaan, perustelivat vastaustaan esimerkiksi sillä, että selonottovelvollisuus on laajentunut. Selonottovelvollisuuden laajentumisella katsottiin olevan vaikutusta siihen, että toimijat, joilla asiat eivät ole kunnossa nousevat esille varhaisemmassa vaiheessa kuin aiemmin. Esimerkiksi yritykset, jotka eivät ole arvonlisäverorekisterissä, nousevat laskutuksessa esille. Rakennusalalla tiukentuneet ilmoitusvelvollisuudet nostavat esille asioita yrityksistä, mitä välttämättä ei aiemmin olisi tarkastettu. Seurannan lisääntymisen koettiin heikentävän epärehellisten toimijoiden asemaa.

”Siis ainakin niin, että sanoinkin siitä, että on löytynyt niitä, jotka tosiaan ei olekaan siellä alv rekisterissä yhtä äkkiä. Että se seuranta on niin kuin tarkempaa. Tai ne nousee tiedoista, kun pitää niitä tietoja katsoa useammin, että tulee ne esille. Tällaiset asiat ei olis sieltä muuten ennemmin tullut esille ja muutenkin rakennusalan nää ilmoitusvelvollisuudet on nostanut esille tietoja, mitkä ei välttämättä olis muuten tullut esille. Rekisterissä olot ja niistä poistamiset tulee helpommin esille. Mitä mulle on tullut, niin on just näitä, että on jo poistunut niistä rekistereistä ja se tulee sitten esille siinä vaiheessa, kun sitä laskua sitten ollaan maksamassa. Seurannan lisääminen on heikentänyt epärehellisten asemaa alalla.” (Haastateltava 3)

Jatkuvien raportointi- ja seurantavaatimusten koettiin vaikuttavan epärehellisiin toimijoihin siten, että kiristävät työmahdollisuuksia ja vähentävät niitä. Epärehellisten pääura-koitsijoiden koettiin jäävän helpommin kiinni epärehellisestä toiminnastaan kuin epärehellisen aliurakoitsijan. Kuitenkin tiukentuneilla raportointi- ja seurantavaatimuksilla koettiin olevan negatiivisia vaikutuksia rehellisesti toimiviinkin yrityksiin. Epärehellistä toimintaa ei koettu kuitenkaan käännetyllä verovelvollisuudella voitettavan, vaan siihen vaikuttaa kaikki rakennusalaa koskeva sääntely ja raportointivelvoitteet. Syyt toimia epärehellisesti ja niiden vaikutusta toimintaan arvioi haastateltava 2.

”Haluaisin sanoa, että joo. Kyllä se varmaan osaan vaikuttaa, joo. Mutta jos sä haluat olla epärehellinen toimija, niin kyllä sä keinot löydät. Ei sitä pelkällä käännetyllä voiteta. Mutta se riippuu myös siitä, että mitkä on ollut syyt toimia epärehellisenä.” (Haastateltava 2)

Epärehellisten toimijoiden kuitenkin koettiin aiheuttavan jatkuvaa valvonnan kiristymistä ja lisäävän täten rehellisten yritysten hallinnollista taakkaa. Epärehellisten toimijoiden toimintaan koettiin olevan vaikea puuttua, koska heidän katsottiin sopeuttavan toimintaansa jatkuvasti. Epärehellisyys voi johtua yrityksen tavasta toimia ja siihen on vaikea puuttua, koska se voi olla hyvin pitkälle vietyä, vaikeasti havaittavissa ja hyvin suunnitelmallista. Kuitenkin haastattelijat kokivat, että alan yritysten keskuudessa epärehelliset toimijat tunnistetaan ja yritysten, joiden toimintaperiaatteisiin tällainen toiminta ei kuulu, eivät työskentele epärehellisten yritysten kanssa. Epärehellisten toimijoiden koettiin aiheuttavan negatiivisia vaikutuksia rehellisille yrityksille ja aiheuttavan täten epätasa-arvoisuutta alan toimijoiden keskuudessa. Epärehellisten toimijoiden koettiin haittaavan koko alaa ja koettiin aiheuttavan jatkuvia kiristyksiä toimintaan. Lain toimivuutta ja epärehellisiä toimijoita arvioitaessa haastateltavat 6 ja 7 nosti esiin raportointivelvoitteiden lisäämisen negatiiviset haittavaikutukset.

”Että koko ajan on tullut kaikkia uusia sääntöjä ja ne on enemmän tässä ollut tapetilla sitten. Valtavat ilmoitusvelvollisuudet ja työllistämiset niiden osalta. Väliillä tuntuu siltä, että rakennusalan yrityksiä rankaistaan, näin tekijänä kun näkee, että kyllä siltä tuntuu. Joka vuosi tulee uusi pykälä millä kiristetään. Kerkiääkö kukaan seuraamaan niitä asioita, mitä varten niitä lukuja kerätään.” (Haastateltava 6)

”Mutta en mä sitten tiedä, kun on kaiken maailman rakentamis ilmoitukset ja mä vähän koen ehkä, että se taas toisaalta saattaa lisätä sitä epärehellisyyttä. Että en sitten tiedä, mutta tältä tuntuu... Pienemmillä nää hallinnolliset asiat on vielä vaikeampia, koska isommilla tuntuu olevan enemmän sitä kapasiteettia hallinnon pyörittämiseen, kuin pienemmillä yrittäjillä, joka vie sitten sitä halukkuutta pois ja altistaa virheelliselle menettelylle.” (Haastateltava 7)

Lain ei koettu helpottavan alalla toimimista ja jatkuvat kiristykset koettiin haastavan toimintaa rehellisten toimijoiden keskuudessa. Haastateltavan 1 mielestä epärehelliset toimijat toimivat epärehellisesti ja koki, että niiden toimintaa on muutenkin vaikea saada kiinni, jos näin haluavat, koska epärehellisestä toiminnasta ei jää merkintää virallisiin tilastoihin kuin vasta kiinni jäädessä on epärehellisten toimijoiden määräkin vaikea arvioida ja niiden vaikutuksia kansantaloudelle.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1. Tulosten yhteenveto ja vertailu aiempiin tutkimuksiin

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella, kuinka rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus on vaikuttanut yrityksen talouteen, ja millaisia käytännön vaikutuksia sillä on havaittu olleen. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että rakennusalan käännettyllä arvonlisäverovelvollisuudella on ollut vaikutusta yrityksen talouteen. Tutkimustuloksissa korostui aliurakoitsijan taloudessa tapahtuneet muutokset ja niiden analysointi, koska haastateltavien kokemukset painoutuivat aliurakointia harjoittaviin yrityksiin. Tutkimustulokset antoivat pääsääntöisesti vahvistusta aikaisemmissä tutkimuksissa tehtyihin havaintoihin.

Lain merkittävimpana muutoksena rakennusalan yritysten talouteen on ollut menettelyn poikkeaminen normaalista arvonlisäveromenettelystä. Rakennusalan käännetty arvonlisäveromenettely poikkeaa normaalista arvonlisäveromenettelystä siten, että myyjän sijasta palvelun myynnistä verovelvollinen onkin palvelun ostaja. Käytännön oikeaoppinen soveltaminen edellyttää sekä ostajalta että myyjältä tietämystä, milloin käytäntöä tulee soveltaa. Lain muutokset ovat heijastuneet yrityksen talouteen myynti- ja ostolaskuissa, negatiiviset arvonlisäveropalautuksina, kassavirrassa tapahtuneina muutoksina ja positiivisina vaikutuksina luottotappiotilanteissa.

Yksi näkyvistä muutoksista koettiin tapahtuneen verottomissa laskuissa, koska käytännön myötä aliurakoitsijat laskuttavat rakennuspalvelunmyynnit ilman arvonlisäveron osuutta. Rakennuspalvelun myyjän tulee olla selvillä oikeanlaisesta laskuttamisesta, joten heillä selonottovelvollisuus on kasvanut. Ostolaskujen käsittelyssä havaittiin myös, että lailla on ollut vaikutusta. Ostolaskuista tarkastetaan laskujen sisältö ja oikeat laskumerkinnät sekä oikea tiliöinti. Mikäli laskussa on sisältövirheitä, näistä reklamoidaan ja pyydetään tilalle uusi korjattu lasku.

Fornalikin (2017) tutkimuksessa havaitsemia virheellisestä arvonlisäveromenettelystä aiheutuvia alv-veroseuraamuksia oli myös havaittavissa tutkimustuloksissa. Tilanteissa, joissa virheelliset ostolaskut olivat jääneet korjaamatta, ei virheellisistä laskuista saatu tehdä arvonlisäverovähennystä. Rakennuspalveluosto oli sisältänyt arvonlisäveron ja osittavalla urakoitsijalla ei ole oikeutta vähentää arvonlisäveroa tällaisessa tilanteessa. Velvollisuus on suorittaa arvonlisäveroa käänteisen veromenettelyn sääntöjen mukaisesti ja näin ollen urakoitsijan on maksettava arvonlisävero ja vähennettävä arvonlisävero käänteisen veromenettelyn mukaisesti. Tilanteessa laskuun sisältynyt arvonlisävero jää yrityksen maksettavaksi. Kuitenkin tällaisia tilanteita esiintyi vain harvoin, mutta näitä oli tutkimustuloksissa kuitenkin havaittavissa.

Toinen näkyvä muutos on tapahtunut arvonlisäverojen tilityksen muuttumisena arvonlisäveropalautuksiksi. Aiemmassa kirjallisuudessa Huhtala & Sorvanto (2011: 183) sekä tutkimuksessaan Grasgruber ym. (2013) ovat havainnollistaneet arvonlisäveron suorittamis- ja vähentämisajankohdalla on vaikutusta yrityksen kassavirtaan. Pääurakoitsijan kassavirralla muutos on positiivinen, kun taas aliurakoitsijan näkökulmasta muutos vaikuttaa negatiivisesti yrityksen kassavirtaan. Käytännössä pienissä aliurakointia harjoittavissa yrityksissä arvonlisäveropalautuksien koettiin toimivan hyvin ja näistä ei koettu aiheutuvan kassavirtaan ongelmia. Suuremman kokoluokan yrityksissä arvonlisäveropalautuksissa haittaa kassavirtaan on aiheutunut tilanteissa, joissa arvonlisäveropalautus on myöhästynyt selvityspyynnön vuoksi.

Kassavirranhallinta rakennusalan yrityksissä koettiin tutkimustuloksissa varsin merkitykselliseksi asiaksi. Tutkimustulosten perusteella käännetty arvonlisävero on vahvistanut yritysten kassanhallintaa varsinkin pienillä yrityksillä, jotka harjoittavat aliurakointia. Kassanhallinnan koettiin helpottuneen ja täten kassavirrassa tapahtuneet muutokset koettiin positiivisiksi. Aikaisempien tutkimustulosten perusteella kassavirtojen hallinta korostuu rakennusosalalla. Cheng ja Royn (2011) tutkimuksen perusteella kassavirran hallinta on olennaisen tärkeä asia rakennusalan yrityksille.

Tutkimustulokset vahvistivat myös Grasgruber ym. (2013) tutkimusta, jossa oli havainnollistettu käänteisen verovelvollisuuden vaikuttavan yrityksen kassavirtaan sekä myyjän

että ostajan osalta. Tämä havainto toistui myös tutkimustuloksissa täysin vastaavana. Alihankintaa suorittaville kassavirtamuutokset ovat negatiivisia, kun taas pääurakointia harjoittaville muutokset ovat positiivisia. Grasgruber oli perustellut positiivisten muutosten kohdistuvan pääurakointi harjoittaviin yrityksiin, koska pääurakoitsijoille ei synny tilitysvelvollisuutta, eikä sen tarvitse rahoittaa aliurakoitsijalle arvonlisäveron määrää. Tämä havainto sai vahvistusta tutkimustuloksissa.

Alihankintaa suorittaville yrityksille kassavirtamuutokset koettiin olevan Grasgruber ym. (2013) tutkimusten perusteella negatiivisia, koska aliurakoitsija joutuu rahoittamaan ostoihin sisältyvän veron itse. Sama ilmiö toistui myös tutkimustuloksissa, mutta aliurakoitsijat eivät olleet kokeneet kassavirtakokemusta negatiivisena vaan positiivisena muutoksena. Tutkimustuloksissa suurille yrityksille, jotka harjoittivat aliurakointia, kassavirtamuutokset koettiin negatiivisiksi tilanteissa, joissa arvonlisäverojen palautuksen tilitys viivästyi Verohallinnolle annettavan lisäselvityksien vuoksi.

Kassavirrassa tapahtuneet muutokset koettiin olevan positiivisia sekä pääurakoitsijoiden että aliurakoitsijoiden näkökulmasta. Pääurakoitsijoiden osalta koettiin, että yrityksille jää enemmän rahaa käytettäväksi ja yrityksen kassavirtaa pystytään suunnittelemaan ja hallinnoimaan paremmin, koska ostolaskuihin ei sisälly arvonlisäveron osuutta. Aliurakoitsijoiden kassavirtaan positiivinen muutos koettiin siinä, että ylimääräisiä rahoja ei tule tilille, koska koettiin etteivät kaikki yrittäjät osaa mieltää veronosuutta läpikulkeräksi.

Käännetyllä verovelvollisuudella koettiin olevan vaikutusta myös luottotappiutilanteisiin. Nämä vaikutukset koettiin olevan positiivisia. Tilanteessa, jossa lasku suoritetaan myöhässä tai jätetään kokonaan maksamatta, käännetty verovelvollisuus paransi myyjän asemaa. Tulos oli vastaava kuin Grasgruberin ym. (2013) tutkimuksessa.

Tutkimustulokset luovat myös uutta tutkimustietoa alan yritysten kulurakenteesta tapahtuneista muutoksista. Haastateltavat olivat havainneet aliurakointia harjoittavien yritysten kulurakenteesta muutoksia sen osalta, että ulkopuoliset palveluostot ovat lisääntyneet ja henkilöstökulut pienentyneet. Aliurakointia harjoittavilla yrityksillä oli havaittu

myös kulurakenteen kevennystä tilanteissa, joissa pääurakoitsijat hoitavat tarvikeostot työmaille. Huomiona oli myös se, ettei aliurakoitsijoiden tarvitse rahoittaa toiminnassaan varastoa, jonka koettiin pienentävän kulurakennetta. Aikaisemmissa tutkimuksissa kyseisiä havaintoja ei ole raportoitu.

Tutkimustulosten perusteella lain haasteet ovat ilmenneet tulkintatilanteissa, jotka ovat aiheutuneet rakennuspalvelun ostajan määrittelyn vaikeudesta ja soveltavuuden arvioinnista. Tämä havainto on vastaava kuin mitä Grasgruber ym. (2013) tutkimuksessaan havaitsivat lain haasteeksi. Tätä havaintoa tukee myös Verohallinnon ja Rakennusteollisuuden tekemät selvitykset, joissa tulkintavaikeudet käännetyin arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisessa koettiin haastaviksi. Havaittuna haasteena tutkimustuloksissa oli myös se, että eri myynteihin sovelletaan eri menettelyä. Tietoisuutta ja osaamista tulee olla koko ketjussa. Ei riitä, että lain soveltaminen osataan taloushallinnon ammattilaisten keskuudessa. Hallinnollinen taakka on kasvanut tutkimustulosten perusteella, kuten Barnes (2018) tutkimuksessaan myös on todennut. Yritysten tulee itse osata määrittää asemansa rakennuspalvelun ostajana ja myyjänä. Maksuperusteisesti laadittavassa kirjanpidossa yrittäjällä on merkittävä vastuu siinä, että laskut tarkastetaan ja tulkintaa osataan noudattaa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että käännetty arvonlisäverovelvollisuus on vaikuttanut rakennusalan yrityksen talouteen. Tutkimustulokset tukevat aikaisempia tutkimustuloksia, mutta luovat uutta tutkimustietoa siitä, kuinka lakimuutos on vaikuttanut Suomessa toimivien rakennusyritysten talouteen. Lain soveltaminen ja sen soveltamisen haasteet ovat vähentyneet lain voimaantulosta, mutta edelleen virhemenettelyjä laskutuksessa tapahtuu ja haastavia tulkintatilanteita esiintyy. Kuitenkin laki on vaikuttanut positiivisesti yritysten kassavirtaan ja luottotappiotilanteisiin.

7.2. Pohdintaa tuloksista ja tutkimuksesta sekä jatkotutkimusehdotuksia

Tutkimustulokset vastasivat tutkijan mielestä hyvin tutkimuskysymyksiin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta teoreettisessa osiossa, jossa aineistona käytettiin

kirjallisuudesta koostuvaa aineistoa sekä aikaisempia tutkimuksia. Aikaisempia tutkimuksia kuitenkin aiheesta oli tehty hyvin vähän, mutta nämä olivat tutkimukselle erittäin tärkeitä. Toiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta haastatteluiden avulla. Tutkija koki, että haastattelut onnistuivat hyvin. Haastatteluiden onnistumista tuki niille varattu oma tila, jossa haastateltavat pystyivät keskittymään kysymyksiin. Haastateltavat kertoivat avoimesti kokemuksistaan ja havainnoistaan teemojen ympärillä. Haastateltavilta tuli runsaasti käytännön esimerkkejä havainnollistamaan käytännön vaikutuksia.

Teemahaastattelu oli tutkijan mielestä sopiva tutkimusmenetelmä, koska tämän avulla pystyttiin kyselemään lisäkysymyksiä eri asiayhteyksissä ja täten haastattelu eteni keskustelumuodossa. Haastattelu sujui täten luonnollisesti ja teemojen käsittely eteni jokaisen haastateltavan kohdalla sujuvasti. Liian tarkka kysymysten asettelu olisi voinut johtaa kankeampaan haastattelutilanteeseen, eikä tutkittavista teemoista täten olisi välttämättä saatu yhtä kattavaa kuvausta. Haastateltavien valmistautuminen vaikutti myös haastattelujen onnistumiseen, koska he olivat pystyneet pohtimaan vastauksiaan ja havaintojaan teemoihin liittyen ja täten vastaukset perustuivat tarkistettuihin tietoihin. Jokaisella haastateltavalla oli hyviä käytännön esimerkkejä ja havaintoja annettavaksi tutkimukselle.

Aikaisempaa kirjallisuutta käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta löytyi jonkun verran, mutta menetelmää ei ole tutkittu kovinkaan merkittävästi. Aikaisempia tutkimuksia löytyi muutamia. Näin ollen, tutkimus lisää tietoa tutkimusaiheesta. Tutkimus vahvistaa aikaisempia tutkimuksia, mutta tarjoaa myös uutta näkökulmaa ja tietoa tuleviin tutkimuksiin.

Tutkimusprosessi eteni johdonmukaisesti ja haastattelut suoritettiin vasta kun teoriaosa oli saatu pääosin valmiiksi. Kaikilla haastateltavilla oli kokemusta käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta ja haastateltavat työskentelivät neljässä eri asiantuntijaorganisaatiossa. Haastattelun kohdistuminen kirjanpitäjiin ja taloushallinnon ammattilaisiin koettiin tutkimuksen kannalta oikeaksi kohderyhmäksi, koska heillä on näkemystä juuri taloudessa tapahtuneista muutoksista.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Tutkimusprosessin aikana tehdään monia valintoja, jotka ovat tutkielman näkökulmasta hyödyllisiä, mutta saattavat aiheuttaa tutkielmaan rajoitteita ja näin ollen heikentää tutkielman luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 140.) Tämän tutkimusaineiston rajoitteena oli se, että haastattelut perustuivat subjektiivisiin kokemuksiin ja näkemyksiin, eikä haastateltavien kohdejoukko ollut kovin suuri. Tämän lisäksi haastateltavien asiakasyritykset olivat erikokoisia, eri yhtiömuotoja ja kirjanpito ja laskutus oli eri lailla yrityksissä hoidettu, näin ollen menettelyt poikkesivat ja nämä vaikuttivat haastattelujen tuloksiin. Laajentamalla ja kohdistamalla haastattelua tiettyjä kriteerejä täyttäviin yrityksiin, tutkimustuloksien painotukset olisivat voineet vaihdella. Kuitenkin haastatteluissa nousi esiin usein samoja asioita, joiden myötä voitiin muodostaa yhteneviä johtopäätöksiä ja näin ollen saavuttaa tutkimuksen tavoitteen mukaisia tuloksia. Haastattelun tulokset tukivat myös aiempia tutkimustuloksia. Teemahaastattelurungon antaminen haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi ja sen käyttäminen jokaisessa haastattelussa koettiin vaikuttavan luotettaviin tuloksiin.

Hirsjärvi ja Hurme (2006: 189) ovat havainnollistaneet kvalitatiivisen tutkimuksen reli-aabeliuteen koskevan tutkijan toimintaa eli sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Tutkimuksessa on pyritty ottamaan huomioon kaikki haastatteluissa kerätty aineisto ja haastattelut on pyritty litteroimaan mahdollisimman tarkasti. Kuitenkin on muistettava, että haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. Tämän lisäksi tutkimustuloksien analysoinnissa on hyödynnetty triangulaatiota eli haastatteleamalla saatuja tietoja on vertailtu muista lähteistä saatuihin tietoihin. Tässä tietoja on verrattu aikaisempiin tutkimuksiin, joiden tulokset ovat olleet saman suuntaiset, eli ne ovat saaneet vahvistusta.

Jatkotutkimusten osalta tutkimusta olisi mielenkiintoista tutkia suuremmasta otoksesta esimerkiksi kyselytutkimuksen muodossa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia case tutkimuksena, kuinka kassavirran muutokset ovat näkyneet kassanhallinnassa. Taloudellisten tunnuslukujen muutoksia olisi myös mielenkiintoista tutkia, esimerkiksi analysoimalla ja havainnoimalla kulurakenteen muutoksia suuremmasta joukosta.

LÄHDELUETTELO

Aaltola, J. & R. Valli (2007). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin*. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 243 s. ISBN 978-952-451-164-3.

Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501

Barnes, A. (2018). Tax Shake-up to Fight Missing Trader Fraud. *The Estate Gazette*. [online] 30.06.2018: 74. [siteerattu 9.10.2018]. Saatavana World Wide Webistä: < <https://search-proquest-com.proxy.uwasa.fi/abicomplete/docview/2067961432/fulltext/EA3673D65F5443C8PQ/4?ac-countid=14797> >

Cheng, M-Y. & A. F.V. Roy (2011). Evolution Fuzzy Decision Model for Cash Flow Prediction Using Time-dependent Support Vector Machines. *International Journal of Project Management*, Volume 29, 56-65.

D.R.E & Co. Chartered accountants (2018). VAT Reverse Charge Maybe Coming to the Construction Sector. [online] 13.6.2018. [siteerattu 1.8.2018] Saatavana World Wide Webistä: <<http://www.dre.co.uk/vat-reverse-charge-may-be-coming-to-the-construction-sector/>>

European Commission (2014). Assessment of the Application and Impact of the Optional 'Reverse Charge Mechanism' within the EU VAT System. [online] 11/2014. [siteerattu 11.10.2018]. Saatavana World Wide Webistä: <https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/kp_07_14_060_en.pdf>

Euroopan unioni (2018). Perustietoa Euroopan unionista. [online] 7.12.2018. [siteerattu 22.1.2019] Saatavana World Wide Webistä: <https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_fi>

- Fornalik, J. (2017). Poland: Reverse-charge on Domestic Construction Services. *International Tax Review*. [online] 23.03.2017. [siteerattu 9.10.2018] Saatavana World Wide Webistä: < <https://search-proquest-com.proxy.uwasa.fi/business/docview/1890938196/fulltext/846B540F64414EFDPQ/1?accountid=14797> >
- Grasgruber, M., M. Otavová & P. Semerád (2013). Impact of the Application of the Reverse Charge Mechanism of the Value Added Tax. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis* 7:2013, 2133-2141.
- HE 41/2010. *Laki arvonlisäverolain muuttamisesta*. [online] Naantali: Finlex. 16.7.2010. [siteerattu 10.5.2018], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100686>>
- Helsingin hallinto-oikeus 28.08.2012 12 /0796 (2012). [online] [siteerattu 19.2.2010], Saatavana World Wide Webistä: < https://www.finlex.fi/fi/oikeus/hao/2012/helsingin_hao20120796?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=%20Rakentamispalvelujen%20k%C3%A4%C3%A4nnetty%20arvonlis%C3%A4verovelvollisuus >
- Hirsjärvi, S. & H. Hurme (1979). *Teemahaastattelu*. Tampere: Gaudeamus Ab. 158 s. ISBN 951-662-243-7.
- Hirsjärvi, S. & H. Hurme (2006). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino. 213 s. ISBN 951-570-458-8.
- Hirsjärvi, S., P. Remes & P. Sajavaara (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15.–17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 464 s. ISBN 978-951-31-4836-2.
- HM Revenue & Customs (2018). Draft Tax Information and Impact Note: VAT Reverse Charge for Construction Services. [online] 2018. [siteerattu 1.8.2018],

Saatavana World Wide Webista: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/713707/Tax_information_and_impact_note_VAT_reverse_charge_for_construction_services.pdf>

Huhtala, H. & K. Sorvanto (2011). *Rakentamisen käännetty arvonlisävero käytännössä*. Helsinki: Edita Publishing Oy. 241 s. ISBN 978-951-37-6074-8

Huhtala, H. (2018). Rakentamisen käännetty arvonlisäverovelvollisuus – tunnistatko soveltumisen ja vaikutukset. *Suomen Tilintarkastajat*. [online] 14.02.2018. [siteerattu 31.7.2018], Saatavana World Wide Webista: <<https://www.suomentilintarkastajat.fi/blogi/talouden-ammattilaisille/rakentamisen-kaannetty-arvonlisaverovelvollisuus-tunnistatko-soveltumisen-ja-vaikutukset>>

Kallio, M., M. Lindholm, A. Nielsen, M. Ojala, J. Säskilahti & T. Takalo (2017). *Arvonlisäverotus 2017*. Helsinki: Edita Publishing Oy. 1054 s. ISBN 978-951-37-7090-7.

Karvonen, T. & P. Muinonen (2014). Rakennusalan verovalvontahanke RAKSA 2008 – 2012: Loppuraportti. *Verohallinto: Verotarkastus / Ohjaus ja kehittämissikkö*. [online] 21.2.2014. [siteerattu 10.5.2018]. Saatavana World Wide Webistä: <https://www.vero.fi/contentassets/34a8e1195a4f4fdd83f1bc6721dc7497/rakennusalan_verovalvontahanke_loppuraportti.pdf>

Korkein hallinto-oikeus 9.5.2014/1512 KHO:2014:71. [online] [siteerattu 19.2.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2014/201401512?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=%20Rakentamispalvelujen%20k%C3%A4%C3%A4nnetty%20arvonlis%C3%A4verovelvollisuus>>

- Kohoutková, R. & H. Zídková (2015). Reverse Charge and the Cash Flow of Public Budgets in the Czech Republic. *Acta oeconomica pradenia* 23:06, 1804–2112. ISSN: 0572-3043
- Kroes, J. & A. Manikas (2014). Cash flow management and manufacturing firm financial performance: A longitudinal perspective. *International Journal of Production Economics*, 148 pp, 37-50.
- Kytönen, E. (2004). *Cash Management Behavior of Firms and its Structural Change in an Emerging Money Market*. Oulu: Oulun yliopisto. 125 s. ISBN: 951-42-7413-X
- Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä 9.9.2016/768
- Laki veronlisäyksestä ja viivekorosta 18.12.1995/1556
- Milošević, M. & F. Kovačević (2016). Application of the Reverse-charge Mechanism in the Field of Construction, *Anali Pravnog Fakulteta u Beogradu*, No.3, 154–170.
- Meghjee, K. & N. Simmons (2018). VAT and Customs Duty After Brexit: Preparing for the Unknown. *Taxjournal*, July 2018, 10-12.
- Moir, L. (1992) *The ACT Guide to Managing Liquidity*. Great Britain: Euro Brokers. 176 s. ISBN 978-0631187363.
- Määttä, K. (2017). Julkiset hankinnat ja harmaa talous. *Edilex-sarja 2017/14*. Asiantuntijakirjoitus. [online]. [siteerattu 31.7.2018], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.edilex.fi/artikkelit/17599.pdf>>

Rakennusteollisuus (2012). Kysely käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden vaikutuksista rakennusalaan -yhteenveto tuloksista. *Talonrakennusteollisuus ry.* [online] 24.04.2012. [siteerattu 31.7.2018], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.rakennusteollisuus.fi/Ajankohtaista/Jasenkirjeet1/Jasenkirjeet-ja-tiedotteet-jasenille/2012/Kysely-kaannetyn-arvonlisaverovelvollisuuden-vaikutuksista-rakennusalaan--yhteenveto-tuloksista/>>

Sartoris, W. L. (1989). Innovations in Short-term Financial Management. *Business Horizons*, 32(6), pp. 56-64.

Shash, A. A. & A. Qarra (2018). Cash Flow Management of Construction Projects in Saudi Arabia. *Project Management Journal*, Vol. 49(5), 48-63.

Sharma, D. (2009). *Working Capital Management: A Conceptual Approach*. Mumbai: Himalaya Publishing House. 233 s. ISBN: 978-81-83183-03-01.

Schneider, F. & A. Buehn (2016). Estimating the Size of the Shadow Economy: Methods, Problems and Open Questions. *Discussion Paper Series 9820*, 1-42.

Stanley-Smith, J. (2017). EU to take 'nuclear option' on VAT fraud with reverse charge systems. *International Tax Review*. [online] 25.1.2017. [siteerattu 9.10.2018]. Saatavilla World Wide Webistä: < <https://search-proquest-com.proxy.uwasa.fi/docview/1896882889/abstract/C541079EA66D475BPQ/1?accountid=14797> >

Straface A. (2018). Cash Flow Strategies for Contractors. *Construction Accounting & Taxation*, Vol.28(1), 7-10.

Tannila, E. & K. Auranen (2011). *Rakentamispalvelujen käännetty arvonlisävero*. Helsinki: CC Lakimiesliiton kustannus. 96 s. ISBN: 978-952-246-118-6.

Tarkastusvaliokunnan mietintö 9/2010 vp. TrVM 9/2010 vp – M 8/2010 vp. Eduskunta.
 [online] 25.1.2011. [siteerattu 10.10.2018]. Saatavana World Wide Webistä:
 < <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=trvm+9/2010>>

Tunnels & Tunneling International (2018). British Tax System to Change for Contractors.
 [online] 01.01.2018. [siteerattu 9.10.2018] Saatavana World Wide Webistä:
 < <https://search-proquest-com.proxy.uwasa.fi/docview/1989831985/fulltext/3D878684D674AFDPQ/1?accountid=14797> >

Tuomi, J. & A. Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 2. painos. Helsinki: Tammi. 156 s. ISBN 978-952-04-011-8

Verohallinto (2010). Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus – lain vaikuttavuus. *Harmaan talouden selvitysyksikkö*. [online] 29.02.2012. [siteerattu 10.5.2018], Saatavana World Wide Webistä:
 <https://www.vero.fi/contentassets/a7f35eeac5a74429aa2b57ede5e0a421/4_2012-kaannetty-alv.pdf>

Verohallinto (2010b). *Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen*. [online] 6.10.2010. [siteerattu 19.11.2018], Saatavana World Wide Webistä:<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-haku-sivu/48625/rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovel/>

Verohallinto (2011). Harmaa talous 2011. *Harmaan talouden selvitysyksikkö*. [online] 2011. [siteerattu 31.7.2018], Saatavana World Wide Webistä:
 <https://www.vero.fi/contentassets/54e9775a7d4a48bcbfa79590795d4e23/harmaa_talous_2011.pdf>

- Verohallinto (2012). Rakentamispalvelujen käännetyn verovelvollisuuden vaikutukset. *Harmaan talouden selvitysyksikkö*. [online] 27.11.2012. [siteerattu 31.7.2018], Saatavana World Wide Webista:
<<https://www.vero.fi/contentassets/a7f35eeac5a74429aa2b57ede5e0a421/asiantuntijakirjoitus-kaannetty-arvonlisavero.pdf>>
- Verohallinto (2013). Harmaa talous 2013. *Harmaan talouden selvitysyksikkö*. [online] 2013. [siteerattu 31.7.2018], Saatavana World Wide Webista:
<https://www.vero.fi/contentassets/54e9775a7d4a48bcbfa79590795d4e23/harmaa_talous_2013.pdf>
- Verohallinto (2017). Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus. [online] 26.01.2017. [siteerattu 29.7.2018], Saatavana World Wide Webista:
<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48625/rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovel3/#2.1-kiinteistoon-kohdistuva>
- Verohallinto (2018). Oma-aloitteisten verojen ilmoittaminen ja maksaminen. [online] 19.9.2018. [siteerattu 22.1.2019], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/ilmoittaminen-ja-maksaminen/omaaloitteiset-verot/>>
- Verohallinto (2019). Näin maksat arvonlisäveron ja muut oma-aloitteiset verot. [online] 1.1.2019. [siteerattu 22.1.2019], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/ilmoittaminen-ja-maksaminen/omaaloitteiset-verot/n%C3%A4in-maksat/>>
- Verohallinto (2019b). Mikä on yritykseni verokausi? [online] 2.1.2019. [siteerattu 22.1.2019], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/ilmoittaminen-ja-maksaminen/omaaloitteiset-verot/verokausi/>>

Verohallinto (2019c). Veroilmoitus oma-aloitteisista veroista. [online] 2.1.2019. [siteerattu 31.1.2019], Saatavana World Wide Webistä: <https://www.vero.fi/contentassets/48f889722c1e43f1a4a0589f817e9d95/4001v19_t_25.1.2019.pdf>

Veronkantolaki 12.1.2018/11

Veronmaksajat (2019). Arvonlisävero eli alv. [online] 02.01.2018. [siteerattu 24.1.2019], Saatavana World Wide Webistä: <<https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Tilastot/Kulutusverot/Arvonlisavero/>>

Zayed, T. & Y. Liu (2014). Cash Flow Modeling for Construction Projects. *Engineering, Construction and Architectural Management*, Vol 21(2), 170-189.

Äärilä, L., R. Nyrhinen, P. Hyttinen & K. Lamppu (2017). *Arvonlisäverotus käytännössä*. 11., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. 945 s. ISBN 978-952-14-3047-3.

LIITE 2. Haastattelurunko

1. Haastateltavan taustatiedot
 - a. Titteli
 - b. Työkokemus vuosina

2. Haastateltavan asiakasyritysten kartoitus
 - a. Minkälaisia asiakasyrityksiä, määrä, toimiala ja kokoluokka?
 - b. Kuinka suurella osalla asiakasyrityksistä, käännettyä arvonlisäveroa sovelletaan tai on sovellettu lain voimassaolon aikana, palvelun myynnissä, ostossa tai molemmissa?

3. Miten rakennusalan käännetty arvonlisävero on vaikuttanut käytännössä?
 - a. Havainnot ja kokemukset.
 - b. Ovatko yrittäjät tietoisia menetelmästä ja osaavatko soveltaa sitä käytännössä?
 - c. Kuinka yritykset ovat suhtautuneet siihen, että myyjän sijasta veron tilittääkin ostaja?
 - d. Käytännön ongelmatilanteet kuten rakennuspalvelun määrittelyssä havaitut ongelmat, negatiivinen alv yms.?
 - e. Esiintyykö arkirutiineissa, kuten laskutuksessa, sopimuksissa tai kirjanpidon kirjauksissa ongelmia tai puutteita?

4. Millaisia vaikutuksia menettelyllä on ollut käytännössä yrityksen kassavirtaan ja talouteen?
 - a. Millaiset kassavirran vaikutukset ovat käytännössä olleet? Aliurakoitsija vs. pääurakoitsija.
 - b. Arvonlisäveron tilittämisen erot käytännössä, haitta vai hyöty?
 - c. Onko vaikutuksia havaittavissa yrityksen liikevaihdossa ja/tai kulurakenteessa?
 - d. Mihin talouden osa-alueeseen vaikutukset ovat kohdistuneet voimakaimmin?
 - e. Liittyvätkö taloudelliset vaikutukset yrityksen kokoon?
 - f. Liittyvätkö taloudelliset vaikutukset toimiiko ali- vai pääurakoitsijana?

5. Onko yritysten taloudellisissa tunnusluvuissa vakavaraisuudessa, maksuvalmiudessa ja/tai kannattavuudessa tapahtunut muutosta vuoden 2011 jälkeen?
 - a. Miksi yritysten taloudelliset tunnusluvut ovat muuttuneet?
 - b. Voisiko käänteisellä arvonlisäverovelvollisuudella ollut vaikutusta tunnuslukujen muutokseen?

6. Ovatko yritykset pyrkineet jotenkin sopeuttamaan myös operatiivista toimintaansa muutoksen johdosta?
7. Minkälaiset ovat kokemuksesi lain toimivuudesta käytännössä ja talouden näkökulmasta?
 - a. Vähentääkö laki mielestäsi epärehellisiä toimijoita alalla tai vähentää niiden taloudellista hyötyä? Epärehellinen vs. rehellinen toimija.
 - b. Vaikuttaako alan kilpailuun?

LIITE 3. Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavien taustatiedot							
Haastateltavan työkokemus							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Vuotta	8,5	3,5	13	3	13	25	4
Haastateltavan titteli							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Toimitusjohtaja	x	x					
Taloushallinnon asiantuntija			x	x	x	x	
Kirjanpitäjä	x						
Montako asiakasyritystä							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Määrä (kpl)	1	7	2	5	2	3	5
Yrityksien yhtiömuoto							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Elinkeinoharjoittaja	x	x	x	x			x
Kommandiittiyhtiö				x			
Avoinyhtiö							
Osakeyhtiö	x	x	x		x		x
Osuskunta							
Rakennusyritysten toimialaluokka							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Talonrakentaminen	x	x	x	x	x		x
Maa- ja vesirakentaminen			x				
Erikoisrakentaminen	x	x					
Rakennusyritysten suuruusluokka							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Mikroyritys	x	x	x	x	x		x
Pienyritys		x					
Keskikoisyrittäjä							
Suuryritys		x					
Käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta sovelletaan							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Myyjän näkökulmasta	x		x				
Ostajan näkökulmasta							
Molempien näkökulmasta	x	x		x	x		x
Kirjanpito suoritetaan							
Haastateltava	1	2	3	4	5	6	7
Suoriteperusteisesti	x	x			x		
Maksuperusteisesti	x		x	x			x

LIITE 4. Yritysten kokoluokituksen perusteet

	Taseen loppusumma	Liikevaihto	Työntekijöitä keskimäärin
Mikroyritys	350 000	700 000	10
Pienyritys	6 000 000	12 000 000	50
Keskisuuri yritys	20 000 000	40 000 000	250
Suuryritys	> 20 000 000	> 40 000 000	> 250